

Mikszáth Kálmán

Akli Miklós

*Mercator
Stúdió*

Minden jog fenntartva, beleértve bárminemű sokszorosítás, másolás és közlés jogát is.

A magyar irodalom és kultúra értékeinek ápolása érdekében az Országos Széchényi Könyvtárral együttműködve kiadja a Mercator Stúdió.

Felelős kiadó a Mercator Stúdió vezetője

Műszaki szerkesztés, tipográfia: Dr. Pétery Kristóf

ISBN 963 606 007 X

© Mercator Stúdió, 2005

Mercator Stúdió Elektronikus Könyvkiadó
2000 Szentendre, Harkály u. 17.

www.akonyv.hu

Tel/Fax: 06-26-301-549

Mobil: 06-30-305-9489

e-mail: peteryk@axelero.hu

MIKSZÁTH KÁLMÁN

AKLI MIKLÓS

(CS. KIR. UDVARI MULATTATÓ TÖRTÉNETE)

TARTALOM

I. FEJEZET A MIKOS-VICCEK EREDETE. ISCHL ALAPÍTÁSA ÉS EGYÉB DOLGOK	5
II. FEJEZET A KOVÁCS-GYEREKEK FELLÉPÉSE. STADION INTRIKÁI ÉS A NAPÓLEONI ESEMÉNYEK	11
III. FEJEZET AKLI AUDIENCIÁKAT TART	18
IV. FEJEZET SZILVÁSSYNE INTÉZETE ÉS A MEGZAVART IDILL	29
V. FEJEZET A CSÁSZÁR HARAGSZIK	46
VI. FEJEZET AKLI A RABSÁGBAN. GYURI MISSZIÓJA	52
VII. FEJEZET KARÁCSONY A BURGBAN	62
VIII. FEJEZET A TITOKZATOS VÁLLALKOZÁS	68
IX. FEJEZET A RETTENTŐ HADAK ÚTRA KELNEK VALA ÉS BÉCS FALAI ALÁ ÉRKEZNEK	83
X. FEJEZET BORI PÁL TAKTIKÁJA	89
XI. FEJEZET KÉTSÉGBEESETT JÁTÉKOS ONNAN RÁNTJA KI AZ ÜTŐKÁRTYÁT, AHONNAN LEHET	100
XII. FEJEZET DER KAISER HAT DIE SPENDIERHOSE AN...	110
XIII. FEJEZET MIKOR A BIMBÓ RÓZSA AKAR LENNI	116
XIV. FEJEZET VICE-ISPÁNY URAM NAGY TISZTESSÉGBEN	123
XV. FEJEZET FLECK APÓ FÖLJEGYZÉSEI ÉS A TÖRTÉNET BEFEJEZÉSE	133

I. FEJEZET

A MIKOS-VICCEK EREDETE. ISCHL ALAPÍTÁSA ÉS EGYÉB DOLGOK

Mária Terézia udvari személyzete közt még ott szerepel koncipisták, kontrollorok, szekretáriusok, kancellisták közt az udvari bolond, de II. József törülte ezt az állást, s azóta csak okos emberek voltak az udvarnál.

A kalapos király halála után mindenféle erőlködések indultak meg visszaállítani az udvari bolond stallumot, akképpen okoskodván az udvari hatalmak, hogy egy uralkodót okvetlenül megillet egy bolond, aki kedélyességre hangolja. Lám, Józsefnek nem volt bolondja, hát maga csinálta a bolondságokat.

Évtizedekig hasztalan kerestek egy megfelelő bolondot szanaszét az udvaroknál. Szerencsére, két bolondja volt a bajor választó-fejedelemnek s az önként átengedte az egyiket, egy Akli Miklós nevű magyart, aki az akkori udvari kalendárium-ban »Mikos Akli« név alatt van bejegyezve. Valószínűleg nyomási hibából maradt ki a Miklós névből az »l« betű, s ennek a fickónak, akinek a mulattatási force-sza abból állt, hogy némelykor együgyűnek tette magát, a bolondériából maradtak fenn a németek közt az úgynevezett *Mikos-viccek*, melyekkel a sógorék még ma is csúfolni szeretik a magyarokat.

Miklós tuskés hajú, kellemes fiatal emberke volt, olyan mozgékony arccal, hogy mikor a grimaszokat kezdte csinálni (pompásan utánczott arcban, hangban, mozdulatokban minden embert), halálra lehetett rajta nevetni. A piktorok akadémiáján tanult Münchenben, de annyi pajkos, vidám csíny követett el, hogy híre kiszivárgott a sörivő burgerek közé, s az egész város az ő dévajságain nevetett. Némelykor a rendőrséggel is meggyűlt a baja, de a legszemzenszedettebb leleményekkel mindig kisiklott a büntetés alól.

Divatba pedig egyenesen maga a választófejedelem hozta, akinek szokása volt, hogy minden héten egyszer néhány festő-tanárt és művészt is asztalához invitált s többnyire megkérdezte tőlük: »Was ist wieder mit dem Mikos?«

Ei kellett beszélni ötleteit, megjegyzéseit, viselt dolgait s öfensége szinte könnybelábadt szemekkel nevetett azokon, nem győzván ismételni: »Oh, verfluchter Kerl!«

A dolog azután annyira elfajult a hiperlojális államocskában, hogy a gonosz csont, Akli Miklós, valóságos szabadalmat élvezett mindenféle bohóságok, rendellenességek és vaskos tréfák elkövetésére; az akadémiai tanács vagy a rendőrfőnök még szinte örült, ha valami új kihágást jelentettek: »No, hogy fog a fejedelem megint nevetni.«

Hiszen ha csak a fejedelem lett volna! Hanem ott volt a bolondja, Korb Joakhim, akinek egyenesen az önérzetét sértette az Akli Mikos növekedő híre. Ezt már nem tűrheti tovább. Két bolond nem fér el Münchenben. Addig-addig nógatta a

fejedelmet, hogy ő versenyre akar kelni Aklival, vegye őt is az udvarába, aztán amelyik különb lesz, azt tartsa meg kettejük közül, hogy őfensége végre ráállott, s Miklós a bajor rezidenciába került.

Nem célja ez elbeszélésnek hosszabban időzni a különben felette mulatságos versenynél, mely két elmés kópé közt kifejlődött. Még azt sem szükséges eldönteni, hogy melyik maradt felül, de nem is lehet. Mert hogy a bajor király Mikost engedte át Ferenc császárnak s Korbot magának tartotta meg, az is kétes értékű. Ha udvarias volt, a jobbat adta oda; ha önző volt, a jobbat tartotta meg. Minthogy pedig Maximilián József udvarias is volt, önző is volt, örök homály fedi, melyik volt kettő között a különb bolond.

A bécsi Hofburgban csakhamar nélkülözhetetlen perszóna lett Miklós úr. Zseniális fickó volt, aki beszélt vagy hat nyelvet, ösmerte az irodalmakat, tudott minden forgalomban levő anekdotát és furaságot, otthonos volt a mágiában, a nyugati és keleti bűvészetekben, tudott a tenyerről jósolni és a csillagokról, ügyesen csinált meg minden kártya-kunasztot, pompás verseket és ódákat írt a császár születés- és névnapjára, amelyekkel behízelegte magát a jószívű uralkodónál. Szóval, minden tudományhoz hozzázagolt valamennyire s felületesen azt habzsolta el belőle, ami érdekes, de a mélyére, ahol már a hasznos kezdődik, nem hatolt. Nem tudott annyit egyik ismeretágból se, még a festészetet sem véve ki, amennyivel a becsületes mindennapi kenyeret megkereshette volna, hanem csak annyit, amivel biztos volt neki a mindennapi kalács.

Néha egy-egy ötletével nemcsak fölvidítá a császárt, de meg is védte, pedig többnyire az együgyűség lárvája alatt beszélt.

Egyszer valami cercle alkalmával azt kérdezte a császár Grassalkovich hercegtől:

– Milyen messze van Gödöllő Pesttől?

– Két órajárás jó lovakon – felelte a herceg.

– És Pest Gödöllőtől? – folytatta a császár szórakozottan.

A cerclenél levő urak elmosolyodtak, de különösen Stadion gróf vágott gúnyolódó arcot, csak Grassalkovich herceg tartotta meg hódolatból lojális komolyságát.

– Ugyanannyi, fölség.

A császár elpirult, az udvari bolond közbeszólt, Stadionhoz intézve a szót:

– Milyen messze van húsvéttól pünkösöd, kegyelmes uram?

– Úgy gondolom, lehet vagy ötven nap.

– És pünkösdtől húsvét milyen messze van?

Stadion és a császár elnevelték magukat – mert pünkösdtől húsvét már nem ugyanannyi.

– Lássá, kedves Grassalkovich – szólt a császár –, milyen jó, hogy van a környezetemben egy bolond, aki be tudja bizonyítani, hogy nem mondtam egészen bolondot.

Ferenc császár búskomorságra hajló, beteges ember volt, kinek nem voltak nagy ambíciói és nagy tervei. A nagy Napóleon, ki a világot megrázó robajjal jelent meg a történelem színpadán, kényelmetlen időben született. Szép az ilyen legény kortársának lenni, de Ferenc bizonyosan elengedte volna. Jobban szerette a fákat, virágokat, mint a katonákat. Az ischli fürdő megalapításának sikerével teljes életére nézve megelégedett volna.

Az udvari doktor azt találta, hogy az ischli levegő a legjobb a világon (bizonyosan telkei voltak Ischlben), oda küldte Ferencet hosszabb tartózkodásra, ami egyszerre fölvirágoztatta azt a vidéket. A császárnak kastélyt építettek és roppant parkot ültettek, amelyben kocsikázni lehessen. A birodalom összes arisztokráciája oda tolult. A divat szárnyaira emelte Ischl. Még a levegőjét is elhordták hermetice elzárt palackokban Európa összes patikáiba. Az emberiség csak lassan, sok vér árán áll a nagy igazságok mellé, de a nagy bolondságok gyorsan legyőzik. A páciensek szörnyen hittek az ischli levegő csodálatos erejében, tehát az orvosok is, s nagyon gyakran lehetett hallani úri betegszobákban, amint az útér megvizsgálása és a százados sablon: »nyújtsa ki a nyelvét« után komor arccal rendeli Aeskulap fölmentje:

– Bontsanak fel a beteg szobájában éjjelre egy palack ischli levegőt!

S ha másnap panaszkodott a beteg, hogy nem javult az állapota, a doktor készen volt a bölcs tanáccsal:

– Hát meg kell az adagot kettőztetni. Bontsanak fel két palackot.

Az ilyen beteg aztán vagy meggyógyult és akkor holta napjáig dicsérte az ischli levegőt, vagy meghalt és nem panaszkodott ellene...

Ferencet már kora tavaszkor oda küldték és csak késő ősszel engedték orvosai Bécsbe jönni, hol akkor mindenféle ragályos betegségek mutatkoztak. Vele ment a bolond is. Az orvos azt állította:

– A bolond a legjobb medicina. Mert fölségednek főképp a szórakozás szükséges. Minél többet legyen vele.

Így szokott össze a király a bolonddal az ischli magányban, s nagyon megkedvelte. Együtt kalandozták be a vidéket, együtt kertészkedtek a parkban. Esténként történeteket mesélt neki, verseket írt a születése vagy a nevenapjára. Ischlben a császár is csak ember. Ide nem jön be a spanyol etikett. S ami ennél is többet ér, Stadion gróf messze van innen...

Stadion grófban a foglalkozását unta Ferenc. Hiszen ha még csak aláírásokból állana az uralkodói teendő, – de az a tömérdek haszontalan tárgyalás és beszéd hozzá, míg valamit aláír. S ennek a hatalmas kancellár, Stadion a mestere. Beszél az, mint a kávédaráló, beszél szakadatlanul, nem kell kavicsot tenni a nyelve alá, mint Demosthenesnek, inkább a nyelve fölé kellene, hogy ne mozdíthassa. Mert ha csak beszélne. De arra a császárnak figyelni is kell és helyjel-helyjel némi uralkodói megjegyzést tenni, mégpedig lehetőleg olyat, ami el ne árulja, hogy nem egészen érti a dolgot.

A császár tehát mindig fázott Stadiontól, ha kihallgatásra jelentették. Mert a nagy eszével elnyomta. Oly kicsinek érezte magát vele szemben, hogy egészen indokolt, miért nem szeretett vele lenni. Olyan volt, mint a gyerek a csukamájolajjal: tudja, hogy hasznos neki, de azért idegenkedik tőle.

Miklós észrevette ezt s azzal hízelegte be magát uránál, hogy mindenféle rossz vicceket csinált a grófra, csipkedő epigrammokat gyártott. (Akkor ez a genre volt nagy divatban.)

A császár jóízűen nevetett ezeken, könyv nélkül megtanulta, elmondta főnökének, még a Napóleon előnyomulása se bírta megrontani ilyenkor hangos derűtségét.

Különben is azt tartotta Napóleon szerepléséről, hogy az nem komoly dolog. Úgy tűnt fel neki, hogy az aluszékony földrész, a vén Európa, egy álmot lát – a rettenet ruháiba felöltözött lovagot álmodja, kinek buzogánya alatt ropog a föld, recsegnek a trónusok és ... és egy fölébredés lesz a vége. Nincs Napóleon, elmúlt, mint a füst.

Míg az egész világ forrt, ő nyugodtan maradt; még akkor is, mikor Ausztria kezdett kerülni a deresre. »Majd megveri Mack s punktum.«

Csendesen vadászgatott Ischl környékén; egy ősszel azt vette fejébe, hogy miután a háborúskodás sokba kerül, ő a személyére nézve mindennap maga szerzi meg a pecsenyére valót.

Egy kis vadásztársaságot szervezett – mert ilyen nyárspolgári kedvteléseit voltak –, s egész napokat elkalandoztak inkognitóban, hogy néhány nyulat, foglyot vagy fácánt lőjenek a környéken.

Állt pedig a Nimród-kompanya Lobkowitz herceg szárnysegédből, Kovács Mihály ezredesből a Stipsics-huszároktól, egy hűségéről híres, Laube nevű komornyikból, és Akliból, aki egy egész hónapig üzte már velök a vadat, mikor egy nap azt a kérdést intézte Laubehoz, hogy hol kell megnyomni a puskát, ha az ember azt akarja, hogy elsüljön.

A császár roppant kedvelte e vadász-kirándulásokat, melyeken mind az öten egyforma polgári ruhát viseltek s jámbor puffogató kereskedőknek látszottak, akik hétköznap is egy kis vasárnapot csinálnak maguknak. Útközben szóba állt mindenféle parasztemberrel, rőzsét szedő öregasszonnyal vagy vendéglőssel, ahol egy kis frissítőre betértek, rendszeren kormányzati ügyekről kérdezősködve, vagy a nagy világeseményekről.

– Nos, van-e valami jó újság Napóleonról?

A feleletek roppant mulattatták és nagy súlyt fektetett azokra.

Valaki egyszer így felelt neki:

– Nem féltém én a mi Ferencünket, ha Napóleon bejön is.

– Tehát bízik Ferencben? – ismételte örvendő.

– Oly fősvény ő, hogy tőle még Napóleon sem vehet el semmit.

Más alkalommal így szólt egy vendéglős:

– Nem jól mennek itt a dolgok, higgyék el nekem a vadász urak. A határokon ott bömböl az oroszlan, a császár pedig mégis nyulakra vadász itt valahol Ischlben.

Egy ilyen kalandja majdnem végzetes lett rá nézve; – részleteit örök homály fedi. A dolog úgy történt, hogy egy szeptemberi délután rettentő vihar érte a Nimródokat St.-Wolfgang határában, úgyhogy kénytelenek voltak az ottani vendéglőbe menekülni. A felhőszakadás azonban annyira megdagasztotta a folyamokat és elrontotta a hidakat, hogy éjszakára is ott kellett maradniok. A vendéglőben volt elég szoba, s a korcsmáros elég jó vacsorát főzött, úgyhogy semmiben sem szenvedtek szükségét.

De a vendéglő tele volt gyanús alakokkal (akkoriban különben is minden idegenben francia kémeket láttak az emberek), s mikor a lefekvésre került a sor, feltűnt Aklinak, hogy a vendéglős a legszebb csilláros szobába Ferencet vezette.

– Attól félek, felség – mondá, miután eltávozott a vendéglős –, hogy ezek az emberek fölismerték.

– Miről ismertek volna fel?

– A pénzekről. Egy rossz pofájú alak váltig vizsgálgatta a fölséged arcát és a saját tallérját. Azért tehát jó volna, ha a szobát más valaki foglalná el.

– Például én – ajánkozott az ezredes.

– Nevetséges aggodalom hű alattvalóim között.

– Egy kis óvatosság sohasem árt – vélte Lobkowitz herceg.

– Végre is, ahogy önök kívánják – szolt a császár nevetve. – Tudom, hogy ki vagyok a környezetemnek szolgáltatva, és az ezredes szeretné a szobámat. Nos, tehát átengedem neki.

A császár tehát a kis zugok egyikét foglalta el éjjelre s jóízűen aludt egész reggelig, amikor rettentő lárma, kiabálás, futkosás zaja verte fel. Az ezredes szétzúzott aggyal, halva találták szobájában. Valaki az ablakon át lőtt rá. Sohase lehetett megtudni, ki volt, egyike maradt a megfejthetetlen rejtélyeknek, melyektől hemzseg ez a kor.

A császár elájult, mikor a hírt meghallotta.

– Csak egy hajszál híja – kiálta fel később, a halott ágyánál megjelenve –, hogy nem én fekszem most itt helyetted, te derék ember! Intézkedjék, kedves Lobkowitz! Szép temetést fog kapni, megérdemli. Valóságosan értem áldozta fel magát. Oh, Akli, mennyire szerencsés ön, hogy az a szobacsere ötlete támadt, és most az én megmentőmnek mondhatja magát!

Egész valójában megrendülve tért vissza Ischlbe, hol már akkor el volt terjedve a hír, hogy a császárt St.-Wolfgangban egy francia kém meggyilkolta, az utcákon összegyülekezett emberek ámulva éljenezték, elevenen látva őt visszatérni.

A rendőrség elfogta a wolfgangi vendéglőst és néhány gyanús alakot, de sohase bírt semmit kisütni. Ferenc császár azonban örökre jóllakott a polgári kalandozásokkal és könnyezve kísérté ki másnap a meggyilkolt Kovács ezredes koporsó-

ját a temetőbe, márvány obeliszket emeltetve föléje, melyre Akli Miklós komponálta a feliratot:

Nuntia Caesarum Domino, te sub hac saxa jacere
Pro Caesare tuo – Quid tibi hoc valeat?
Interrogato eum!

(Jelentsd a császárok császáranak, hogy te a császár helyett pihensz e kő alatt és kérdezd meg tőle, használ-e ez neked valamit?)

II. FEJEZET

A KOVÁCS-GYEREKEK FELLÉPÉSE. STADION INTRIKÁI ÉS A NAPÓLEONI ESEMÉNYEK

Kevés idővel e rejtélyes, soha ki nem nyomozható bűntény után laxenburgi kastélyába vonult az uralkodó, hogy a hevesen megindult hadjárat miatt közel legyen a Burghoz. Már a dér csípte meg a parkot, a falevelek sűrűn hulltak alá, amerre a szél járt (mint a katonák, amerre Napóleon járt), midőn a császár egy nap künn sétálgatva Aklival, a kerítéshez érve hallotta, hogy az őrtálló katona a faköponyeg mellett haragosan felesel valakivel.

A császár kíváncsi volt, odalépett a rácshoz s látta, hogy két gyereket fenyeget a strázsa, egy kis fiút, meg egy leánykát, akik a kerítésen akarnak átmászni.

– Miért bántod a gyermekeket? – szólítja meg a katonát.

Az elsápadva szalutált:

– Mindenáron a kastélyba akarnak hatolni. Már a tegnapi pajtásaimat is infesztálták.

– Szegény kicsikék – sajnálkozott a császár. – Már tegnap óta be akarnak jönni? De hisz a kastélyt minden alattvalómnak szabad megtekinteni. Das kost kein Geld. Nicht wahr, Akli?

– Csakhogy ezek a porontyok – bátorkodott közbeszólni a most lihegve odaérkezett udvarmester – egyenesen fölséged színe elé kíváncsoztak. Nekem jelentették ezt s megparancsoltam, hogy egyszerűen kergessék el a kis semmirekellőket. No, még mi nem jut eszükbe? Ők a császárhoz akarnak menni. Hallott már ilyet valaki? Tíz-tizenkét éves kölykök, akiknek iskolamester kell, respektive nádpálca, ami körülbelül mindegy. Mi mindent megél az ember! Igazán nevetséges!

Ferenc ma túlságosan jó hangulatban volt, épp csak az imént jött ki a kápolnából a gyóntató atyától, lelkét frissnek és szelídek érezte.

– Ne legyen olyan mérges, Kolowrat. Nincs igaza. Miért ne jöhetnének hozzám gyerekek? Hiszen ők is alattvalóim. S nem mondja-e az írás: Engedjétek hozzám a kisdedeket.

– Hát hogy mért nem jöhetnek? Megfelelek fölségednek. Mert először is nincs audienciális nap. De ha volna is, mit keresnének ilyen oktalan lények fölségednél? Nem engedi a spanyol etikett, respektíve a császári trónus méltósága, ami körülbelül mindegy.

– De ha én kíváncsi volnék rá, hogy mit akarnak? – mondá a császár.

– Ez esetben mindnyájunknak meg kellene hajolnunk – szóló Kolowrat, meghajtva félig térdét a kor divatja szerint.

– Nos, hát eresszék be őket!

Császár akarata egy közös ágyban hál a teljesedéssel, legott behítták a gyerekeket; gömbölyű arcú, pufók volt a fiúcska, de villogó, bátor tekintettel, mint a sasfiók; inge piszkos, haja fésületlen, az öltözéke elhanyagolt, megviselt, kifoszlott, de látszott rajta, hogy jó posztóból való; krispinformájú kabátot viselt, mint a magyarok akkoriban. A fiú lehetett kilenc éves, a vele jött leányka több volt vagy három évvel, szép, nyúlánk, vézna gyermek, a hidegtől kicsípett ovál arccal, melyet kedves őzike-szemek ragyogtak be: a feje, szöszeke hajtól körítve, egy fekete capichonból mosolygott ki, a kurta barchet-szoknyácskája ki volt ráncaiból szakítva és lelógott baloldalt a bokáján alól, míg a jobb láb formás bokája látható volt.

A császár szelíd tekintettel nézte végig a gyermekeket.

– Mit akartok? – szólt.

– A császárral akarunk beszélni – mondá a fiú, bátran előlépve.

Ő volt a kisebbik, de ő a szószóló, mert ő a férfi.

– Nos, én vagyok a császár.

A fiú gyanakvó tekintettel vizsgálta, aztán így szólt:

– Igazán te volnál a császár? De meg ne csalj! Hiszen nincs a fejedben a korona.

Az uralkodó évek óta nem nevetett oly édesdeden, mint ezekre a szavakra. Nagy effektust várt, megszeppenést, térdreborulást, vagy valami efféléit, ha fölfedezi magát, s íme, hogy bánik vele a kis fickó! Lehetetlen ezen nem kacagni.

– De ha mondom, az én lelkekre (meiner Seel'), hogy az vagyok.

– Császár! – mondá most a fiú emelt hangon. – Add vissza az apánkat!

– Apátokat? Hát kik vagytok ti, kicsikéim? – kérdé még mindig derülten.

– Mi a Kovács Mihály huszárezredes gyermekei vagyunk. Add ide az apánkat!

Borulat szállt a császár homlokára; ez a név a szívébe nyilallott. Vallásos lelkét önszemrehányás szúrta meg. Milyen hálátlanság tőlem! – gondolta. – Nem is kérdeztem, hogy annak a szegény embernek maradt-e családja?

– Hogyan, ti a Kovács ezredes gyermekei vagytok? És honnan jöttök, hogyan jutottatok ide?

A kisfiú értelmesen felelt:

– Pozsonyban laktunk egyik távoli rokonunknál, ahová az apánk adott, mivelhogy már az anyánk meghalt. Iluska iskolába járt, én pedig otthon tanultam, apánk minden hónapban pénzt küldött értünk és vagy levelet írt, vagy eljött hozzánk. Most már se pénzt nem küldött, se nem írt, se nem jött, se nem üzent, és ott, ahol voltunk, Folinyi bácsinál és néninél, rosszul bántak velünk, hát összebeszéltünk, megszöktünk onnan és ide jöttünk hozzád, hogy az apánkat add vissza nekünk.

– Per amorem dei! Szegény gyermekek! – mondá a császár elszörnyűködve. – Ilyen messzire eljönni! És persze pénzetek se volt?

– Iluskának arany fülbevalója volt, amit eladtunk.

A császár tekintete önkéntelenül a leányka fülecskéjére esett, mely piros volt a hidegtől, mint a mályvarózsa. Igen meghatotta az ijedelemmel és feszült várakozással rátekinthető szép szeme. Úgy rémlett neki, mintha az ég két csillaga nézné őt.

Egy percig habozott, mit feleljen. Igen, a száz Caesarok ivadéka habozott a két tépett ruhájú gyermekkel szemben. Kereste a szavakat, formát a jóságához, mely a szívéből kibuggyant.

– Apátokat, amennyire lehet, visszaadom, kedves kicsikék. Én gondoskodom rólatok helyette. Intézkedjék, Kolowrat, hogy a gyerekek jó lakást, ételmezést, jó ruhákat és jó gondozást kapjanak itt a kastélyban, addig is, míg a továbbiak iránt határozok. Ön pedig, Akli, elutazik holnap Pozsonyba és kimerítő jelentést tesz nekem a gyermekek körülményeiről. Legyen ez a császár privát ügye, melyről csak mi hárman tudunk.

Kolowrat meghajtotta magát.

– Fölséged a föld legnemesebb uralkodója.

– És apánk? – kérde a fiú makacsul.

– Ő most nagyon messze van – nyugtatta meg Kolowrat. – Egyelőre mondjatok köszönetet őfelségének és jertek velem.

A lányka kecses pukedlit csinált és ránézett a császárra.

– Köszönöm, fölséges császár.

A fiú csak a kalapját emelintette meg.

– Hát te mért nem köszönöd meg az őfelsége jóságát? – feddette meg Kolowrat gróf.

– Ha nagyobb leszek, megszolgálom neki – felelte a fiú.

A császárnak tetszett a férfias szó. Kedvteléssel nézett a távozó fiú után.

– Ezt a fiúcskát katonának neveltetem, Akli. Azt hiszem, jót teszek vele akkor. Az apja is az volt, derék katona volt. Oh, Akli – sóhajtott fel azután –, olyan jó érzés jót tenni, olyan nagyon jó érzés, de... (gondolkozott kissé, megmondja-e, amit akart, és azt találta, hogy ilyen hű és csekély ember előtt, mint Akli, kiegészítheti a gondolatát) – de sokba kerül, Akli. Azért csak ritkán tehetünk jót... Egy császár is kénytelen takarékoskodni a jótettekkel. Lássá, az Isten se tesz mindenkivel jót. Ha jól meggondolom, hát még velem sem.

A Kovács-gyerekek a laxenburgi kastélyban maradtak, s mikor két nap múlva ott látta őket játszózni Ferenc császár a tó körül, finom ruhákba öltöztetve, elcsodálkozott, milyen csinosak s előkelő tartásúak, s aztán maga is beállt a játékba, elkérte a horgászobotot Iluskától, s addig el nem mozdult, amíg nem fogott neki egy pontyot, – amit külön kellett megsütni a szakácsnak vacsorára.

Akli is megérkezett Pozsonyból és referált a gyerekekről, hogy az ezredes után nem maradt semmi vagyon; a gyerekeket Pozsonyban neveltette egy unokatestvérénel és a fizetéséből küldözött a tartásukra, de hogy most már két hónap óta nem érkezett pénz, kezdték a gyerekeket elhanyagolni, sőt még verni is.

A császár elhatározta, hogy a gyermekekre ő teszi rá a kezét, a fiút a bécsújhelyi katona-iskolába küldi, a leányt pedig elhelyezi egy bécsi nevelőintézetben, s ha megnő, férjhez adja és hozományról is gondoskodik.

– Mindezekkel pedig önt bízom meg, Akli, gondoskodjék mindenről, mintha ön volna az atyjok, s ha szükségesnek tartja, tegyen nekem esetenként jelentést. A kiadások azon a címen szerepelnek majd az udvari költségvetésben: »A császár pártfogoltjai«.

Aklinak tetszett a megbízatás; nagy lelkiismeretességgel végezte, s minden héten meglátogatta Iluskát az intézetben, megrakodva az udvari cukrász nyalánkságai-val, s minden hónapban Gyurit, a kis katonát, akiről sok dicséreteset és jót újsá-goltak a professzorok. Pompás fiú. Nagy jövője van. Remek egy katona lesz belő-le. Egyszer egy évben, karácsonykor személyesen is megjelenhettek a Burgban, amikor a császár elbeszélgetett velök és megajándékozta őket holmi apróságok-kal, amiket a Jézuska hozott.

Akli ezalatt mind bennfentesebb lett a császárnál, úgyhogy már a politika meneté-re is befolyást kezdett gyakorolni, és Stadionnak nem egy kedvenc eszméjét vagy tervét hiúsította meg valamely szúrós észrevétellel.

Stadionnak pedig nemcsak hosszú kezei voltak, hanem hosszú fülei is. Ahova el nem értek, megtoldotta kémekkel. Mindent tudott; az Akli csipkedő verseinek szövege, a császár jelenlétében elszórt ötletei dühbe hozták s nem egyszer mondta Stohlen lovagnak, az akkori bécsi rendőrfőnöknek:

– A bolondnak ki kell a nyakát tekerni. Érti-e, Stohlen?

– Ami nem könnyű, kegyelmes uram, mert őfelsége nagyon kedveli – felelte a rendőrfőnök.

– Az csak annyiban könnyíti a sorsát – felelte nevetve Stadion gróf –, hogy valami udvari betegségben kell kimúlnia.

– De melyikben?

– Ez az, amit önnek kell kitalálnia – fejezte be a miniszter jelentőségteljes szemín-téssel.

Stohlen lovag pompás »eszköz« volt, értett az okos szóból és tudott a sorok közt is olvasni. Bécs akkoriban legügyesebb detektívjét, a híres Fritz Brattot bízta meg Akli Miklós megfigyelésével. Fritz Bratt ennél fogva az Akli inasával, egy züllött expiktorral, Grabe Mihállyal szűrte össze a leveit, de semmi olyan gyanús dologra nem akadt, amit »fogantyú«-nak lehetett volna használni.

Fritz Bratt az inasra bosszankodott, Stohlen lovag Fritz Brattra, Stadion gróf Stohlen lovagra.

– Ügyetlen emberek! – sziszegte ingerülten. – Nem tudják, hol kell a dolgot meg-kezdeni. Azt kutassák mindenekeelőtt, van-e valami *fehér személlyel* ismeretsége?

Hamar megjött rá a válasz, hogy nincs.

– Akkor hát azt kutassák, van-e valami *fekete személlyel* ismeretsége?

Stadion azt gondolta: Aki fehér személyekkel nem tart, az bizonyosan feketékkel tart. Fehér vagy fekete, mindegy. Valamelyik a kettő közül okvetlenül ott áll a háttérben. S a szerető épp olyan könnyen hozhat az emberre veszedelmet, mint a pap. Ebben az irányban tessék keresgélni.

Hanem hát nyugodt keresgélés nemigen esett most Bécsben.

A hatalmas francia császár, Napóleon, addig-addig közelgett hadaival Bécs felé, hogy egyszer csakugyan oda is ért, s megnyitván előtte kapuját a város – felütötte székhelyét Schönbrunnban.

Ferenc császár Pozsonyba szaladt előle kedvelt magyarjaihoz (ilyenkor mindig kedveltek), s e sorscsapások között annyira megpuhult, hogy így szólt a pénzügyminiszterhez, ki kemény rendeleteket akart kibocsátani:

– Kedves Zichy! Bánjon egy kicsit enyhébben a népekkel; mostanság ők is nyomnak a mérlegben.

Oh, a jó császár! Milyen kedves volt, hogy atyai szíve így megszánta a népet...

Pozsonyból a ratzeni táborba sietett, ahol a döntő ütközet vívatott meg a franciákkal. Persze, megint Napóleon győzött.

Ferenc császár még a vereség napján békét ajánlott fel Napóleonnak és Liechtenstein János herceget küldte el a francia táborba az ajánlattal, aki egyszersmind személyes találkozást kérjen a két uralkodó közt.

– Vigyázzon kegyelmességed a kalapjára – kiáltá utána Akli, mikor a császári sátor mellől vasderes lován megindult.

– Miért? – kérde a lovas visszafordulva, miután tollas kalapját megigazítá a fején.

– Mert félni lehet – felelte a bolond –, hogy miután a koronákat már elszedegette Napóleon, most a kalapokra kerül sor.

A herceg sikerrel járt. Napóleon beleegyezett a személyes találkozásba, hogy a békét megbeszéljék, s ez a találkozás Naszidlovics és Ursitz közt a francia előőrsnél, egy malomnál ment végbe másnap.

Ferenc megpillantván a közeledő Napóleont, az előőrsnél leszállott lováról, valamint csekély kísérete is, aztán gyalog lépegetett a csikorgó havon a hatalmas hódító felé.

Háromszor ölelték meg egymást, s Napóleon enyelegve szólott, a malomra és az ólakra mutatva:

– *Íme, ilyenek a paloták, melyekben felséged három hónap óta laknom kényszerít.*

– *A bennök való mulatás jobban sikerül önnek – válaszolá udvariasan Ferenc –, mintsem ezért reám nehezteljen.*¹

¹ Horváth Mihály: Magyarország történelme VI. k. 224. lap.

Nem is neheztelt, dehogyan neheztelt, sugárzó arccal diktálta a békét, s elvitt vagy ötven milliócska hadisarcot. Azonfelül, mielőtt Schönbrunnból kivonulna, kifejezte abbeli óhaját, hogy szeretné a bécsi fegyvergyárat megtekinteni, s hogy valami emléke legyen innen is, elvitt magával kétezer ágyút és százezer puskát.

A béke tehát meg lett kötve Ferenc és Napóleon közt. De ez a háború újbóli kitörését jelentette Stadion és az udvari »mulattató« közt.

Fritz Bratt, a detektív, sokáig nem talált semmi gyanúsat. Azt az egyet nyomozta ki, hogy Akli minden vasárnap délután egy csinos bakfis-leányt kocsikáztat meg a Práterben, aztán beviszi egy cukrászatba, vagy valami látványos komédiába. Eleinte megörült a felfedezésnek, de a további nyomozásokból kisült, hogy erről a császárnak tudomása van, sőt egyenesen az ő óhajására történik.

Egy nap azonban egy latin verset adott át neki az Akli inasa, melyet a »bolond« komponált latin nyelven, s az »Ad Napoleontem« címet viselte. Ez az »impurum« volt törlésekkel, beszúrásokkal, éppen ahogy született, pólyákban.

A latin nyelvet se az inas nem értette, se a detektív, és nem ítélt meg értékét, tehát csak úgy találomra vitte el Bratt Stohlen lovagnak.

A rendőrfőnök meglegedettséget sugárzó arccal olvasta el s egy tekercs aranyat dobott oda Brattnak:

– Azt hiszem, megfogtuk a madarat – dűnnyögte s Bratt távozása után újra meg újra átolvasta a vers szövegét, mely így hangzott.

*Vaticinor tibi quod navalis laurea cinget
Tempora nec magnas spes mare destituet
Deiciet tua gens cunctas nec Gallia victrix
Denique frangetur litus ad Albionum
Sors bona non mala sors lustrabit proelia quare
Tempora te dicent quod tibi vaticinor.*

(Azt jósolom néked, hogy tengereken szerzett babér fogja övezni homlokodat s nagyratörő reményeidet nem hiúsítja meg a tenger.

A te nemzedet leigazza valamennyit és a győztes Gallia nem fog megtörni Anglia partjain.

Kedvező– s nem balszerencse fogja kísérni harcaidat, – hogy mi módon, arra majd megtanít az idő. – Ezt jósolom néked!)

A rendőrfőnök gondosan tárcájába rejtette a versezetet, mint valami értékes okmányt, s legott rohant vele a kancellárhoz.

– Tudom már, kegyelmes uram – lihegte, a fogadóterembe betörve –, milyen udvari betegségben fog Akli barátunk kimúlni.

– Nos, ugyan milyenben? – kérdé Stadion gróf élénken.

– Vörös himlőben, kegyelmes uram, vörös himlőben.

A »vörös himlő« alatt a forradalmi lázat értették. Hívták még »Febris hungarica«-nak is, amelynek a szimptomái akkoriban igen gyakorta léptek fel, – még maga József palatinus is megfigyelés alatt állt. Ez pedig azért volt veszedelmes nyavalya, mert mindenképpen elpusztítással végződött nemcsak arra nézve, aki tényleg benne volt, de arra nézve is, aki csak benne látszott lenni.

A rendőrfőnök átnyújtá a versezetet Stadionnak, aki mohón falta fel szemeivel az Akli gömbölyű gyöngybetűit.

– Hisz ez árusítás! – kiáltott fel. – Ez a fickó csakugyan egy közönséges gazember. Úgy lehet, hadállásainkról is értesíti Napóleont. Egyszerűen fogassa el tüstént, még ma.

– Nem kellene talán a fölséggel is közölni?

– Majd utólagosan. Ez az én dolgom lesz.

– De a Burgban csak nem fogathatok el senkit a császár előleges engedelmével?

– Ebben, azt hiszem, igaza van, tehát meg kell várnia Akli uramat, míg közömbös területre teszi ki a lábát.

III. FEJEZET

AKLI AUDIENCIÁKAT TART

Mintha azonban megérezte volna a rá várakozó veszedelmet, Akli ezekben a napokban ki sem mozdult a Burgból. Elég sok dolga volt, hogy meg ne unja magát. Az a híre járt, hogy a császár bele van szerelve. Megboszorkányozta, mint valami Cagliostro. Egész Bécs erről beszélt, de éppen nem valami ingerülten. Hiszen végre is mindig jobb, ha egy olyan ember uralkodik a császáron, aki magát bolondnak tettet, mint egy olyan, aki a bölcset szimulálja. »A bölcsek gyümölcséből eleget ettünk már – mondogatták a kedélyes bécsiek –, lássuk most már a bolondét.« Tarkabarka szójátékok termettek, hogy aki az udvarban valamit ki akar vinni, előbb *aklimatizálódnia* kell. Talán túloztak az Akli befolyásáról, de az mind egy. A hit ebben nagyobb erejű, mint maga a tény. Aki valamit ki akart vinni a császárnál, az előbb Aklit környékezte meg, nem ritkán magas személyek is, úgyhogy az Akli lakása olyan volt, mint egy miniszteri hivatalszoba, reggeltől estig ki nem húlt a kilincs az emberek markától. Ezekről az »audienciákról« nevetve referálgatott a császárnak:

– Én vagyok a padisah papucs, amit csókolnak; a fölséged kegye a méz rajtam, melyre a legyek és darazsak rászállnak.

A császárnak tetszett az Akli protektori szerepe. Hiszen olyan jó tréfa az egész. Úgy volt vele, mint a hiú ember, aki annyira szereti magát látni, hogy a torz tükörre is kíváncsi.

Egyszer az az ötlete támadt, hogy spanyolfalat húzat az Akli szobájába, s a fal mögül végighallgatja a bolond szereplését.

Pompásan mulatott a dolgokon.

Jött egy öregúr, dr. Krupinszki Grácból, ki könyvet írt a »Mellbetegségekről« (Brust-Krankheiten), melyet Ferenc császárnak ajánlott: a tudós férfiú audienciára készült s azért jött Aklihoz, akinek szintén adott volna annak idején egy példányt a munkából, hogy megkérje, csináljon előre egy kis jó hangulatot őfelségénél.

– Őfelségének igen tetszett a szép könyv, és azt hiszem, kegyesen fogadja önt.

– Tehát csakugyan meg volt elégedve? – kiáltá ez repeső örömmel.

– Nagyon. Együtt olvastuk el a télen és igazán kimerítő, tökéletes munka.

– Oh, milyen boldog vagyok – rebegette a derék Krupinszki –, bárcsak valami látható jele volna e legmagasabb megelégedésnek, hogy mindig szemem előtt legyen.

– Hm – szólta a bolond –, ön voltaképpen rendjelet akarna, ha jól értettem?

– Valóban, erre gondoltam – vallotta be a tudós, szemérmatosan lesütve a fejét –, és ha ön szíves lenne e kívánságomnak némileg tolmácsa lenni...

– Ah, istenem! – kiáltott fel Akli roppant ijedelemmel. – Hova gondol ön? Ezt a nagy tudományos munkát így tönkretenni. – Hisz akkor én mindent visszavonok. Pedig én csak bolond vagyok. De a császár okos ember, ő hát még inkább kény-

telen lesz rögtön megmásítani kedvező nézetét az ön művéről. Hogyan, uram? Ön a mellbetegségekről ír egy könyvet, s ezt a *mellbetegséget*, amelyet az imént említett, s melyben, úgy látszik, ön maga is szenved, kifejejtí belőle? Nem, nem. Nem szabad önnek ilyesmit emlegetnie öfelsége előtt s akaratosan rámutatni a könyv hiányaira.

A tudósnak legott elmúlt a kedve a rendjeltől, szomorúan nézte mellén az üres gomblyukat és szó nélkül elpárolgott.

Utána egy feltalálót jelentett be Grabe, valami Warning nevű prágai kalapost, aki egy rugókra járó erőmutatót talált fel. Egy fej volt ez, amit meg kellett ütni, s az ütés erejét számokkal jelezte egy készülék. Manapság már népszerű és általános instrumentum, vidáman pofozzák két fillérért a mesterlegények a Wurstl-Práterben, vetélkedve, hogy ki az erősebb, ki tud nagyobb odacserdíteni, s aki eléri az erő bizonyos maximumát, már amikor tudniillik a pofon testvérek közt is fölér tíz nyaklevessel, egy csöngettyű szólal meg, élesen hirdetve, hogy kemény legényre akadt a vaspofájú.

Hanem a Warning gépe még akkor újdonság volt, s abban a világban, mikor a koppantó is mint rendkívüli elmés találmány szerepelt, a vasfej valóságos csodaszámba ment, akárcsak a pozsonyi Kempelen világhírű sakkozógépe – s mint-hogy ez első példány a Napóleon fejét ábrázolta, még politikai éle is volt. Alig hogy elhozta a Burgba a kalaposmester, mint a császárnak szánt ajándékot, valóságos forrongás keletkezett az udvarnál. Találgatások, disputák pro és contra. Hogy mit tesz a császár a Napóleon-fejjel? Elfogadja-e vagy visszautasítja? A bécsi udvar rendszeren kis pecsenyékét süt nagy tüzeknél, a nagy pecsenyékét pedig leejti. Hát most is ilyen nagy tűz lobogott. Metternich a visszautasítás mellett volt. Ízléstelenség volna, úgymond, ilyen gyerekes módon sérteni meg egy uralkodót. Az öreg Quosdanovics, a császár legkedvesebb magyar tábornoka a maga nyersességével azt mondta: »Kinizsi szobrára rálőtt egyszer egy török, de a golyó visszapattant a márványról és a törököt kólintotta főbe.«

– Se nem tanácsos, se nem illő elfogadni – szóló Liechtenstein János. – Gondoljuk meg, hogy ő (Napóleon) másképpen ütött. Ebben az alakban nem lehet azt lekivittelni.

Kétes lévén tehát, elfogadja-e a császár a különös ajándékot, a kalaposmesternek azt tanácsolták, Akli útján próbáljon szerencsét. Minélfogva megjelent Aklinál. Rút, hórihorgas fickó volt, olyan nyakkal, mint egy gitaré, és olyan ádámcsutkával, mely majd kibökte a bőrt a nyakán.

– Maga a gépezet készítője? – kérdezte az udvari mulattató.

– Igenis uram.

– Ön azért jött hozzám, nemde, hogy öfelségénél az ajándék elfogadása mellett legyenek?

– Igen, uram. Alázatosan esedezem.

– És hát nem tudná ön másképp értékesíteni művét? Valami gazdag hóbortos ember mindig akad, aki az effélét jól megfizeti.

– Igaz, hogy a császárt cudarul fősvény firmának mondják – szólt a kalapos bizalmas vigyorgással –, de én úgysem akarok tőle pénzt.

(Akli bosszús mormogást vélt hallani a spanyolfal mögött.)

– Hát mit akarna tőle? – kérdé Akli.

– Hogy az udvari színházhoz nevezzen ki színésznek. Ez megalapítaná szerencsémét. Hallom, ezeknek a fickóknak nagy fizetésük van és vígan élnek. Az ördögbe is, azok a balettlányok! Egy paradicsom, ahol nincs eltiltva az alma megkóstolása. Tapsok, koszorúk és a többi. Én ott nagyot tudnék alkotni. Mindig ilyesvalami után vágyakoztam. Ami pedig a tehetséget illeti, érzem, hogy mozog bennem valami.

– Talán giliszta! – vágott közbe Akli nevetve. – Mért nem marad ön a becsületes mestersége mellett?

– Rosszul megy, uram, a kalaposság. Gondolja meg, hogy már kalapja mindenkinek van.

– És hát micsoda szerepeket akarna játszani? – kérdé a bolond kíváncsian.

– Hősöket, csupa hősöket... hermelinpalástos királyokat és vitézeket.

Akli elnevette magát.

– Hősöket? Ön? Ezzel a termettel? De hogy jut ilyesmi eszébe?

A kalapos büszkén feszíté ki a mellét.

– Már hogy nekem? hogy mért jut ilyesmi eszembe? Hát tudja meg az úr, hogy én négy évig szolgáltam a Württemberg-huszároknál.

– Mint ló? – kérdé a bolond, fölvéve arcára és hangjába az együgyűség és bámulat különös kinyomatait, melyek hatásának titkát képezték.

Hallatszott is legott valami elnyomott kacajféle a szoba másik rekeszéből.

Akli elbocsátá a kalapost ezzel a biztatással:

– Az egyik bolondnak kötelessége segíteni a másikat. Ön számíthat rám.

És tényleg szerencséje volt a kalaposnak, mert a császári gyerekeknek megtett az új játék, s bármennyire ellenkeztek is az udvari emberek, a császár nem bírt a gyerekeivel, tehát elfogadta a gépet az ő számukra. De persze csak azután, ahogy Stadion grófnak, a külügyminiszternek finom diplomáciai tapintattal sikerült a nehézségeket eloszlatni (s ebben az időben ez volt az osztrák diplomácia egyik legnagyobb sikere). Stadion gróf ugyanis egy géplakatoshoz küldötte előbb a Napóleon fejet, hogy átkalapálja hosszúkás körte-ábrázattá, melynek semmi porcikája se hasonlítson többé a világhódítóhoz, legyen inkább közönséges zsidókoponya. Az is lett, mikorra végre bevitték a gyermekek lakosztályába, még pájeszek is csüngtek le a két oldalán, de azért a szép kis bakfis Mária Lujza mégis azzal a tudattal ütögette a kis fehér kezecskéivel, hogy Napóleont pofozza.

A kalapos pedig kapott egy arany burnótszelencét, és még egy orrot is hozzá. A szelencét a gépért, az orrot pedig a tiszteletlen kifejezésért, melyet a császár a spanyolfal mögött hallott.

A császárnak elég volt egyszer megkóstolni az Akli-féle »kihallgatásokat«, hogy kedvét lelje bennök. Azontúl rendszeren ott volt a spanyolfal mögött.

– Jobban mulatok itt, mint a színházban – jegyzé meg. – Igazi alakjukban ösmerem meg az embereket.

– Dehogy – felelte Akli. – Az embernek hat bőre van, mely takarja. A hetediket csak otthon veti le a sötétben, mikor magányosan fekszik az ágyában.

Egyet a hétből mégis levetettek Aklinál. Igaz ugyan, hogy csak egy ideig. Amíg kiszivárgott az érdekes titok, hogy a császár Akli lakásán van elrejtve, míg az látogatóival fesztelenül diskurál. Hát iszen csak ez kellett az udvar rókáinak. Nosza, fölvevtek a nyolcadik bőrt is a hét fölé. Főméltóságú és kegyelmes urak ke-resték fel Akli t naponkint, s tudván, hogy a császár is hallja, amit beszélnek, nagy ravaszul valóságos szerepeket játszottak el a bolond szobájában. Hiába minden! Nincs arra mód, hogy a királyok fülébe igaz szó eljuthasson...

A kinyalt cifra udvaronc-sereg közt egy nap furcsa fiatal férfi lépett be Aklihoz. Pizkos, elhanyagolt alak, fésűt ritkán látó bozontos szakállal és hajjal. A ruha is vasvillával látszott ráhányva lenni. Csokoládészínű kabátot viselt, melynek az uja csak a könyökéig ért, ennél is pitoyabilisabb volt a kockás nadrág, nemcsak a rajta levő zsírfoltok miatt, hanem alul rojtosra volt kitaposva. Öltözetét egy fakó fekete selyemkendő egészíté ki, háromszor körülcsavarva a nyakánál, úgyhogy az inggallérja (ha egyáltalában volt rajta ing) egy cseppet se látszott ki. Szóval, egy tökéletes csavargó benyomását tette a belépő.

– Mit akar? – kérdé Akli mogorván, az aprópénz közt keresgélve a nadrágzsebében, majd rátámadt az inasára. – Miféle skandalum ez, Grabe? Egyáltalában tarthatatlan állapot, hogy a császári lakosztályba mindenkit föleresztenek.

A jött édesded mosolygásra fakadt. Egész lényén látszott, hogy most élvez. Szúrós, kék szemeit Aklira függesztette, miközben agyagszínű, hosszú bajuszának egyik lelógó szárnyát szájába vette és rágcsálta.

– Bocsánat – szólt csendesen –, de nekem itt szabad bejáratom van.

– Milyen alapon? Talán hívatták? Valami mester ember?

– Nem, nem – igyekezett elhárítani magától ezt a föltevést. – Én császári és királyi kamarás vagyok, akinek a dekrétum szerint szabad bejárata van az udvarnál.

Akli most még egyszer megnézte tetőtől talpig az idegent. »Szép kis kamarás«, gondolta magában, de csak ennyit mondott:

– Vajon?

S titkon kacsintott Grabera, hogy tartsa szemmel a különös fickót.

– Nos, hát jó, de legyen szíves megmondani, mivel szolgálhatok a kamarás úrnak?

– Én leánykérőben vagyok itt, uram!

– Leánykérőben?

S Akli megint kacsintott Grabénak, hogy intézkedjék odakünn.

– Ön csodálkozik? De rögtön megért, reményelem. Nekem egy húgom van a madame Szilvássy nevelő-intézetében az Ungargasseban. A húgomnak pedig van egy barátnője, bizonyos Kovács Ilona, aki a legbájosabb bakfis egész Bécs városában.

Akli összerezett. Tágra nyitott szemmel bámult az idegenre. Mindez olyan furcsa volt és csodálatos. Hogy Kovács Ilona a legbájosabb bakfis Bécsben. Valóban mondta ezt ez a rongyos ember? Vagy hogy csak ő gondolkozott.

– Nos uram, én beleszerettem ebbe a leánykába – folytatá az idegen –, és feleségül veszem, punktum.

– Már mint ön? – kérdé a bolond gúnyosan.

Az idegen ügyet se vetett a közbeszólására.

– Ha szépszerével megy, hát szépszerével, ha nem megy, erőszakkal.

– Ejha! – gúnyolódék ismét a bolond.

– Ma beállítottam az intézet igazgatónéjához, akit még Magyarországról ismerek. Tudakozódtam a leány szülei és egyéb körülmények után. Ő önhöz utasított engem. Mondta, hogy a leány szülei nem élnek már, ő úgy tudja. Saprísti, hát kitől kérjem meg akkor a kezét? Csak menjen ön, úgymond Akli Miklós úrhoz a Burgba, ő gondoskodik a kisasszonyról, ő látogatja, ő fizeti az érte járó összeget, alkalmasint ő a gyámja.

– Nos, és ön eljött?

– Igen, én eljöttem és várom a felvilágosításait.

Akli felkelt az íróasztaltól, ahol ült és egy kis ovál-alakú velencei tükröt akasztott le a falról, azt odavitte a kérőnek.

– Ha mindenáron azt akarja, hogy fölvilágosítsam önt, hát nézzen be ide.

Az idegen elnevette magát. Tetszett neki ez a fordulat.

– Talán valami kifogása van a külsőm ellen? – kérdé szelíd enyelgéssel.

– Valóban, nem tagadom, hogy ön egy cseppet se hasonlít azokhoz az ideálokhoz, kiket fiatal leányok és hozzátartozóik szoktak magoknak elképzelni, mint jövődöbelit.

Az idegen fitymálva intett kezével.

– Ah, mindig ez a sok ezeréves együgyűség a ruháról. A világ igazán semmit se tanul. Ettől az egy ostobaságtól nem bír megszabadulni, pedig hányszor szedik rá vele. Egy csinos divatos ruha harminc forint. E harminc forint körül billent az önök emberismerete és ítélőképessége. A huszonöt forint billenti erre, a harmincöt forint billenti arra. Bohókás dolgok ezek, uram. Hát mit gondol ön, ki lehetek én?

– Hm. Az én véleményen éppenséggel nem volna kellemetes az ön fülének. Jobb, ha egyszerűen ön mondja meg, kicsoda.

– Én báró Szepessy István vagyok.

– Ah! – kiáltott fel Akli és elsápadt. – Ön tehát az a cinikus báró, akiről Pozsonyban, Pesten annyi sok tréfás dolgot mesélnek? Az ördögbe is, ki gondolhatta volna ezt? Foglaljon kérem helyet, báró úr, és ne vegye rossz néven, de végre is nincs a homlokára írva. Az isten szerelméért, mért nem öltözik ön tisztábban, csinosabban?

– Nem tehetem, uram – mondá Szepessy majdnem siránkozó hangon –, nem tehetem, lehetetlen.

– Nem teheti? Hiszen ön gazdag ember.

– Mégse tehetem. Mert pro primo, megszoktam a piszkos, rongyos ruháimat és csak azokban érzem magam jól. És mert pro secundo, az ismerőseim is ezekben a ruhákban szoktak meg. Nem képzelheti ön, mennyire kényelmes ez, és gazdaságos, kivált útközben. Én pedig szeretek utazgatni. Hol Bécsben vagyok, hol Grácban, hol Pesten. Aztán gyakorta elfognak. Egész életem abból áll. Elfognak és kieresztenek. Nincs ennél mulattatóbb tarkabarkaság a világon. E napokban is egy ékszert vásároltam a Grabenen, a kis hűgomnak. Kiveszem a tárcámat s becsületesen fizetek a kereskedőnek egy ezressel, amit vagy húsz darab ezresből húztam ki; a kereskedő kacsint egyet a segédjének, mire az eltűnik, s míg ő aprópénzt keresgél összeviszza a fiókokban, azalatt megjelenik a kereskedősegéddel a policia. Bevisznek, vallatóra fognak: hol vettem azt a tömérdek pénzt? Hát furcsa, a gyapjúmat adtam el a zsidónak. Úgy, és kicsoda ön? Mondom nekik, hogy Szepessy István báró vagyok. No, azt minden bolond mondhatja, és újra vallatnak, faggatnak, lökdösnek, taszigálnak, visszavisznek a börtönbe, meg újra kihoznak, hogy valljam be, kit öltem meg, kit raboltam ki, de hát én csak amellett maradtam, hogy én Szepessy vagyok és a pénz jogosan az enyém.

– Hát aztán hogy szabadult ki? – kérdé Akli.

– Mesének tartották, amit mondtam, míg végre arra kértem a rendőrfőnököt, engedje meg, hogy bebizonyítsam a személyazonosságomat. A szemem közé nevetett: »Ne bolondozzék velünk, mert sötét zárkába csukatom be vízre és kenyérre.« »Nem bánom – mondám –, ha nem bizonyul igaznak a vallomásom, akár kerékbe töressen a főnök úr.« Erre megennyhült a főnök és így szólt: »Hát jól van, tegyük meg a próbát, bár csak kompromittálom magamat, hogy ilyen mákvirágnak felültem, ám nevezze meg valami ismerősét, akiről gondolja, hogy elég szavahihető ember a rendőrség előtt.« »Jó lesz-e gróf Széchenyi Ferenc?« kérdeztem. »Hogyne! – felelte a rendőrfőnök gúnyosan nevetve – őexcellenciája igen jó lesz.« Erre aztán írtam egy nyitott levelet a grófnak: »Kedves barátom! A policia elfogott, nem akarja elhinni, hogy én Szepessy vagyok. Azt hiszi, loptam a pénzemet. Gyere hát, kérlek, és szabadíts ki a vallomásoddal.« Ezt a levelet azonban nem merte a rendőrfőnök elküldeni Széchenyinek, mert hát a tapintat. Hehehe, a tapintat. Ez a rákfene többet pusztít az igazságon, mint a hazugság és gonoszság. Ej bizony, ott kellett nekem kuksolnom, míg csak a rendőrfőnök nem találkozott véletlenül valami nagy ebéden az excellenciás úrral és ott elmondta kuriózumképpen az én hozzá intézett leveletemet, mire aztán mindjárt az elbeszélésből rám ösmert Széchenyi és megjelent a polician az agnoszkáláshoz. Persze, rögtön

szabadlábra helyeztek nagy bocsánatkérések mellett. Széchenyi pedig így szólt hozzám: »Most pedig ígérd meg paroládra, édes Pistám, hogy innen egyenesen valami szabóhoz mész, és illő ruhába öltözködve, többé nem mutatkozol ily rongyokban, mert látod, milyen veszedelem kerekedhetik ki abból, ha az ember nem áll örökös harmóniában az állásával, a rangjával vagy tárcájával.«

– No, és mért nem fogadott szót a grófnak?

– Hiszen szót fogadtam neki. Fölmentem a Kärtnerstrassen egy ruhaüzletbe. Kiöltöztem tetőtől-talpig, kihúztam magamat, olyan lettem, mint azok a nyalka piperkőcök, akik a Grabenen a szoknyák után futkosnak. A finom, új posztón, mikor kiléptem az üzletből, szinte enyelegve játszottak a napsugarak, a fényes lakkcipőm kísértetiesen csikorgott a kövezeten, a keményített fehér »sapodli« kellemetlenül zörgött a mellemen, a divatos inggallér majd kettéfűrészelte az állkapcámat, a finom új cilinder felülről nyomta a fejemet, azt hittem, hogy mindjárt megrepeszti. De még ezt mind megszoktam volna, hiszen más ember se hal bele, ha nem találkozom a Matschaker-Hof kapuja mellett Ibrányi Józssival, aki nekem régi vadász-pajtásom Szabolcs megyéből; elmegy mellettem és rám nem ösmer, megyek odább, hát a túlsó oldalon szembe jön az öreg Quosdanovics generális, aki nekem anyai nagybátyám. Köszönök neki, visszaköszön, rám néz, de látom, hogy rám nem ösmer, pedig a múlt csütörtökön voltam nála ebéden. No, szépen vagyunk, gondolom magamban, és sietek haza a szállásomra, a »Stadt Frankfurt«-ba. Hát, amint fölmegek a lépcsőn az emeletre, látom, hogy valami ismerősöm lépeget a magasból lefelé. Ejnye, ugyan ki lehet ... olyan megszokott, ismerős arc. Hol láttam én már ezt az embert? Pedig bizonyos, hogy már ezerszer láttam. Egy szempillanatra akaratlanul megállok tünődve. Ő is megáll, ő is tünődni látszik. No, persze, ő is ösmer engem. Ki lehet, ki lehet? No, mindegy, megszólítom. »Szervusz, barátja az erénynek!« Ő egy szót se szól. Nyújtom neki a jobb kezemet, ő nyújtja a balkezét. Hohó, ez nem szokás, barátom, és el akarom tréfásan taszítani a balkezét és íme, belevágom a jobb kezemet a tükörbe.

Akli úr elnevette magát.

– Nem rossz. Ön tehát saját magával találkozott.

– És nem ösmertem saját magamra. Ezer ördög! – kiáltottam fel. – Mivé lettem? Minden hajam szála égnek állott annak a veszedelemnek a gondolatára, melyben forogtam. Hiszen, hogy elfogott a policia, még mindig bebizonyíthattam a személyazonosságomat a régi rongyaiban, mert akadtak emberek, akik rám ösmertek, de ha most gyűlt volna meg vele a bajom, ott rohadták meg a börtönben, mint örökös rab, mert széles e világon nincs többé olyan ember, aki ebben a ruhában rám ösmerjen. Első dolgom volt tehát, uram, hogy az inasomat szalasztottam a szabóhoz és elhozattam a kopott ruháimat, az újakat pedig odaajándékoztam neki. Íme, ezért nem öltözhetem már én másképpen... Az lehetetlen többé.

– Ön igazán eredeti ember – vette át a szót Akli –, s a gondolkozásmódja legalább is mulatságos. Hanem térjünk át a meritumra. Ön tehát Szepessy István báró és feleségül akarja venni a mi pártfogoltunkat?

– Miért mondja: a *mi* pártfogoltunkat? – vágott közbe a báró élénken.

Akli egy kicsit zavarba jött.

– Miért? Hogy miért? Hát mondjuk egyelőre, hogy lapsus linguae. Az ember megszokja ebben a levegőben a fejedelmi többséget.

– Miért mondja, hogy *egyelőre*?

– Hja, ön nagyon is kíváncsi, kedves báró, és mindennek a végére akar járni, pedig voltaképpen énrajtam van a kérdezősködés sora, de ön nem felel.

– Hát igen, el akarom venni a kisasszonyt és el is veszem.

– Hogy mondhatja ezt olyan apodiktice?

– Hiszen mondtam már, hogy beleszerettem.

– De hát ő? – kérde Akli úr halkán, rekedten.

– Kicsoda?

– Hát a leány. Ő is szereti önt?

– Azt én nem tudom, nem kérdeztem tőle, de nem is helyezek rá valami különös súlyt.

– Hogyan? Ön nem helyez rá különös súlyt? Oh, szent Krispin és szent Aloys, könyörüljetez ezen a különös szerelmen!

Szepessy vállat vont.

– Megint az ósdi fölfogás! Ön még bolondnak is tart engem, pedig csak cinikus vagyok. Én csak azt fogadom el az emberi élet nyilvánulásaiból, amiben logika van. Mit bánom én, hogy történtek a dolgok a pásztoridillek korszakában? Hogyan szerettek a régi görögök és rómaiak, vagy hogyan szerettek az én apáim? Azóta okosabb lett a világ. A francia forradalom sok ostobaságot és cifraságot elfűjt. De a Burg ablakából persze a francia forradalom se volt látható. Itt mindig egyforma levegő van. Ah, itt sohase fognak szellőztetni. Minden olyan dohszagú. Ön kacag azon, hogy Kovács kisasszonytól meg nem kérdeztem, szeret-e viszont? Minek? Ha én meglátok egy kanárit vagy egy papagájt és megszeretem, hát egyszerűen megszerzem magamnak anélkül, hogy kíváncsi volnék, ha vajon az is megszerett-e engem? Ön megint nevet? Pedig vagy betegség a szerelem, és akkor miért kívánjam, hogy a szeretett lény is beteg legyen? Vagy egészséges elmével megy végbe az a misztérium, és akkor mi benne a boldogító? Ugye, az az érzés, ami énbennem él? Hát mi közöm nekem ahhoz a másik érzéshez, ami őbenne lapang? Önök még az emberiség gyerekkorát élik. Igenis, valóságos gyerekek. Vagy még rosszabbak. Mert a gyerek előbb mégis játszik egy kicsit a kedvenc bábujaival és csak aztán hasogatja szét, hogy megnézzé, mi van a belsejében. Persze, kócs van a belsejében. Önök azonban előbb a kócsra kíváncsiak s csak azután fogadják el a játékszert. Nem, uram, én nem vagyok oly önző. Isten két darabban teremtett bennünket. Nekem is külön lelke van, neki is. Én arra nem kívánok láncot vetni. Legyen a lelke szabad. Nekem csak a teste kell.

Akli összecsapta a kezeit.

– Jaj, lelkem, édes báró, hiszen maga még rosszabbul van felöltözve belülről, mint kívülről. S ezért a gúnyjáért is megérdemelné, hogy becsukják, de nem mondom meg: hova.

– Ugye a bolondok házába, hehehe? – nevetett jóízűen a báró.

– Mondhatom, furcsa fogalma van a házasságról. Látta, az olló két darabból áll, de a két darabnak össze kell illeni, hogy nyírni lehessen vele. A két léleknek egy darabba kell forni, édes báró, és ha éntőlem függne a Kovács kisasszony sorsa, hát én olyan nagy kosarat adnék önnek, mint aminőben a zöldséget hordják a meidlingi kertészleányok.

– Mit mond ön? Nem ön a gyámja a kisasszonynak? Hát akkor miért hagy itt engem darálni egy félóráig?

– Hát mondtam én, hogy beszéljen?

– De azt legalább megmondhatta volna már azóta: ki a gyámja?

– Azt még ezután se szándékozom megmondani.

A különc megütődve emelte fel a fejét.

– Hogy nem fogja megmondani? Mit jelentsen az? Az ön eljárása kezd sértő lenni.

S kékesszürke szemei fenyegetően szegződtek Akkira.

– Eszemben sincs, önt megsérteni, de a kis asszony gyámjával az adott viszonyokból kifolyólag magamnak kell előbb beszélnem és puhatolóznom, hogy egyáltalában kívánja-e önt fogadni.

– No, azt szeretném én látni, hogy engem ne fogadjon.

– Az pedig megtörténhetik, s ez esetben...

– Meglövöm, mint egy kutyát! – rikácsolta a báró indulatosan, és a fogai megcsikordultak. – Velem nem lehet tréfálni, becsülje meg magát az úr. És most már követelem, hogy azonnal megmondja a gyám nevét, akihez fordulni kell.

– Most még nem mondom meg – szólta Akli nyugodtan.

– Nem mondja meg?

– Nem – felelte Akli szilárdan. – A gyám neve titok.

– Kényszeríteni fogom. Hallja, kényszeríteni.

Hangja reszketett a dühtől.

– Azt szeretném én látni – felelte Akli, karjait mellén összefonva.

Szepessy báró arcát elöntötte a vér s aztán halotti sápadtság borította el, szemei szikráztak.

– Vagy megmondja ön, vagy szétloccsantom az agyvelejét ezzel a pisztollyal.

A kopott csokoládészín kabát belsejéből egy villogó csövű pisztolyt rántott elő és célba vette Aklit.

Az »udvari mulattató« megszeppent, elsápadt, hanem azért megpróbálta kapacitálni a dühöngőt:

– Ej, uram, ön, aki a logika embere, hogyan tehetne ilyen hebehurgya dolgot? Hiszen ha engem meglő, akkor éppen nem tudja meg tőlem sohasem a gyám nevét, és nem lehet öné a leány, mert becsukják. Ha azonban meg nem lő, esetleg még segítségére lehetek.

Eközben egyre hátrált oldalvást a spanyolfal felé, s azon gondolkozott, hogy alkalmas pillanatban egy merész ugrással ráveti magát a báróra és kicsavarja kezéből a fegyvert.

– Nem, nem! – hörögte a báró, nem bírván fékezni indulatát. – Engem ön nyilvánvalóan gúny tárgyává tesz. Vagy különben miért tagadná meg a gyám nevét? Nevetséges. Ki hallott olyat, hogy az titok? Nos, hát nem engedem meg a rajtam való szánkázást. Egy magyar mágnás nem lehet lábkapcája az ilyen tányérnyalónak, aminő ön. Vagy megmondja, amit tudni akarok, vagy pedig, mire hármat olvasok, lövök.

Felhúzta a pisztoly kakasát s az nagyot csettent a síri csöndben.

– Egy ... kettő ...

E pillanatban megmozdult a spanyolfal, s kilépett egy sovány, vézna, keskeny, hosszú arcú, hosszú orrú és hosszú homlokú úr, sötétkék kabátban, fehér mellényben.

– A császár! – hebegte Szepessy István megreszketve s a pisztoly kihullt a kezéből.

– Nos, hát én vagyok az a gyám, carissime – mondá szelíden dorgálólággal I. Ferenc. – Quid spectaculum in domo mea facit? Ita esset mos filiam expetere? Pudeat, carissime! (Micsoda botrányt csinál itt az én házamban? Hát így szokás leányt kérni? Szégyellje magát, carissime!)

– Kegyelem, fölség! – mondta a báró, féltérdben meghajolva.

– Abeat – végzé az uralkodó szigorúan – et expectet praecepta mea! (Távozzék és várja be intézkedésemet!)

Szepessy az ajkába harapott és eltávozott, mire a császár kedélyesen veregette vállon a bolondot.

– No, ugye félt egy kicsit? Oh, oh, szegény Aklicska. Milyen fehér az arca, mint a kréta. Írni lehetne az arcával. No, ugye jó volt most a császár? Ugye, hogy még őt is lehet valamire használni? Pedig az a korzikai zsvány azt mondta a cárnak, hogy szoknyát kellene rám adni. Ezt még megkeserüli. Ferenc császár szíve helyén van, igaz-e, Akli?

– A fölséged szíve oroszlánszív!

A császár örült, mint a gyermek, hogy most ő mentette meg Aklit, akinek azóta már szét volna löve a feje.

Akli fölemelte az ott maradt pisztolyt s élénken fölkiáltott:

– Oh, az imposztor! Hiszen nem volt megtöltve.

A császár maga is megnézte, aztán elszomorodva jegyzé meg:

– Maga nagy számár, Akli, elrontja a császárra örömét.

– De hisz a fölséged bátorsága azzal nem lett kisebb.

– Igaz, igaz, de mit csináljunk most már azzal a rabiátus emberrel?

– Éppen kérdezni akartam.

A császár gondolkozva járt fel s alá; a burnótszelencéjétől kért tanácsot.

– Nekem nem tetszik az ipse, mondhatom, nagyon ellenszenves, és azt hiszem, ha Kovács ezredes élne, ő se lenne elragadtatva; hanem hát úgy tudom, módos ember, és a házassághoz éléskamra is kell, amice. A csók végre is nem minden. Ha tehát a leány szereti, én nem ellenzem.

– Ugyan, hogy szerethetné? – kiáltott fel Akli.

– No, no. Minden lehetséges, carissime. Mert az ízlés igazán különféle. Egypár év előtt a francia komornyikom, a Baptist nőszült, kérdeztem tőle, szép-e a jövendőbelije. »Oh, sire – felelte –, elragadó, oly szép picí szemei vannak és oly nagy piros szája, hogy csupa boldogság ránézni.« Első teendőnk ennélfogva fölkeresni a kicsikét és tisztába hozni vele a dolgot. Menjen el délután hozzá! Utcunque, vigyen neki egy fürt szőlőt. Mondja, hogy a császár küldi.

– Úgy ám, de kapok-e a szőlőből? Martinecz most az ischli parkot rendezi és az asszony jobban őrzi a szőlőt, mint Argus a colchisi bárányt.

Ugyanis a Burg kertjének üvegházában akkoriban a híres Martinecz főkertész jeleskedett, aki már május elején érett szőlőt produkált egypár tőkén. Nagy ritkaság volt ez, s ugyancsak kitüntetés a vendégnek, ha májusi szőlővel kínálták a császári asztalnál.

– Igaz – szolt a császár –, az üvegházakra most a főkertész felesége ügyel fel; mondja meg neki, hogy én parancsolom.

– Majd el is hiszi az nekem!

A császár nevetett.

– Úgy? Ön tehát így ítéli meg a helyzetét? Nem hisz magának a főkertészné? Talán rászédte valamivel? Maga nagy kópé, Akli, sokat mászkál a kertben, és a főkertészné csinos asszony. No hát, most az egyszer kisegítem és egyszersmind lecáfolom a múltra nézve (kedélyesen megfenyegette a pecsétgyűrűs ujjával). De ne használja semmi rosszra!

Ezzel bizonyos nyárspolgáriás bonhomióval leült az Akli asztalához és sietve vetette papírra a néhány szót: »Ez egyszer igaz, amit Akli mond. Ferenc császár.«

– No, ha nem restelli és ha eddig nem mondott az asszonynak semmi csalfaságot, ám mutassa fel neki!

IV. FEJEZET

SZILVÁSSYNÉ INTÉZETE ÉS A MEGZAVART IDILL

Aklit kellemesen csiklandozta a császár ingerkedése, s megszerzé délutánra a szőlőfürtöt, fel se kellett mutatni az uralkodó céduláját, amit a tárcájába tett el emlékeknek öreg napjaira. Mert a császári nimbusz az egyetlen az emberi bohóságok közt, ami közlőről se veszti el teljesen a hatását.

Mindjárt kocsiba ült és elhajtott az Ungargasseba, a Szilvássyné nevelőintézetébe. Komornak, felhősnek látszott az ég, pedig a nap sütött. Nyugtalan, sötét gondolatok nyomták kedélyét. Máskor könnyű, vidám érzésekkel jött ezen az úton. A kis leánnyal eltöltött csütörtök délutánok most úgy tünnek fel neki, mint elmosódott édes álmok. Most kezdte érezni a becsüket. A leányka rendszeren várta már, meghallotta a kocsizörgést, és mire beért a közös váróterembe, már fel is tette kis szalmakalapját a gesztenyeszín hajkoronája fölé. Aztán kirándultak a zöldbe, labdával és lepkefogóval (az még az első évben volt) majd a Wurstl-Prátert járták, a komédiás bódékat, a cirkuszt, a menaszériát, meg a Ringl-Spiel; lóra vagy kecskére ült még maga Klipa is. Így rövidítette a gyereklányka az *Akli papa* szót, lett belőle Klipa, a második évben Klipi, a harmadikban Lipi; valóságos pajtások lettek; a leányka csak nőtt, nőtt, mint egy pálma, a Klipi pedig nem nőtt többet, hát egyre közeledtek egymáshoz. A csütörtöki mulatságok is változtak. A következő epochában a kirakatokat nézegették a Grabenen, a tömérdek csecsebecsét, a bábukat, a játékokat. Klipi a kezén vezette a leánykát (mintha egy meleg, puha madárfészekben tartaná a kezét), s megérezte az erek gyorsabb lükte-tésén, ha valami megtetszett neki, bement a boltba és megvette. Ekkor azután nagy esemény történt. Iluska hosszú szoknyát kapott, és a fülét is kifűrták. Bizony, nem is az a régi leány már ő többet. Kikocsikáztak messze a városból a nyitott mezőkre, jártak a füvek közt, nézték az ugráló szöcskéket, hallgatták a békák brekegését a mocsáros helyeken, virágot szedtek és beharmatozták a cipőiket, néha a szép batisztszoknyácska is csatakos lett. Jaj, mit szól majd ehhez a madame? De mindegy, akármit szól is, azt, hogy pompásan mulattak, el nem veheti többé tőlük.

Hanem egyszer megszólította őket egy paraszt csósz gorombán, hogy miért tapossák le a füvet, és szokás szerint zálogot akart tőlük venni.

A csósznek éppen ételt hozott ki egy bögrében a felesége, hallván a férjét veszedni, elkezdte kérlelni az öregot:

– Ej, ej, mit bántod őket! Láthatod, hogy egy szerelmes párocska, hadd mulassanak szegények.

Kigyúlt az Iluska arca, mint a fáklya, Akli is zavarba jött. A leány szégyenlősen horgasztotta le szép fejét. Akli hallgatag lett, félszeg és együgyű. Pedig milyen élénken, pompásan tudott ezelőtt csevegni. Talán boszorkány volt a csószné,

hogy elűzte egyetlen vigyázatlan szóval az eddigi könnyed, vidám, ártatlan társalgási hangot. Hová lesz az ilyen? Próbálták, próbálták, de soha többé rá nem akadhattak.

Amint ott ült a kocsiban, elgondolkozva a múltakon, mind előugrottak ezek a kedves semmiségek, bohóságok olyképpen, mint az imádságos könyvet forgató előtt a belépréselt illatos levendulalevelek. Mennyi édes óra! Azaz, hogy mi is volt hát az az édesség bennök? Isten tudja! Ment, ment a robogó fiáker, új alakok, új házak következtek, új embertömegek hullámozottak egymást keresztezve, s mindaz olyan idegen, kiállhatatlan volt most Akli előtt. Elgondolta, hogy ebben a nagy Bécs városában semmi sem az övé. És mégis úgy siet, de úgy siet, hogy a kocsis szürkéi mászni látszanak, mintha két teknősbéka húzná a járművet. De hát hova siet? Mi elé siet?

Ej, bolondság, minden bolondság, s hogy rá ne gondoljon a tömérdek bolondságra, hangosan olvasta útközben a boltok cégtábláit: Müller, Meyer, Prohaszka, Wodka.

De hát ez mind nem használt. A gondolatai sehogy se akartak befúlni ezekbe a nevekbe. Sőt vagy cipők voltak a kirakatban és legott előtoppant az lluska picike lába a cipőhöz, vagy női kalapok piroslottak ki tarkabarka virágjaikkal az üveg alól és akkor alájuk csúsztatta Akli fantáziája a leány szép arcát. Konyhai eszközök, rézfazekak, üstök, kasztrolok csillámlottak a harmadik helyen, s egyszerre elszorult a szíve. Honnan támadt, honnan nem, egy falusi kastély állott az út közepén, abban egy nagy konyha, abban szakácsok, kukták sűrögtek, és egy kis báróné jött ropogós fehér kötényben megköstolgatni az ételeket a férje karján, aki nem volt más, mint a cinikus Szepessy István.

Madame Szilvássy intézete egyike volt a legtökéletesebbeknek, pedig akkor annyi nőnevelőintézet volt Bécsben, mint amennyi most a kávé mérés. A hatóság nemcsak szívesen engedélyezett újakat és újakat, hanem még azonfelül mindenféle kedvezményekben részesítette. II. József mondta egyszer a minisztereinek: »A magyar úri leányokat kell németekké nevelni, ebben van a dolog fogantyúja, s ha ez sikerül, száz év múlva a szegedi tanyákon is németül fognak beszélni.«

És ez idők folytán szinte végrendeletévé vált. Az uralkodók pártolták az eszmét, ami pedig a magyarokat illeti, könnyű Katát táncba vinni. A német műveltség kívül nem volt más műveltség. A német irodalom korlátlanul befonta, lekötötte az érzelmes női szíveket. A gonosz, vén pók egyedül volt a nagy pusztaságban, és minden röpülő muslinca az ő kifeszített hálójában akadt meg.

A szegedi tanyákon ugyan nem beszélnek még most, száz év múlva se németül, hanem az sikerült, hogy a tehetős magyar családok leányai a birodalmi főváros intézeteiben nevelkedtek s behozták a német szentimentalizmust. Hanem hát ez csak annyit ért, mint az importált ischli víz. Kipárolgott otthon az ereje.

A Szilvássyné intézete különben nem volt germanizáló. A derék asszonyosság titokban, a nőnevelés nem hivatalos részében a nemzeti érzéseket is piszkálta magyar növendékeiben, a németre fordított »Hármas kis tükör«-t gyakoroltatva velök üres óráikban:

*Pressburger Comitatus mit der Stadt von Pressburg.
Welche weit berühmt ist nach der Königs-Krönung.
Berühmt war auch Tyrnau mit der schönen Schule,
Lebt Bazin und Modor mit Freiheit in Ruhe.*

Szegény, jó, öreg, bekecses, csizmás Kis Tükör urambátyánk, olyan különösen vette ki magát tekintetességében ebben a német köntöskében, azoknak a szép kis lányoknak a mosolygó piros száján!

Hanem azért igazi szabadelvű intézet volt, mely sokban előtte járt a mostaniaknak. Most is bizonyos egyenlőségi irányzat van, mert egyenruhát viselnek a növendékek. Csak hogy mit ér az egyforma kalap és szoknya, ha az egyiknek vagy másiknak hét vagy kilenc ágú koronával van a zsebkendője hímezve és baronesznek vagy kontesznek szólítják, míg a másik szürke polgári nevet visel. Madame Szilvássynál el voltak törölve a nevek, következésképp a rangok is. A francia forradalom még igen közel esett. A guillotine pengéjének fénye még vakítóbb volt, mint a nemesi címerek...

Az ember, vagyis a kis bakfis az intézetbe belépve, családi nevét ideiglenesen elvesztette, beírták ugyan egy könyvbe (ez volt a tudás könyve), de ezt a titkos levéltárban őrizték s csak az igazgatóné tudott róla, a növendéklánykák maradtak pusztán Mariskák, Katalinok, Erzsébetek és Kornéliák. A családi név szerint való megkülönböztetés tiltva volt Szilvássynénál. Ez a kis köd, ez a titokzatosság persze csak annyira takart, mint a fátyol az arcon, hogy a valóság vissza van fejlesztve sejtelemmé, mert így sokkal, de nagyon sokkal ingerlőbb. A kis fruskák akkor se tudtak már titkot tartani; titoktartás pecsétje alatt elfecsegték, kik ők, mik ők otthon, de ez lehetett egy kis füllentés vagy nagyozolás is, bajos volt ellenőrizni, minélfogva nem is csinálták akkora válaszfalakat a növendékek közt, mint a nyílt tudás. A legszebb gyémántgyűrű se idéz fel irigységet és vágyat, ha kesztyű alatt viselik. Mindez természetesen a legmagasabb pedagógiai szempontból történt. Szegény Pestalozzi Henrik János meg sem fordulhatott a sírjában – mert még akkor nem halt meg.

Hanem hát a vetélkedés a lelemények szülőanyja. Annyi tömérdek ilyen nőnevelő-intézet keletkezett, hogy ha meg akartak élni, ilyen specialitásokat kellett kigondolniuk. A névtelen bakfisok! Hm, érdekes! Mint ahogy a regruta leveti a ruháját, amit otthonról hozott s a magazinból kap aerialis köpenyeget, a bakfisok közt is neveket osztottak ki, melyek jelezték az illetők előhaladását, szorgalmát, tehetségét és magaviseletét is. Három országból voltak véve a nevek: a mennyországból a csillagnevek jártak ki a jelesebb növendékeknek. Volt például Venus Mária, Saturnus Magdolna, Jupiter Nina, stb. Kisebbségi dekorumot jelentett a növényországból vett virágnevekbe jutni, s itt aztán megint sok fokozat következett a növények pompája és ritkasága szerint: Akác Malvinnál ugyanis följebb állott Tulipán Ágnes vagy Viola Matild. De hát még Agavé Hedvig vagy Pálma Judit! A harmadik fokon az állatnevek szerepeltek. Kacsa lett Mici (ha el akarták szoktatni a csúnya járástól), Szarka Juliska (ha a szertelen csacsogást kifogásolta

a madame), Róka Borbála (ha ravaszkodó volt a kicsike), Rozsomák Klementina (ha torkos volt), Medve Verona (ha sokat aludt), Macska Zsófia (ha cicomáskodni szeretett). Szóval, jó volt az megcsinálva. Azonfelül finoman is. Mert az élesebben kidomborodó *tanügyi állatok*, mint a szamár, ökör és liba, teljesen száműzve voltak az előkelő intézetből. És az is okos dolog volt, hogy megfelelően az akkori lélekvándorlási tanokhoz, a kis süldő kisasszonyok az egyik névből belevándoroltak egy szebb névre, ha üresedés támadt és ha arra az intézetben eltöltött idő alatt érdemeket szereztek – s valóban érdekes észlelni, hogy ez ártatlan teremtések mily stréberi dicsvággal, milyen lihegő epedéssel törtek egyre föl-jebb-följebb, a csillagokig. És nem volt köztük olyan kis kacsa, vagy pillangó, amelyik nem álmodott néha arról, hogy ő egyszer, valamikor Jupiter, Mars legyen, vagy legalább cickóró.

Nem is volt egészen tréfa, mert privilégiumok jártak a dologgal: a csillagországnak kétszer volt kimenője hetenként a rokonokhoz vagy a rokonokkal, a virágországnak egyszer, az állatországnak ellenben egyszer sem; az állatország csak minden két hétben kapott egy kimenőt.

Pompás, verőfényes májusi délután volt, éppen szerda, és mind a három ország künn labdázott a szép, téres kert pázsitján. A kisebb leányok *Szent András majmát* játszották. Mások ismét a hintán hajsókálták magukat. Némelyek szaladgáltak, kergetőztek. Bogárszemű villik, vásott kis ördögök birkóztak, mintha fiúk volnának. Ezeket hívták *spártai szerdáknak*. Feledhetetlen gyönyörűség lett volna férfiszemnek ez a látvány, – de hát éppen azért van rosszul berendezve a világ, hogy minden volt itt, csak férfiszem nem. A szerda délutánok a legszentebb belügy. A női test fejlesztésének ünnepe, a bűbáj fokozása, az összegyűlt pajkoság, életkedv csapra eresztése, hogy kicsurogjon, elfolyjon a semmibe, az elfeledésbe. Ehhez háborítatlan magány kell. Az intézetben mindig fogadnak sürgős látogatókat. Csak szerdán délután nem. A szerda délután még a sürgősség alól is ki van véve.

Annál meglepőbb volt tehát, hogy türelmetlen csengetés hangzott fel a kapunál élesen. Az épület egész zárdaszerűen, magas kőfallal volt körülveve. Átbeszélni bajos lett volna, hanem egy kis lék volt csinálva a kis tölgyfaajtón, azon át lehetett valahogy látni és beszélni is.

Az öreg kapus, Dimitri, betegen feküdt ma, helyette az oldalbordája, *Frakáti* (Frau Kati) végezte ezt a tisztet, férje papucsában csoszogva jött jelenteni a madamenak:

– Egy fiatal ember akar az asszonysággal beszélni.

Ohó, egy fiatal ember! Villámként terjedt a hír szájról-szájra, s ahogy fegyveréhez nyúlt veszély idején a katona, minden lány a toilettejét kezdte igazgatni.

– Az lehetetlen. Pláne egy fiatal embernek. Mért nem mondta neki, hogy most nem lehet? – förmedt rá Szilvássyné.

– Mondtam, de nem akar tágítani. Az asszonysággal akar beszélni.

A madame gondolkozott. Hiszen megeshetik, hogy valamelyik növendéknek apja, anyja haldoklik, tehát sietve hazaviszik.

– Nem mondta az illető, mit akar?

– Nem mondta. De azt hiszem, valami nagy úr lehet.

– Honnan gondolja? – kérdé Szilvássyné kíváncsian.

– Mert két pofont ígért, ha be nem eresztem; az egyiket hogy majd ő adja, a másikat pedig, hogy az asszonyosság adja.

– No, én az enyimet elengedem, Frakáti – szólt mosolyogva a tulajdonosnő –, mert a szabályok szerint járt el; ami a másikat illeti, hát majd meglátjuk.

S egy királynéhez illő méltósággal emelkedett fel karszékéből, mely oda volt állítva a pázsitos hely közepére, mint egy trónus. Sovány, magas, kevély termete volt, s okos, éles arca, melyet ősz hajfürtök körítették matrónai egyszerűségben.

Sietve ment a kapuhoz és kinézett a kémlőlyukon, de úgy látszik, nem ismerte föl a jöttet.

– Ki van odakünn? – kérdé.

– Akli Miklós.

– Ön van ott, uram? De talán eltévesztette a napot? Holnap lesz a kisasszony kimenője.

– Még ma óhajtanék vele beszélni.

– Ma nem lehet – vágott szavába Szilvássyné –, a szabályok értelmében.

– Valakinek a megbízásából, madame – hangzott újólág kívülről. – Nem akarom nevén nevezni ő Valakiságát. De hisz tudja a madame.

– Oh, mindenesetre, mindenesetre – sietett felelni a madame. – Meghajlok Valaki előtt. Azonban az időpont alkalmatlan. A növendékek mind itt künn vannak, labdáznak, játszadoznak és a toilettek hiányos volta... hisz tetszik tudni.

– Inkább behunyom a szemeimet, madame, míg az udvaron átmegek.

– Nem jobb volna, ha magával vinné a kisasszonyt?

– De jobb volna.

A madame odaintett egy pápaszemes, köpcös nevelőnőt, aki két kampaverő fát vitt a kezében:

– Küldje ide kérem, Búzavirágot!

– Búzavirág! Búzavirág! – hangzott egy perc múlva szerte a kertben. – Búzavirág kerestetik.

A Búzavirág e percben egy sűrű hársfa egyik ágán himbálódzott láthatatlanul, ahová egy fészek kedvéért mászott fel. Úgyes volt a Búzavirág, mint a mókus, és fogadott a Levendulával (Szepessy Klárával) egy hőscincérbe (mert Levendulának kettő volt), hogy ő feljut a fészekig és megnézi, mi van benne. Hát fel is jutott, felhajtva fehér virágos batiszt-szoknyáját térden felül s ott görcsbe kötve, hogy ne legyen alkalmatlan útközben a mászásnál, everlasztíng cipőit levetette s úgy ha-

risnyában kúszott fel a fészekig, ahol, képzeljék csak, öt apró, tarka tojást talált. Jaj, milyen picinyek, milyen édesek, milyen tarkák! No, lett nagy riadalom. Tojást talált a Búzavirág! Mutasd csak, szívecském, mutasd csak!

Szaladtak hatan is a fa alá a nagy csodára.

– Hajíts le egyet, Búzavirág!

– De megengedi-e a madame?

– A madame éppen nincs itt most, hívták a kapuhoz.

– De megengedi-e a madáranya?

– Oh, te bohó! Hiszen az sincs itt. Ki tudja, hol röpköd. Valahol Magyarországon. Aztán a tojásnak nincs anyja, kis oktondi, a tojásnak csak gazdasszonya van. A tojás még nem fiók, tudd meg azt!

A Búzavirág ki volt pirulva a mászástól, meg a fölfedezés örömétől, éppen olyan volt az arca, mint az almafa virága, a haja pedig fölakadt valami gallyban, kioldózott, s mint a napsugarak aranykévéje csillámlott, világított a zöld lombok közt.

– Hát jól van – szólt lihegve –, lebocsátok egyet, de nem fáj-e az a tojásnak?

Nevettek aggodalmán társnői, s kifeszítettek négyen egy nagy kendőt a fa alatt, hogy abba hulljon. Potty! Az egyik leesett. Egy nagy sikoltás hallatszott, majd fölharsant az öröm. Hopp, nem tört el! Enyim. De biz az enyim. Aki kapja, az marja! Hajítsd le a többit is...

Ebben a percben indult meg a keresés a Búzavirág után. Hol a Búzavirág? Keresik a Búzavirágot. Hamar, hamar, Iluska! Hivat a madame. Valaki itt van. Ereszkedj le íziben.

Búzavirágnak semmi se volt lecsúszni, egy pillanat és topp, lent volt a gyepen, leoldotta, lesimította a szoknyáját, megigazította a haját és nagy ugrándozással futott a madame-hoz, mint egy szétszilajodott, szétjászott bárány.

– Búzavirág, lelkem – mondta a madame –, csinálj hamar odabent a szobában egy kis toilletet, mert itt van érted Akli úr. Beszélhatalója van veled.

– Akli úr van itt? – kiáltott fel Búzavirág élénken. – Hol van?

– Kívül van a kapun.

A leányka szelesen futott a szobája felé, de a folyosó lépcsőjéről átkiáltott Akli-nak:

– Jövök, jövök, Klipi-Lipi. Csak egy kis türelmet kérek.

Búzavirág gyorsan öltözött. Mintha csak maguktól szaladtak volna rá a ruhák. S mikor aztán odasimultak, ki a vállaihoz, ki a csípőjéhez, úgy látszott az egész, mintha vele nőttek volna, ahogy a madárnak a tolla. Akkor az a bolondos szoknya volt divatban, amiből a derék mindjárt a hónaljánál kezdődött, hanem azért ebben is szép volt a Búzavirág.

Föltette a rózsabimbókkal díszített kalapját, megkérdezte a tükört, s a tükör azt felelte: »Csinos vagy, Búzavirág, kimehetsz.«

Még a szemöldökén simított egyet, fölkapta a csipkés mantilláját és vidám menuette-lépésekben lebegett ki az udvarra, ahol legott kinyitotta a kapu kis ajtaját Frakáti.

- No hát, itt vagyok, Klipi-Lipi, mit akar? – S meghajtotta magát pajkos hódolattal. Az az enyelgő hang, az a természetes, vidám és tréfás bizalmaskodás varázslatos melegséggel szokta át– meg átjárni az Akli lelkét, de hasztalan, ma ott nagy zűzmara lehetett, mert el se mosolyodott a kedélyes beköszöntésre.
- Egy kis komoly beszélgetésem volna önnel, kisasszony.
- Komoly beszélgetés? Maga tréfál. Hát szokás énvelem komolyan beszélni? Igazán kíváncsi vagyok. No, kezdje meg hát!
- Majd ha alkalmas helyre érünk, itt az utcán nem lehet. Hát hová menjünk?
- Hiszen mondta már, hogy alkalmas helyre.
- Mit nevez maga alkalmas helynek?
- Én az olyat, ahol fagyalt van.
- Én meg az olyat, ahol emberek nincsenek.
- Az egyik kizárja a másikat, mert ahol emberek nincsenek, ott nem lehet fagyalt.
- Maga javíthatatlan nagy gyerek, üljön fel.

Mind a ketten felültek a kocsira, s Akli azt parancsolta a kocsisnak, hogy hajtson a Stadtparkba.

Teljes pompával sütött a nap, szinte szűrt, de ilyenkor még nem bágyasztó, mert a természet fiatal. Bécsnek ezt a parkját abban az időben nagyon elhanyagolták, még a békák is kuruttyoltak az előző napok esőzéseitől támadt pocsoltyákban. Az utak se voltak kavicsokkal, homokkal meghintve, mint most: porzót a régiek csak a tinta felszárítására használtak a leveleken és aktákon, imitt-amott egy kis sár is akadt, s a szép nyúlánk leány mindkét kézzel fölfogta a szoknyáját útközben. A sárosabb helyeknél pedig, ahol a kis topánka esetleg bennragadt volna vagy pedig ugrani kellett, úgy kívánta az etikett, hogy a kíséző, se szó, se beszéd, átkapja finom illendőséggel a derekát s áttegye a túlsó oldalon a szárazra. Nem tartotta ezt senki szemérem elleni vétségnek vagy szemtelen tolokodásnak. A régi, becsületes világ nem úgy ítélte, mint ez az új. Bár közel járt is valaki a tiloshoz, még azért nem volt tolvaj. A látszat is csalt akkor, ma már a nem látszat is gyanús.

Akli is átemelte egy-két helyen a kis bakfist, míg végre is eljutottak az első magános padhoz, egy nagy platán alá, melynek koronája szelíden lehajolt a pad fölé, amibe annyi név, annyi kezdőbetű volt befaragva, hogy szeri-száma nincs. Az *Ámor rovás-írása* a legegyszerűbb; mindenki látja, érti, el tudja olvasni a padokon, a fák beforrt kérgein és mégis külön titok minden betűje.

- Itt háborítatlanul beszélgethetünk – mondá Akli –, erre kevesen járnak.

Leültek egy padra egymás mellé.

– Nini, nini! – kiáltott fel élénken a leány, egy mókust látva fölszaladni az átellenes fára.

Aklit azonban ebben a pillanatban egy csöppet se érdekelte a fürge mokus; komolyan, szomorúan nézett a leány szeme közé.

– Hagyjuk most az efféle bolondságot, Iluci. (Akli így nevezte őt becéztetőn.) Maga most már nagyleány lett és jövődjéről kell gondoskodni. Az életnek egy fontos mozzanata előtt áll, s azért mindenekelőtt vágjon egy kissé komolyabb arcot és figyeljen rám.

– Iszen figyelek már. No, nézzen meg!

S ezzel felhúzta szemöldjeit, összeráncolta homlokát, kimeresztette a szemét, megcsucsorította a piros szájacskáját úgy, hogy félreérthetetlenül a madame-ot mímelte. Olyan megennivaló volt azonban így is, hogy Akli elfordította tőle a fejét és így beszélt hozzá:

– Mindenekelőtt őszinteséget kívánok öntől. Ígérje meg, hogy az lesz.

– Ígérem – felelte a leány, szakasztott a madame hangján.

– Önnek egy titka van, kisasszony.

Kémlő tekintetet vetett rá, lopva.

A leány összerezent, arca fölvette a saját jellegét, és piros lett, mint a rózsza, fejét szégyenlősen lehajtotta.

– Honnan tudja? – kérdé fojtott hangon.

– Tehát igaz! – szisszent fel Akli fájdalmasan. – Ön szereti?...

– Egy kicsit! – vallotta be szemérmatosan.

– Szent isten! lehetséges-e? – fakadt ki Akli önkéntelenül.

A leány vállat vont.

– Hát olyan nagy bűn az? – kérdé dacosan.

Akli nem válaszolt, szemei elhomályosultak, a fák forogni kezdtek vele, és messze túl a fákon a házfedelek is futásnak eredtek a füstölgő kéményeikkel, és úgy látszott neki, egymásnak rohannak, mint az összetüledő bikák. Halántékai lükettek, feje szédült.

– Ezt akartam csak tudni – motyogta zavartan, sápadtan –, csak ennyit, és ez elég ... éppen elég, és ...

Elhallgatott, tompán, hülyén bámult maga elé, miközben megijedt, hogy talán elárulta, ami lelkében forr, s erőt véve magán tettetett egykedvűséggel folytatá:

– És hát mikor történt ez?

– Most a télen.

– A Szepessy kisasszony közbenjöttével...

– Igen. Ő is tud róla. De csak én vagyok a bűnös.

A férfi egy sóhajtást nyomott el, s aztán, mint egy fájdalmas mütéthez, hozzálátott a kötelességéhez.

– Fel vagyok hatalmazva, kisasszony, jelenteni önnek – szólt ünnepélyesen –, hogy ő ma ott volt a Burgban.

– Ki? Szepessy kisasszony? – kérde a leány, fehérre válva.

– Dehogy. Ő.

– A madame? – folytatá a faggatást hűledezve.

– Dehogy. Ő maga.

– Ő maga? Hogyan?

– Igen, igen, ő, akit szeret, és vallomást tett a császár öfelsége füle hallatára is.

De már erre felugrott a leány, csengő kacagással.

– Jaj, ne bolondozzon, Klipi-Lipi. Hogy elrémített, rossz ember, a rettenetes tréfáival. Hát most látom csak, hogy évődik velem.

– De becsületesemre mondom, hogy ott volt.

– Hát ki vitte volna oda?

– Magától jött és olyan lármát csapott...

– A lekváros bödön?

– Miféle lekváros bödön?

– Hát amiről én beszélek.

– Nem értem – motyogta Akli zavartan.

– Most már én sem. Hát nem arról beszéltünk?

– Persze, nem.

– De hisz ön a titkomat kérdezte, s nekem csak ez az egy titkom van. Hát nem tudja? Oh, maga gonosz lélek, hogy rászédett, s milyen csacsi voltam, hogy elmondtam.

Nevetett is, haragudott is, az ajkát fölbiggyesztette és haragosan fenyegette meg Aklit az öklivel.

– Megálljon! Visszaveri ezt Ludas Matyi!

(Éppen a múlt csütörtökön olvasta fel neki Akli a Ludas Matyi történetét.)

Akli pedig úgy örült ennek a fordulatnak, mintha csöpögtetett mézzel kengették volna a száját.

– Dehogy volt csacsi, dehogy volt. Sőt valóságos kicsike bölcs. Úgy, úgy. Magam is észreveszem már, hogy két malomban öröltünk. Majd csak eligazodunk lassan, lassan. De lássuk előbb egész mivoltában az egyik malmot. Hát mi az a lekváros bödön, mondja csak?

– Nem mondom! – toppantott a leányka a lábával. – Most már azért se.

– De ha nagyon, nagyon kérem.

– Akkor se.

– Jó szóért jót várj. Nem kívánom ingyen. Nézze csak, mi van itt.

Kitakarta finom selyempapirosokból azt a fűrt szőlőt, amit magával hozott. A szőlő csábítóan nevetett a bakfisra. Ő is majd elnyelte a szemével.

(Nem kell még ennek a főköttő – gondolta magában megnyugodva Akli.)

– Ezt a császár küldte magának, de én csak úgy adom oda, ha vall.

Próbált ellentálni, gondolkozott, miközben lopva nézte a góhér fűrtöt, aztán elnevette magát.

– No, adja hát ide, maga kíváncsi!

– No, hát itt van, maga paskorta.

– De kikötöm, hogy soha senkinek se szól róla, mert halálra szégyellném, ha azt valaha idegen ember megtudná.

– Nem szólok senkinek.

– Lelkére mondja?

– Lelkemre.

– Van is magának lelke!

– Persze, most már lelkem sincs, amióta szőlőm nincs, amióta odaadtam.

– No, hát hallgasson ide, hadd rázzam le hamar a nyakamról.

– Csupa fül vagyok.

– Várjon, előbb megkóstolom. Ej, menjen a szőlőjével! Hiszen még nagyon savanyú. Hát úgy volt az ... de nincs-e itt közelben valaki? Mintha az előbb is megzörrent volna a bokor, mintha valaki lesne ránk.

– Képzeldik. Ürügyeket keres. Nem, nem, csak végezzünk, kisasszony, végezzünk, tessék gyónni.

– De mikor olyan nagyon szégyellem, hogy talán meg is halok szégyenletemben.

Bizony nagy lelki küzdelmébe került a szegény kis bakfisnak. Kékült, zöldült, akadózott, eltakarta szemét a mantillejával és az alól beszélt ki, hogy kész komédia volt már az is.

Pedig hát csak egy kis csíny az egész. A szobájában van egy nagy tükör, amelyik voltaképpen titkos ajtó a falban. Maguk a barátnék (már t. i. ő és Szepessy Klára) is gondoltak ilyesmire, és egyszer csak addig nyomogatta Klára kisasszony a kép rájáratát, hogy végre rátalált a rugóra. Fölpattant, a tükör megfordult és íme, az éléstárba lehetett bejutni a nyíláson. Nosza, mit sűg neki az ördög, bement a kamrába és ott megtalálta a lekváros bödönt, s azóta aztán, ha megéheztek, mindig beosontak titkon Klárával a lekvárhoz lakomázni. A madame pedig váltig panaszkodik, pöröl, zsörtöl, hogy a szilvaíz csodálatos módon fogy, hogy talán az egerek eszik.

Akli édesdeden nevetett, a napsugár is nevetett, a füvek is. Csak egy gyík bámult ki rájuk egy lapulevél alul nagy komolyan az apró szemeivel.

– Lám, ugye hogy paskorta? Nem mondtam? – kedélyeskedett Akli. – És szörnyűség, az ilyen kis torkosnak mégis már kérője akad.

– Csak nem talán? – kérdezte a leány hüledezve.

– Gubó legyen a nevem, ha nem igaz, feleségül kérte meg ma tőlem egy gavallér.

– Ugyan no... ne izéljen! – és a parazol nyelével oldalba döfte Aklit.

– Aha – incselkedett ez vissza –, elpirult valaki...

– De ha nem igaz! – ellenkezett a leány fölháborodással.

– Mondom, hogy igaz, ott volt ma a kérő, és a császárral is beszélt, azért jöttem a császár nevében is, hogy megtudjam a válaszát, amit feleljünk neki. Nem találja el, ki a kérő?

– Nem tudom – felelte a leány tompa hangon, az izgatottságtól elsápadva.

S mintha álmot akarna látni, akaratlanul behunyta a szemeit.

– Nos, a báró Szepessy István volt ott bejelenteni, hogy feleségül akarja. Hát mármost feleljen.

Lassú reszketegség fogta el Kovács kisasszonyt, egy szót se felelt, csak közelebb húzódott Aklihoz, mintegy oltalmat keresni nála. Aztán szomorúan, némán szegezte rá a szemeit.

– Miért nem felel? – sürgeté Akli – ösmeri Szepessy bárót?

– Ösmerem, a Klára bátyja. Minek mondta meg, hogy ő? – támadta meg egyszerre dühösen Aklit.

– Ej, istenem, hiszen csak meg kell a kérőt nevezni. Férjet csak nem lehet zsákban árulni, mint macskát.

– Mert ugye csúfolódní akar rajtam?

És most zápor módjára omlottak a könnyei.

Akli pszichológ volt; gyorsan megértette, ami a leányka lelkében történik. Az, hogy feleségül kérik, tetszett neki; melyik leánynak ne tetszenék, hogy őt szereti valaki, hogy oltárhoz akarja vezetni, hogy uszályos menyasszonyi ruhát adnak rá, földig érő fátyolt, hogy nyoszolyó-lányok kísérik, hogy szájtató közönség bámulja, mikor a kocsirol lelép a templomnál a fehér atlasz cipőcskében, az mind nagy gyönyörűség, szívet dagasztó édes mákony, de csak eddig van. Az út azon túl be van szegezve. Nem szabad tovább. A menyasszony már kész a kis bakfisban, csak a ruhát, a menetet, a felkendőzött lovakat, a felbokrétázott ostort kell elképzelnie, és az könnyű, de a vőlegény alakja még ismeretlen és nem kész a fantáziában sem, a vőlegény személyéhez tehát nem szabad hozzányúlni, vagy különben összeomlik minden illúzió, minden öröm, minden édes merengés, mint egy kártyavár, és akár mindjárt be lehet csomagolni az egész törmeléket – egy kosárba.

– Úgy látom, Iluci, nem nagyon lelkesedik azért az úrért?

– Hiszen utálatos ember – tört ki a leány, könnyeit letörölve.

– De férjnek előkelő és gazdag, erre kötelességem figyelmeztetni.

– Én sohase megyek férjhez. Hiszen mondtam már.

– Mondta? Mikor?

– Az előbb. Hát nem mondtam, hogy ezt a lekvártitkot sohase mondom el az életben másnak, csak magának? Márpedig ha férjhez mennék, férje előtt nem szabad titkának lenni az asszonynak, el kellene neki mondanom, tehát már én ezért se mehetek soha férjhez.

– No, ha csak ez az oka van – nevetett Akli gúnyosan.

– Hiába nevet. Amit én egyszer megmondok...

– Jól van, jól, tehát örökös párta a jelszó. Ezt mondjam meg a császárnak?

– Ezt, ezt, nem bánom, – hacsak...

– Úgy? Tehát van »hacsak« is. Halljuk, halljuk.

A bakfis zavarba jött, újra elpirult, a mantilla csipkéit merengőn, álmatagon babrálta.

– Hacsak valaki olyan nem kér meg valaha – mondá vontatottan, de mégis reszketeg hangon –, aki már tudja a titkomat.

– De ki tudhatná, mikor csak nekem mondta meg?

A leány felkacagott, de volt a kacajában valami száraz eröltettség.

– Jaj, Klipi-Lipi – kiálta fel azután, elfordítva a fejét –, de szerencse, hogy már a puskapor föl van találva, mert maga, azt hiszem, sohasem találta volna fel.

A férfi arcán, szemeiben kicsapott erre a láng, mint ahogy kigyúl a Kóreb bokra egyszerre váratlanul, csodálatosan.

Felelni akart, csak még a szavak nem voltak meg, amelyek ide illenének. Az égi tűznek nincsen füstje.

E pillanatban léptek hangzottak. Két férfi közeledett, ami láthatólag kellemetlenül érintette őket.

Az egyik férfi megemelte kalapját és valami közeleső utca után kérdezősködött.

Akli fölkelte, azt hitte, idegenek, és néhány lépést előre ment velök a kerítés felé, hogy megmutassa az irányt, útközben azonban így szólt hozzá az egyik úr:

– Nem akartuk a kisasszonyt megijeszteni, uram, gyöngédségből hívtuk el csellel; ön foglyunk.

– Én? Az lehetetlen – szólt nevetve. – Önök tévednek a személyben. Én Akli Miklós vagyok.

– Kétségkívül. Az ön neve áll az elfogatási parancsban.

Az egyik úr kihúzta zsebéből a rendőrfőnök által aláírt elfogató parancsot és felmutatta. »Akli Miklós, harminckét éves egyén elfogató.«

Akli szinte a szemének se hitt, mintha csak egy rossz álmot látna. Az ember megterheli a gyomrát, bikákkal álmodik, leesik a kazal tetejéről, vagy elfogják, viszik a börtönbe, míg végre a legnagyobb veszedelem küszöbén fölébred; gyakran megesisik az ilyesmi. Mily különös, hogy megfordítva is történhetik. Az ember mámorító

ébredésben van, szép leánnyal évelődik, s az éppen mond valamit, amitől a szív dobogni, a vér pezsegni, a lélek szállni kezd, s hopp, egyszerre csak leesik a rózsakazal tetejéről, – a fönséges ébredés megszakad...

Összerázkódott, fölébredni próbált, de bizony nem sikerült az neki.

– És kik önök? – kérdé tompa, fojtott hangon.

Felmutatták a jelvényeiket, hogy ők titkos rendőrök.

– És micsoda alapon mernek engem elfogni?

Vállat vontak, ők bizony nem tudják az alapot.

– De én protestálok.

– Tessék, de majd csak odabent, most legjobb lesz, ha elbúcsúzik a kisasszonytól, felülteti a kocsijára, hadd menjen vissza a nevelőbe, a saját személyére nézve pedig rábízza magát mireánk.

Akli elgondolta, hogy itt az ellenkezés csakugyan nem használ semmit.

– Jól van, rendelkezésükre állok. De engedjenek még néhány percet, hogy a kisasszonnyal kibeszélhessem magamat. Önök, kik mindent tudnak, azt is tudják, kinek a megbízásából vagyok itt.

– Igen, mi azt is tudjuk, de ilyen időhaladékat nem adhatunk. Menjünk, uram. Ne csináljunk spektakulumot. Az megrémítené a kisasszonyt, és ezt talán ön se akarja. Mondjon neki valami más okot, amiért távoznia kell.

Akli egy pillanatra visszatért Ilonához, sápadt volt és izgatott, ami legott föltűnt a leálynak. Az idegenek nyomon követték és néhány lépésnyire a padtól megálltak.

Akli a következőket mondá magyarul:

– Vágjon közömbös arcot, Iluci, ahhoz, amit hallani fog, hogy ezek az urak ne gyanítsák, mint mondtam. Engem elfognak. Nem tudom, hogyan történhetik, s miféle intrikák szövetnek, de mosolyogjon, kérem... Így. Jól van. Akar-e valamit tenni értem?

– Mindent! – felelte a leány pátossal – és fölnevetett, mintha a világ legvidámabb tréfájáról volna szó.

– Most elkísérjük a kocsihoz – folytatá Akli –, tegyen úgy, mintha visszamenne az intézetbe, de a legközelebbi utcában parancsolja meg a kocsisnak, hajtson a Burgba, maga pedig kérjen audienciát a császárnál és mondja el neki, mi történt velem.

Iluci fogta a szőlőfürtöt, mely a padon hevert, s nagy közömbösen csipegette belőle azokat a kívánatos, haloványzöld golyóbisokat s rakosgatta be egyenként a szájába nagy deliciával, miközben megvillant vérpiros ajka mögül a fehér rizskása foga. Csak asszonyi állat tudhat így tettetni.

– Úgy tesztek – felelte, és ásított. (Pedig belül lázasan dobogott megriadt szíve a rémülettől.)

Fölkelt s hagyta magát kísértetni a kocsiig. A két idegen úr léptei ott hangzottak folyton mögöttük. Tip, top, tip, top.

– Pedig szerettem volna még valamit mondani. Abban a dologban. Hiszen tudja...
A leány behunyta szemeit.

– A puskaorra nézve. Amit ki nem talált.

– Egyszerre lettem rabbá, a lelkeimmel is, a testemmel is.

– Az egyik rabságból ki fogom szabadítani. Válasszon, melyikből – tette hozzá enyelegve. – Persze mind a kettőből, ugye?

– Jobb a kettő együtt, mint egyik se. Ami annyit tesz, hogy...

– Értem. Annyit tesz, hogy a súlyosabbat választja.

A kis bakfis vidáman nevetett hozzá; felült a kocsira. Akli rákiáltott a kocsisra:

– Vissza az intézethez!

Integtetett neki a fehér ernyőjével, hátrafordulva a kocsiuülésen. Akli a zsebkendőjét lobogtatta. Hiszen csak apró kellemetlenség az egész, valami rossz tréfa vagy félreértés. Majd kikapnak ezek a császártól!

– És most már menjünk, uraim – szóló ezután nem minden nyegleség nélkül, a detektívekhez fordulva –, nem vagyok ugyan próféta, de annyit merek jósolni, hogy ez a dolog igen kellemetlenül fog kiütni, de nem énreám nézve. Majd meglátják...

Egy droskét hítt elő az egyik detektív a sípjával, mire felültek mind a hárman s a rendőrség főépületbe hajtottak.

Akli gondolataiba merült, míg a két detektív egyre próbálta szóra hozni.

– Gyönyörű kisasszony – kezdé az egyik. – Ugyebár a császár neveltje, uram?

– Igen – felelte Akli kurtán, kelletlenül.

– Sok fiatalember fogja vásik majd ezért.

– Hm, nehéz falat lesz – felelte a másik detektív. – A császár szigorú ember.

– Bolondság, bolondság – vélte az előbbi, széles pofacsontú, törpe orrú, szláv típusú detektív. – Van egy orosz közmondás, barátocskám, hogy a szerelem nem megy audienciára a cár atyuskához, ha valamit akar.

– Hát az bizony nem megy – röhögött a másik rendőr.

Aklit vérig bosszantotta a beszélgetés frivol hangja s türelmetlenül szóló közbe:

– Ha már engem befogtak, fogják be a szájukat is!

A parancsoló hang imponált, s most már csendben hajtott a kocsis a Hohe-Marktra, ahol a rendőrség központi épülete állt, árkádjaival, vasrácsos ablakaival. Ezalatt a fogoly váltig keresgélte elméjében elfogatása okát, de sehol semmi támpont. Nem volt még elég róka. A bűnét kereste, pedig csak az ellenségeit kellett volna eldefiliroztatni a képzelete előtt. Eszébe juthatott volna Tell asztalos és Eschenbach nyereggártó kivégeztetése a múlt évekből.

Végre begurult a droske a hatalmas kapu ívei alatt.

Egy öreg, vörös orrú porkoláb csoszogott elő a kocsizőre a kapu alatti fülkéből, zöld, ezüstpaszomántos ruhában, kulcsait csörgetve vígan dúdolgatta: »Scheint die Sonne noch so schön, einmal muss sie untergehn.«

– Az apó megint felhörpintett – szólt az egyik detektív.

– Megint valaki? – dörmögte a kulcsokat csörgető öreg bosszúsan. – És megint úrféle?

– Úgy van, Schmidt apó, egy külön zárkába tegye ezt az urat.

– Vezessenek, kérem, a rendőrfőnök elé! – követelte Akli.

– Nincs külön szoba. A lelkemből hasítsak én ki külön szobát? – ellenveté Schmidt apó.

– A rendőrfőnök Stadion grófnál van ebéden – jegyzé meg egy fiatal rendőrtisztviselő, aki lúdtollal a füle mellett, hajadon fővel átszaladt az épület balszárnyából a jobbszárnyába.

A két detektív összenézett.

– Mit csináljunk hát vele?

– Eresszék szabadon – vélte Schmidt apó –, mert hát nincs külön szoba, vagy pedig mondjanak le a külön szobáról.

– Hát tegye, ahova akarja – végezték a detektívek. – Szálljon le, uram!

Akliit fölvezette a pityókos profosz az emeletre és ott nyitott ki egy cellát. Vidám, jóakarató öreg fickó volt, tele bécsi kedélyességgel, mely csak úgy bugyborékkolt benne.

– Allerweil fidel. Kutya se kell venni. Emberen és ártatlan madárkán esik meg az, hogy kalitkába csukják. Aztán nem lesz itt rossz dolga. A Schmidt apó vendéglőjében, hehehe. Nem is kérdezem, mit csinált. Itt van a punktum. Ezzel a mienk és ennyiben van a dolog. A detektív, a Roszlov, a muszka, azt súgta nekem, hogy ön a császár mulattatója volt. Also nur fidel. Ott bizonyosan szert tett ön egy-két sárga csikóra, hehehe. Hát ki velök az istállóból, ki velök! Schmidt apó ügyes ember, ravasz ember, Schmidt apó ide teremti, ami kellemetességet Bécs nyújthat. Azaz, hogy a sárga csikók hozzák. Nem szükség azért kimenni. Ah, ez a város! (Schmidt apó csettentett a nyelvével, mintha valami finom, megennivaló falatot említene.) Es gibt nur a'Wien. A szabadság, mondják és örökre hánytorgatják, szabadság és szabadság. Hát ugyan mi voltaképpen a szabadság? A kapitale Tummheit. A szabadság az, hogy az ember elmehet minden korcsmába, oda is, ahol Stammgast, oda is, ahol nem Stammgast. Iszen szép, szép, de mivel rosszabb, ha a fogságban viszont minden korcsma eljöhét az emberhez. Pedig eljöhét.

Akli kivett a zsebéből egy aranyat és odacsúsztotta a vén fecsegő markába.

– Rendelkezésére állok, uram – szólt Schmidt apó, alázatosan meghajolva.

– Egyelőre nem kérek semmit, kivéven, ha talán meg tudná mondani, miért fogtak el.

– Éppen csak ezt az egyet nem tudom, uram, de bizonyosan a császárt haragította ön meg. A mi jó Ferencünket. Ah, milyen áldott ember!

– Ösmeri?

– Oh, hogyne. A születése napjától kezdve. Ott voltam a Burgtheaterben, uram, azon az estén, mint a Trauttmansdorff grófné komornyikja; ott álltam a páholy háttérében a köpenyét tartva, mikor a mostani császár nagyanyja, a mi nagy Mária Teréziánk kihajolt a páholyból egy felvonás alatt és valóságos bécsi nyelvjárásban jelentette a közönségnek: »Der Poldl hat an' Buam und grad' am Bindtag am mein' Hochzeitstag.«² Hja bizony. Schmidt apó sokat tud, többet tud, mint kellene.

– Mit ér, ha mégse tudja, hogy miért fogtak el?

Schmidt apó fitymálva intett a kezével.

– Az ilyesmi rendesen kisül. Meg tetszik látni, hogy kisül. Nur Geduld, und nur fidel. De mármost tessék ide belépni, itt már van ugyan egy úr, és mondhatom, víg spéci lehet a maga nemében, aki derekasan be volt csípve, mikor vagy másfél órája behozták. De nem csoda, hiszen Bécs a murik, a ramazurik, a juxok, a blaumontagok és a katzenjammerek városa. Nem valami finom úr, kivált az öltözékét tekintve, de hát a többi cellákban még rosszabbul állnak a dolgok. És végre is, arme Leute kochen mit Wasser. Isten látja lelkemet, nem adhatok jobb társaságot. Megyés püspökeink nincsenek. A ritka dolog itt. Még nem is volt. De ha lenne, hát oda tenném. Vagy ha lesz, hát ide hozom – mert sohase tudhatni, mit ad a jó Isten.

Ezzel előre tuszkolván Aklit, biztosította, hogy vacsora előtt még betekint átvenni a parancsait, addig is felküldhet neki egy szájharmonikát, ha éppen szórakozni akar.

– Köszönöm, nem kívánom.

– Pedig a harmonikaszó olyan fidélis. De ahogy tetszik. Isten önnel, uram!

Betette utána az ajtót, a kulcs megnyikordult a zárban, és Akli rab lett.

Odabent félhomály volt. Kivált a vakító napfény után, mely künn az épületnek ezt a részét előntötte, első pillanatban alig lehetett kivenni a tárgyakat, csak lassan-lassan rajzolódtak ki a körvonalai néhány szalmazsákos ágynak, egy-két asztalnak s vizes kancsónak az asztalokon; ami nem is csoda, mert csak egyetlen magasan fekvő, homályos üvegű ablakon szolgált be a világosság. Sivár, bántó csönd honolt volna bent, ha meg nem zavarja valami olyanforma zaj, mintha fát fűrészelnének valahol. De hát az is fallácia volt. A legutolsó priccsen egy férfi aludt és hortyogott.

Akli megbotlott egy székből és feltaszította, az ebből támadt zörejre felriadt az alvó.

² Mária terézia saját szavai, melyek őt oly népszerűvé tették a bécsiek előtt. *Szerző.*

– No, mi az? – mordult fel rekedten, álmosan, s egy nagy fej látszott megmozdulni a szögletben, majd két villogó szem szegeződött Akli felé.

– Bocsánat, uram, hogy önt ismeretlen létemre bátor vagyok háborgatni, de biztosítom, hogy nem a magam jószántából teszem.

– Teringettét! – kiáltott fel a másik, hirtelen felugorva a vacokról – Mit látnak szemem! Akli úr?

Akli szinte hátratántorodott a meglepetéstől.

– Ön volna az, báró úr? Ejnye, ez nevezetes!

– Hát nem engem keres ön? – csodálkozott báró Szepessy, mert ő volt.

– Nem egészen – felelte Akli egyszerűen.

– Akkor aztán hogyan jut ide?

– Ahogy szokás. Behoztak a rendőrök.

– Behozták? Önt? Miért?

– Hiszen ha tudnám! És ön, báró úr?

– Oh, az én történetem mindennapi. A Burgból, öntől eltávozva kimentem a Práterbe és ott megebédeltem »Blauer Elephant«-nál. Rossz kedvem is volt, cigány is volt, húzta a jó magyar nótákat, én is el akartam húzatni a magamét, mondom neki, el is fütyülöm az elejét, de ügyet se vetett rám, akkor aztán odahajítottam neki egy százforintos banknótát. A cigány se rest, rárántja hirtelen, de még fele sincs ki a nótának, odajön egy rendőr és behoz ide a dutyiba, hogy azt mondja, kit öltem meg a száz forintért?

– Lássalássa, ezt mind a cinikus öltözködési módja teszi.

– Ej, hagyja el! Hiszen végre is mulatságos. Az emberrel legalább mindig történik valami. De ami önt illeti, arra már igazán kíváncsi vagyok, hogy miképp került ide.

– A Stadtparkban beszélgettem Kovács kisasszonnyal, egyszer csak elém áll két titkos rendőr és...

– Mit? – szakítá félbe a báró mohón. – Ön tehát beszélt a kis jövendőbelivel? Nos? Széna-e vagy szalma?

– Meg kell vallanom az igazat, báró úr: az bizony szalma.

Szepessy a fogait csikorgatta mérgében.

– Nem akar? Mi?

– Gyerek az még, báró úr, éretlen gyerek – csitította Akli –, nem arravaló az még.

– Meg kell történni! – tört ki a báró lázas, szenvedélyes hangon. – Meg fog történni. Az anyém lesz. Érti ön? A Szepessyék csúnya emberek, nagyon csúnya emberek, de csupa szép feleségeik vannak. Mert mind lopják a feleségeiket. Az anyámat is lopta az apám, a nagymamámat is a nagyapám. Mind lopják. És lopni csak szépet érdemes. Ah, a lopott asszony édesebb lehet, mint az, amelyik önként tapad az emberhez, mint az, amelyik szereti.

V. FEJEZET

A CSÁSZÁR HARAGSZIK

Kovács kisasszony, ahogy utasítása volt, a szomszédos utcában megparancsolta a kocsisnak, hogy hajtson egyenesen a császári rezidenciába.

A császárhoz azonban nehéz ily késő délután bejutni. Őfelsége ilyenkor vagy odakünn sétált polgári ruhában a glacison s minden ismerősével szóba állott, sokszor ismeretlenekkel is, vagy a parkban pepecselt a növények közt, és akkor senkivel se állt szóba, a főkertésznét kivéve – (de nem akarok a rossz nyelvek után indulni), vagy pedig bent volt a laboratóriumában, ahol némileg ő is foglalkozott annak a kornak a divatja szerint az alkímiával, melynek végső célja az aranycsinálás volt. De sajnos, ő se találta ki a nyitját, megmaradt az aranycsinálás régi metódusánál, mely az alattvalók zsebében sarkallik.

A görebeket, lombikokat pedig használta holmi apróbb dologra, mert aki egyszer a vegyészetet megkóstolta, el nem szokhatik többé attól, mint a korhely az alkoholtól. E pillanatban is, mikor Kovács kisasszony droskeja begördült a Burg udvarába, laboratóriumában volt elvonulva az uralkodó, egy új parfüm kitalálásán kísérletezve. Rózsából és kendermagból kellett volna kifőzni az új illatszert. Keményen meghagyta a szolgálattevő kamarásnak, gróf Daunnak:

– Ne engedjen háborgatni, csak ha a leányom találna jönni.

Őreá gondolt, éppen neki akarta kitalálni az új illatszert. Az a vágy hevítette, hogy egy kis forradalmat csinál az asszonyok közt. (Oly epidémia volt a forradalomcsinálás, hogy még ő is gusztust kapott rá.) Pokolban fogant ötlet, hogy a királykisasszonynak olyan külön illata legyen – amihez más Éva leánya hozzá nem juthat. Hogy micsoda revolúció lesz ebből az udvari dámák közt, azt csak a jó Isten tudhatná.

A koktumok éppen javában rotyogtak a »szentély«-ben, mikor az intézeti növendék váratlanul megjelent az előszobában, ahol a kamarás őrködött.

Ez pedig nem volt valami könnyű dolog. Sokkal egyszerűbb lehetett a tevéken a tű fokán átbújni, mint a Schweizer Hofba jutni, a laboratóriumhoz vezető előszobába a közönséges halandónak, mert a bécsi udvar, mióta a francia Lajosok eltűntek őseikhez, a legfényesebb volt Európában. Tömérdek lovagok és szolgálattevő méltóságok nyüzsgöttek minden zugban, zsandárok, testőrök, alabárdosok álltak az ajtóknál, s mindenkinek volt valami látszólagos feladata, s ezt mind azon a boldogtalanon kellett végigcsinálni, aki a császár színe elé kíváncskozott.

Hanem ennek a fényes udvarnak megvolt aztán az a jó oldala is, hogy mindent tudott, sőt valamivel többet a mindennél. A titok ebben a légkörben nem tudott megélni egy óráig se. Az intézeti növendékről is mindenki hallott már egyet-mást, hiszen karácsonykor fogadni szokta a császár, a fiú-testvérével együtt. Ezer verzió keringett erről. Pletykák, legendák. Valóságos csemege a boudoirokban. Öreg főhercegnők élvezettel majszolják, de a fiatalok se jobbak.

És most megjelenik a szép, fiatal növendék, mintha a napsugár osonna végig a méltóságteljes, komor, ódon folyosókon. Egy kicsit izgatott, sápadt; beszédes, tiszta őzikeszemeiben aggodalom ül.

– Őfelségével kell beszélnem, azonnal, azonnal – lihegi azoknak, akikkel találkozik. – Hol van, merre van őfelsége?

Oh, az udvari orrok! Azok a pompás szimatok! Aki sohase látta is, rögtön kitalálja, ki lehet a leányka.

Vajon mit akar a császárnál a kicsike? Hogy ilyen későn jön! Ebben valami rendkívüli esemény rejlik. Valami történt vagy történni készül valami. Hm, jó volna kihámozni. Az udvari portentumok kapnak utána, mint a macska a pehely után, ha egérszíne van. Mert csodálatos, hogy itt, ahol az igazi események születnek, csak a nem igazi események a becsesek, a kicsiségek, a semmik.

A bakfis megjelenik a Burgban, és mindenki azt mondja kapunál, ajtónál, előszobákban, hogy most lehetetlen a császárral beszélni, de azért beljebb ereszti, hogy hátha talán egy följobbvaló közeg kivételt tesz.

Csak egy picinyt segíti a dolgát mindenki, ameddig a felelősség nem nagyon nyomja, de a felelősség annyi ember közt oszlik meg, hogy a császárt akár el lehetne lopni is, anélkül, hogy az őrizet hiányossága megállapítható legyen.

– Próbálja meg, kisasszony, talán a főudvarmesternél. A főudvarmester is kegyes ebben az esetben.

– Őfelsége nem fogad ilyenkor, azonban meg lehetne próbálni a szolgálattelvő kamarásnál, ha talán ő...

Így jut be a kisasszony Pontiuától Pilátushoz, Pilátustól a szolgálattelvő kamaráshoz, aki unalmában éppen az ablaknál állt s nézte a napot, amint bíborvörösön leszállt nyugaton; nézte pedig olyan közömbös, unott szemekkel, ahogy egy kamarás nézhet egy égitestet, melyről tudja, hogy nem folyik benne kék vér. Egyszerre azonban szoknyasuhogás támad a háta mögött. Ah, szoknyasuhogás! Műértő fül millióféle zsongás-bongás, hullámozás közül felismeri ezt a sziszegő zörejt, minden hangok közül a legszebbet.

A kamarás megfordult s a csodálkozástól szinte leszegződött, oly szép volt a kisleány üdeségével és bájos félénkségével, mint egy szarvas, amelyik rohan, rohan s egy tisztáson szemben találja magát egy vadásszal. A leszálló nap ragyogó aranyát keresztül lövellve az ablak üvegén, éppen odatűzött az arcára s gloriolát font a feje körül.

– Mit parancsol? – dadogta a kamarás zavartan.

– Őfelségével kell beszélnem tüstént, tüstént. Kérem, uram...

– Bocsánat, de őfelsége megparancsolta, hogy senkit se jelentsek be.

– Oh, uram, az én dolgom kivételes és őfelsége is meg fogja önnek bocsátani. Kérem, esedezem, uram...

Gyönyörű szemeit ráemelte szelíden, kérőn és mégis félig parancsolón. Mintha simogatná, mintha melegítené, mintha átgýurná az a bársonyos tekintet. A kamarás érezte, hogy nem tud ellentállni.

– De hát ki ön, és mit akar?

– Tehát mégis be fog jelenteni, ugye?

– Azt még nem tudom. Minden attól függ...

– Valakinek az elfogatásáról van szó, uram, aki...

– Elfogatásról? Az semmi. Az nem főbenjáró dolog. Hadd üljön veszteg, akit befogtak. Pihen egy kicsit, ennyi az egész. Csak a kivégzések képezhetnének kivételt. Bocsánat asszonyom, de...

– Nem vagyok asszony – vágott közbe a leány elpirulva. (Pedig tetszett neki, hogy asszonynak gondolja a csinos, nyalka kamarás.) – Hanem ami az elfogatást illeti, legyen szabad megjegyezni, hogy a császárnak is kedves az, akit elfogtak.

– A császárnak is? Tehát még másnak is? – enyelgett a kamarás.

A leány arca kigyúlt erre, mint a hamu alatti tűz, ha megfűjják.

– Bejelent ön, vagy nem? – kérde aztán bátran, szinte dacosan a kamarás szeme közé tekintve.

– Nem lehet. Őfelsége megparancsolta, hogy senkit se bocsássak hozzá, csak ha a leánya jönne.

– Nos hát, én az vagyok! – mondá a bakfis büszkén. – Engem őfelsége leányának fogadott és ő neveltet madame Szilvássynál.

A kamarás meghajtotta magát.

– Valamit hallottam erről, kisasszony, és szolgálatára állok.

A kamarás eltűnt a laboratóriumba vezető ajtón át, s kisvártatva megjelent maga a császár is a teremben szürke blúzban, zöld ernyővel a homlokán.

– Ah, kedves kicsike – kiáltá jószágon –, ön van itt? Nos hát, történt valami?

A leány eléje járult, meghajolt féltérdben és megcsókolta a császár kezét, mire az megsimogatta a haját – amennyi a kalap alól kimaradt.

– Nézze csak, kedves Daun gróf, intézkedjék, hogy a cukrász egy csomag édeséget készítsen össze a kis vendégünknek, amit az majd magával vigyen.

A kamarás távozott, s a császár megismételte a kérdést.

– Történt önnel valami, kedvesem? Ne reszkessen úgy, ne féljen tőlem, szóljon bátran.

– Felséges császár – kiáltott fel végre, mintha a melengető szavakra, mint a befagyott forrás, csak most törne ki a hangja –, Akli Miklóst elfogták.

A császár csodálkozva mereszté rá a tekintetét.

– Elfogták? Aklit? A mi Aklinkat? De hiszen az lehetetlen. Ki fogta volna el? Hiszen nincs itt ellenség.

– Márpedig elfogták, felséges uram. Két polgári ruhába öltözött rendőr vitte be a börtönbe a Stadtparkból, ahol együtt beszélgettünk, s engem ő arra kért utolsó szavával, hogy siessek ide s mindezt megjelentsem felségednek.

– De hisz ön álmokat mesél, kis barátnóm. Bécsben végre is én uralkodom és nem tudok a dologról semmit.

– Vágassa ki felséged a nyelvemet, ha nem szoltam igazat.

– No, majd bolond vagyok, hogy a maga kis nyelvecskéjét kivágassam! Inkább megengedem, hogy valami félreértés történt, de csillapodjék, még ma szabad lesz ő, és estére elmeséli nekem az élményeit, sőt holnap elküldöm az intézetbe is.

A császár csengetett, mire egy kakastollas kalpagú tiszt jelent meg az ajtóban, szalutálva.

– Küldjenek rögtön Stohlen lovagért. – Majd ismét a leányhoz fordult:

– Reménylem, meg van velem elégedve? Csakhamar megtudjuk, mi történt a rossz csonttal és bizonyára nem hagyjuk egy hajaszálát se meggörbülni – mosolygott a császár. – Hanem ezúttal már beszéljünk magáról is. Elmondta-e Akli, hogy kérő volt a háznál? Úgy bizony, nagyleány lettünk, hm...

Mire a császár pajzánul megcsipkedte az állát.

A bakfis lesütötte a szemeit.

– Hát hozzámegyünk-e, vagy nem? Feleljen a kisasszony.

– Nem! – hebegte, és eltört a mécses, fuldokló sírásra fakadt. – Nem, nem, nem. Inkább meghalok.

– Nos, én nem fogom erőltetni. A házasságok az égben köttetnek, gyermekem, s én már csak itt a földön szeretek maradni, ameddig lehet.

E pillanatban visszatért a szolgálattevő kamarás, Daun gróf.

– Őexcellenciája, Stadion gróf kér sürgős kihallgatást – jelenté.

– Nem mondta, milyen ügyben?

– Az Akli-ügyben.

– Helyes! – kiáltott fel a császár élénken. – Tehát mégis történt valami? Mindjárt meg fogunk tudni mindent, várjon itt rám, gyermekem. Az ön őrizetére bízom Kovács kisasszonyt, Daun gróf.

A császár a szomszéd terembe távozott. Hosszan elmaradt, talán egy óráig is, a percek lassan, kínosan teltek, a nagy bronzóra kísértetiesen ketyegett. Daun gróf százféle módon próbálta mulattatni a bakfist, de annak a szíve-lelke tele volt szorongással, balsejtelmekkel, s minduntalan megszakadt a társalgás. Idegei szinte a távollátás hatodik érzékéig feszültek meg. Látta szegény Akli a börtönben, amint valami szalmazsákon ül és gondolkodik, fejét tenyerébe hajtva. Egy-egy ajtó nyílott valahol messze, talán a hatodik teremben. Összerezzen. Jön a császár. De a császár csak nem jött, csak nem jött. Istenem, miről beszélhet annyit a mindenható miniszterével? Hiszen olyan könnyű megmondani: »Ha elfogtátok,

hát eresszétek szabadon hamar.« Hát mégse könnyű? Hátha rossz emberek nem engedik ki a szegény Aklit a börtönből?

Felelgetett is, nem is, a kamarás bókjaira, ötleteire; másutt járt az esze, néha egy-egy naiv kérdést intézett hozzá:

– Ugye, hogy a császárnak senki se parancsol?

– Senki, kisasszony, csak a törvények.

– Hiszen a törvények papirosból vannak, papiroson állanak, s az a papiros parancsolna a császárnak?

Kétkedően rázta szép fejét.

De megmagyarázta a kamarás:

– A törvények azért parancsolnak neki, mert azokban benne van a népek lelkiismerete, az övével együtt.

Mindezt azonban nem értette meg a kisasszony.

– De ha a császár például azt mondja, akarom, hogy ennek vagy annak semmi bántódása ne essék, hát nem lesz, ugye bántódása?

– Persze, hogy nem lesz.

– Köszönöm, uram.

Egy kicsit megnyugodott, de az óra monoton tik-takja váltig élesítette az eszét, mint mikor a fenékö sűrölja a borotvát.

– Szokott-e a császár másokra is hallgatni? – tudakozódék újólag.

– Hogyne! Hisz azért vannak tanácsosai. Ezek az ő fülei, szemei és kezei. Ezekkel hall, ezekkel lát, ezekkel cselekszik.

– Hisz akkor ő maga akár vakon is születhetnék?

– Na, miért ne? Volt is már nem egy vak király a világon.

– Igaz, igaz – bizonyítja a leány is –, nálunk is Vak Béla, de ha a tanácsosok által lát és cselekszik, miért való hát »Isten kegyelméből!«

A kamarás vállat vont.

– Azzal bizony nem szolgálhatok.

E pillanatban hevesen megnyílt az ajtó, s belépett a császár haragosan, kivörösödve. Homlokán és a szemöldökök közötti redőkön vihar ült. Egyenesen a laboratórium felé tartott, nem nézve se jobbra, se balra, már át is ment a terem azon részén, ahol a leány állt, mikor úgy látszott, mintha eszébe jutna, megállt az ajtónál és szavakat látszott keresni.

– Leányka – szóló végre ridegen, minden nyájasság nélkül –, vissza fogsz menni az intézetbe, hogy ott továbbra is szorgalmasan tanulj. Az az ember egy háládatlan gonosztevő, aki megérdemli, hogy bűnhődjék. Egy szót se halljak többé érdekében. Majd intézkedem új gondnok iránt, aki felügyel rád és öcsédre. Daun gróf, kísérelje le a kisasszonyt és adja át Kolowratnak, aki visszaviszi az intézetbe.

Ezzel bement, becsapta az ajtót maga után, és – bezáródott végképpen az Akli Miklós börtöne.

VI. FEJEZET

AKLI A RABSÁGBAN. GYURI MISSZIÓJA

Stadion gróf tehát elérte célját. A bolond, aki szatíráival ostromozta s ártott tekintélyének a legmagasabb helyen, el volt téve láb alól. A császár csekélységnek tartotta eleinte az okot s kétszer is felkiáltott: »De egy vers végett, kedves Stadion gróf, egy vers végett!« Csakhogy Stadion gróf éppen a dialektikában volt nagy s úgy tudta belenyomni a császár lelkébe a saját akaratát, mint a viaszba a saját pecsétjét.

– Hiszen a vers csak vers – érvelt a miniszter –, s teljesen ártatlan dolog, ha például pensumnak van feladva; ha egy leányhoz szól, természetből beoltott érzelmek bugyborékolása. Az ember effajta verseket írhat a titkos fiókjának is, hogy a szívén könnyítsen – kivált, ha nincs remény a viszontszerelemre. De ha az ember egy császárhoz ír dicsverset, ezt bizonyosan nem abból a keserű epekedésből teszi, hogy az illető császárt nem veheti el feleségül, hanem rendesen valami egyéb célja van vele, mire nézve a legelső lépés, hogy arról a versről tudomást szerezzen a császár. Hiszen fölségedhez is írt Akli névnap, születésnap, valamint újévi disztichonokat, és azok így vagy úgy tudomására hozattak fölségednek. (Sajnos, hogy nekem is – tette hozzá csípősen.) Ha tehát Akli most Napóleonhoz írt dicsverset, világos dolog, hogy azzal Napóleonnak akart kedveskedni, amiből határozottan következik, hogy Akli valamely összeköttetést *folytat* Napóleonnal vagy még csak *keres*. Tertium non datur. Az a körülmény azonban, hogy Napóleon eddigi haditerveinkről mindig előre értesült s részben ez okozta az ulmi és austerlitz-i vereségeket, szinte kétséget kizárólag mutatja, hogy Akli nem új titkos összeköttetést keres a korzikaival, hanem egy régit folytat.

Napfény nem érleli olyan bizonyosan a búzaszemet, mint a Stadion érvelése a gyanút. Akli el volt veszve. A császár, mint láttuk, nagy fölháborodással átengedte sorsának. Sok szabad a bolondoknak és poétáknak, de minden mégse szabad. Lakoljon, ha bűnbe esett.

A »Schmidt apó vendéglőjében« azonban nem sokáig maradt, elvitték szem elől a bécsújhelyi börtönökbe, – addig is, míg Stadion gróf biztosabb adatokat gyűjthet árulása felől. Így, pusztán a verssel, nem merete bíró elé állítani. – A vers, az igaz, elég rossz, de hátha a bíró is rossz lesz és nem találja kellő bizonyítékok hiányában elítélni. Jobb hát előbb bűnöket gyűjteni ellene, és addig hadd legyen Bécsújhelyen. Végre is, azt mondja az arab közmondás: jobb állni, mint járni, jobb ülni, mint állni. Hát hadd üljön.

A bűnök gyűjtése pedig minden gyűjtések között a legkönnyebb. Ha éppen nem volna, mesterségesen lehet tenyészteni, mint a pisztrángot. Stohlen lovag Bécsbe hívatta a bécsújhelyi fogházigazgatót, Bernot urat, és megmagyarázván neki, milyen gyanúban áll a fogoly, utasítá, hogy a tintát, papírost ne vonja meg szomorú magányában, sőt inkább kössön vele bizalmas barátságot s adjon neki módot (sőt esetleg tanácsot is ügyesen), hogy panasolja el sorsát Napóleonnak és

kérje közbelépését kiszabadítására, – persze a levél Stohlen lovaghoz küldendő s a többi.

Aklit tehát még itt se hagyta el a gyöngyélet. Bernot úr megszerette, rab létére vacsorára hívogatta, per tu lett vele. Kisasszonyai is voltak Bernot úrnak, két ábrándos szemű Gretchen, akik hárfát játszottak vagy lenszálakat fontak guzsalyaikról esténkint. Az egyik, Klementine, szemlátomást kacérkodott Aklival. Akli nem volt elég karakter, nem vallotta be, hogy a gondolata valahol másutt jár, Bécsben, egy utcában, egy nevelő-házban... Akli visszakacsintgatott rá, és így szövődött a fogházigazgató lakásán egy kis idill. Bántotta ugyan a lelkiismeret, hogy a leányt hitegeti, de ekképpen okoskodott: Ha a leányt felvilágosítanám szívem titkáról, akkor nyugodtabb volna a lelkem, de oda lenne a testem kényelme, a jó kosztom, és lelkem helyett a gyomrom háborogna. Nos, minthogy a lelkem a kedves lánytól való távollét miatt anélkül is szenved, ezt a kis terhet is még reáarakom, már neki úgyszólván mindegy. Ezzel az okoskodással legalább elhitette, hogy nem rossz ember. Aminthogy nem is volt rossz, csak számár. Azt hitte, ő csal, pedig őt csalták.

Egy este, midőn ismét Bernotéknál vacsorált, hozzásimult Klementine és szemrehányást tett neki.

– Miért nem igyekszik szabaddá lenni?

– Hiszen igyekszem – felelte Akli –, már két instanciát írtam a császárhoz, édesapja el is küldte, de megfoghatatlan módon nap nap után múlik és semmi se mozdul. Pedig meg vagyok győződve, hogy a császár szeret, s nem tudom, mit vétettem, ha vétettem, de megbocsátaná, érzem.

– Ne higgye azt; a császár senkit se szeret. A Habsburgok hidegek, mint a gleccserek. Ellenségei vannak a Burgban, s őt most azok informálják. Sohase fog megszabadulni, ha nem hallgat rám.

– Iszen hallgatok én szívesen. Hát mit tegyek?

– Hajoljon közelebb, majd megsúgom. Forduljon Napóleonhoz egy kérelemmel.

Akli csodálkozott.

– Napóleonhoz? Mi közöm nekem Napóleonhoz? Vagy mi köze Napóleonnak énhozzám? Nem értem magát, Klementine. Hol veszi ezt a képtelen ideát?

Klementine zavartan felelt.

– Csak úgy érzem, csak úgy gondoltam. Tudja, a nők az ilyet eltalálják. Ami aztán a levelet illeti, azt kézbe juttatni én is tudnám. Van egy unokatestvérem, aki orvos Párizsban és bennfentes a Tuileriákban.

Akli gyanúját még ez se ébresztette fel – női szemek gyöngéd tekintetétől simogatva, mélyen alvó fenevad a gyanú –, egyszerű, hiábavaló fecsegésnek tartotta a leány tanácsát és természetesen nem írt levelet Napóleonhoz.

Akadat úgyszólván elég írivalója.

A fogházigazgatónak ugyanis a két kisasszonyon kívül volt egy fia, aki katonaindózatba járt. Bár a szülei helyben laktak, mégis bennlakó volt, mint a többi, csak hogy a katonatanárok jó barátságban lévén Bernot úrral, ha otthon ludat öltek,

vagy ha Bernotné asszony jóféle pudingot csinált, a kis Eduárdot hazaeresztették »szopni«. Addig-addig járt haza Eduárd az utóbbi időkben, hogy egyszer csak a leckeóra után elkezdte a »Cserebogár, sárga cserebogár« nótáját füttyörészni. Mint a puszták égő tőzegének füstje ahogy megüti a tinó orrát, úgy ütötte meg a magyar puszták dallama a Kovács Gyuri fülét. Odaszalad nagy lelkendezve német tanuló társához és nyakon ragadja, mintha valamit ellopott volna.

– Hol vetted azt a nótát, »kamerad«?

– Hát egy rab van most az apámnál, attól tanultam.

– Magyar rab?

– Magyar rab, valami Akli nevű.

Gyuri elsápadt, szíve hangosan dobogott, de a német előtt nem akarta magát elárulni, amennyire lehetett, egykedvűséget erőszakolt arcvonásaira:

– A név közömbös, akár Pál, akár Péter, csak a magyar voltát sajnálom. Nem tudod, miért fogták el?

– Hogy gondolod azt? – felelte Eduárd. – Atyám sohase mond el hivatalos titkokat.

– És hogy ismerkedtél meg vele?

– Atyám nagyon szereti, ebéd és vacsora idejekor gyakran kihozatja a cellájából és együtt étkezik a családdal.

– Atyád derék ember lehet – felelte Kovács György meghatott hangon.

– Meghiszem azt. Két érdemrendje van, barátom.

– Edd meg az érdemrendjeit! Nem azok miatt mondom.

– De a rab is kellemes ember, zongorázni tud, énekelni, füttyülni, Schillert, Goethtét könyv nélkül mondja el. Művelt és mulatságos.

– Beeresztenek hozzá idegeneket?

– Nem szabad.

– És hol van becsukva? A fogházépület melyik szárnyában?

– A déliben.

– Megmutathatnád nekem az ablakait?

– Maradj csak a singularisban. A rabok nem laknak termekben, csak egy ablaka van a zárkájának.

– Mutasd meg nekem, Eduárd.

Eduárd gondolkozott kissé, hogy nem vét-e ezzel valamit a föllebbvalók és az állam ellen.

– Mi végből akarnád? – kérdé vontatottan, kedvetlenül.

– Hát mi egyébért – felelte a magyar fiú –, egy pár hazai dalt szeretnék elénekelni egy csöndes estén az ablaka alatt, s ő azt meghallaná és talán jól esnék neki. Hát mit is tehetnék én egyebet azzal, hogy az ablakát tudom?

– Igaz – mondá megnyugodva –, de nem fogja meghallani, meglátod, mert magasan van az ablaka.

– Ne féj te attól. Kifogja a magyar fül a magyar hangot, ha akárhogy elkeverődik is a levegőben.

– Hát jó, nem bánom, megmutatom majd egyszer.

Lőn tehát egy napon, hogy Akli Miklós cellája ablakán egy kavics repült be nagy csörömpöléssel, éppen a fogoly lábaihoz. A kavics papirosba volt betakargatva. Akli fölemelte, legöngyölgette róla a papirost és elolvasta, ami írva volt rajta: »Én vagyok itt, Akli bácsi. Nem parancsol valamit? Kezeit csókolja: Gyurka.«

Hej, megörült Akli a levélnek s nyomban rohant az ablakhoz, kendővel integetve a fiúnak, aki lent állt egy magyalfabokornál, parittyáját fogva a kezében.

Majd hirtelen visszahúzta fejét, néhány sort vetett ő is papírra, s abba betakargatva a kavicsot, ledobta az ablakból:

»Szervusz Gyurka! Hát rám akadtál? Csehül vagyunk, öcskös. Gyer el, amikor jöhetsz, egy levelet írok Ilucinak, amit majd neked kell továbbítanod.«

Azontúl gyakran jött el a Gyurka a bástyákhoz, és a kövek szorgalmasan diskuráltak egymással. Akli leveleit Bécsbe küldözte és az Iluci válaszait felröpítette a parittyából a börtönablakba. Ezekből a levelekből sok mindenfélét megtudott Akli, ami a világban történik; kivette, azt mondja (t. i. Iluci mondja) a mindenben bennfentes Kolowratból, akivel most, mint az Akli helyettesével, gyakran érintkezik, hogy a császár szertelenül haragszik Aklira (hogy miért, azt Kolowrat se tudja), azt is mondta Kolowrat, hogy a császár semmilyen levelet nem kapott Aklitól, de nem is fogadná el, mert a nevét sem szabad említeni előtte. Arról is írt a bakfis, hogy a kiállhatatlan Szepessy báró gyakran megfordul az intézetben, szépeleg neki, virágokat, cukrot küldöz be, sőt most újabban úgy öltözik, mint egy piperkőc (olyan furcsa a szép új ruhákban, hogy nevetni kell rajta). »Kezdett már a helyzet tűrhetetlen lenni, úgyhogy megkértem Kolowratot, segítene rajtam, mire Kolowrat meghagyta a madamenak, hogy a bárónak ne engedjen velem semmi érintkezést, és ezt úgy vegye a madame, mint a császár parancsát.« Majd minden levélben volt egy kis enyelgés, egy kis célzás a sorok között a stadt-parkbeli beszélgetésre, meg egy kis biztatás a jövőre, hogy »bővebben élő szóval, akkor, amikor – az mindegy«. Ez a »mindegy« sokat látszott jelenteni és édes gondolatokat hajtott az Akli fejében. Virágok nőttek tőle a kis cellában és tündérálmokat hozott az éjszaka. Utóirat pedig éppenséggel minden levélben volt, némelyikben kettő is, zagyva tarkaságban: »Vigyázzon az egészségére és írjon minél többször, én sokat gondolok magára. Itt Bécsben most az a hír, hogy Napóleon császár elválik a feleségétől és a mi császárunk leányát, Mária Lujzát veszi el. A kis orgonavirágos szalmakalapomat, amelyik magának úgy tetszett, képzelje csak, megrágták az emberek.«

A kövek sok érdekeset beszéltek, és Akli lassan-lassan okosodni kezdett. Hátha az ő instanciáját csakugyan nem kapta meg a császár? Hátha Bernot el se küldte? Hiszen ez az egész barátsága a foglyával egy csöppet se természetes. De

hát mit akar? és általában mit akarnak vele? Miért nem állítják bíró elé? Miért nem mondják meg, mit vétett, hogy védekezhetnék ellene? Így azt se tudja, mit mondjon, hol kezdje. Hiszen ez az egész dolog egy átláthatatlan ördögi cselszövény, amelynek a kibonyolító szálát hiába keresik izzó fejében nyargaló gondolatai éjjel és nappal. A császár haragszik rá, nevét se szabad előtte említeni. Megfoghatatlan ez! Meg lehet ebbe örülni.

Nagy töprengések után elhatározta, hogy még egy végső levelet intéz a császárhoz. Csakhogy ezúttal a Bernot tudta nélkül. De hát miképpen? A legközelebbi napon megkérdezte Gyuritól, tudná-e valami módját, hogy egy levelét a császár bizonyosan a kezeihez kapjon?

Gyuri felparittyázta a feleletet:

»Személyesen fogom hozzá juttatni, csak írja meg.«

Akli tehát még egy instanciát szerkesztett klasszikus, ékes latin nyelven, mely talán csak a követ nem indítaná meg. Gyuri pedig először érezte a tettvágy hevületét, mikor egy ilyen nagy feladat esik a vállára, eljuttatni az instanciát a császárhoz. No, hát ott is lesz az – ha a pokol minden ördöge ellenezné is. Ezzel vélte meghálálni mentorának, ami jót tett vele.

Száz terv is kóválygott a fejében, de a legelső volt megtudni, hogy a császár hol van most.

Elment a postamesterhez. Lapok akkor nem jártak, ahol pontosan megvannak a hírek az udvar köréből. Csak a postamesterek tudták az egymást keresztező levelekből az udvar hollétét.

– Őfelsége most Laxenburgban tölti az őszt – mondá a postamester.

No, hála istennek. Laxenburgot legalább egy kicsit ösmerte a Gyuri gyerek. Ott már egyszer bejutott a császárhoz, pedig senki se akarta beereszteni.

Háromnap szabadságot kért az igazgatótól, hogy családi ügyben el kell utaznia, mire megindult és meg sem állott Laxenburgig.

Ott állt megint a vártánál, a vassorompós kerítésnél, ahol évekkal azelőtt. Olyan furcsa! Mintha éppen az a katona járna ott fel s alá, aki azelőtt. Még a bajusza is olyan.

De most már Gyuri is katonaruhát viselt. A nagy katona szerető szemekkel pislogott az apró katonára és semmi kifogása se volt, hogy az a kapun bemenjen az udvarra.

Eddig csak megvolnánk, gondolta magában Gyuri, de mit csináljon most? Kihez forduljon? Kolowrathoz fordulna, de az szigorú ember, visszakergetné az intézetbe és dehogy eresztené a felség elé az Akli instanciájával – kivált ha parancs van, hogy Akli nevét említeni sem szabad. Legjobb lesz, ha meghúzódik valami bokorban s meglesi, míg a császár a parkba jön, s akkor eléje áll és vakmerően odanyújtja a levelet. Csakhogy ez is kivihetetlennek látszott, mert valahányszor a fölség sétára megy, a zsandárok előbb kikutatják a kertet. Az is megfordult fejében, hogy ha a császár kikocsizik, akkor künn az utcán a kocsijába dobhatja a

levelet. Igen de a császár sokszor hetekig se kocsizik ki. Végre eszébe jutott az öreg Laube, a császár komornyikja; mikor nővérével idejött, ő viselte gondjukat, nyájas, piros arca, mint melegítő emlék, derengett eléje a múltból. Miért ne kereshetné fel a kedves öreget? Tőle megtudhat valamit a császár napi programjából, s aztán ahhoz tarthatja magát. Az ám, de az öreg Laube is megkérdezi, hogy mi szél hozta ide? Mit akar? Miért hagyta ott az iskolát?

Ej, hát egy kis ravaszság még nem hazugság, azt fogja mondani, hogy Aklival akart személyesen találkozni. Úgy tesz, mintha nem tudná, mi történt Aklival, s – ami nagy eredmény lenne (mert ezen fordul meg a védekezés módja) – még talán szépszerével ki is veszi az egyenes szívű öregből, hogy Akli miért lett kegyvesztes. Az ilyen öreg szolgák sokszor többet tudnak, mint a nagy urak.

A császári kastélyban pedig óriási nyüzsgés volt a mai napon, lakájok szaladgáltak keresztül-kasul a folyosókon, a konyhai részeknél kukták sűrögtek-forogtak, egy-egy fehérkabátos, fehér tányérsipkás alak ki-kibújt odújából hűtözni vagy tojáshabot verni, a második főudvaron fényes egyenruhájú tisztok jártak-keltek, az épület homlokzatánál a Plankenstein-huszárok két százada volt felállítva, s a folyosóknál, bejáróknál díszbe öltözött kopjás vitézek álltak őrt.

Szóval, valami nagy parádé volt a császárnál. De ez csak könnyítette Gyuri dolgát, a cifra sokadalomban könnyebb volt elvegyülnie.

Bátran tartott annak az ismert bejáratnak, mely a komornyik lakosztályába vezetett; a kopjások szó nélkül hagyták fölmenni a grádicson; előtte, de már följebb, egy nyalka huszártiszt lépegetett, aki véletlenül elejtette fehér kesztyűjét, melyet a kezében tartott. A gombolyaggá gyúrt kesztyű lecsúszott a grádicról és gurult, gurult lefelé...

A huszártiszt (egy óbester) hátrafordult erre, egy kis magyar káromkodással aposztrofálva a lefelé szaladó kesztyűt, miközben kedvteléssel vette észre az utána jövő gyerekkatonát s ráírvallt nyersen németül:

– Add fel a kesztyűmet, te gyerek!

Gyuri sértődve vörösödött ki a tegezésre és a »gyerek« szóra, egy percig habozva tünődött, hogy fölvegye-e a kesztyűt vagy megtagadja a goromba óbesternek ezt a legegyszerűbb udvariasságot is.

– No, mi az? – mennydörgé az ezredes csodálkozva. – Talán nem akarod felhozni?

De már ekkor lejjebb lépett Gyuri vagy két grádicson a kesztyűért, mert nem tartotta tanácsosnak, ily fontos küldetésben jelenetre adni okot.

Fölvette a kesztyűt s fölvitte az ezredesnek.

– No, ezer szerencséd, kis baka, hogy felhoztad, mert bizony mondom, kétfelé hasítottam volna a tökfejedet.

– Vagy én a magáét! – felelte a fiú, rendíthetetlen nyugalommal nézve a szeme közé, és önkénytelenül kis spádéjához kapott, mely csörömpölve mozdult meg oldalán.

– Ejnye, gígom-gágom! – kiáltott fel az ezredes nagy örvendezéssel, egyszerre magyarra fordítva a szót. – Kinek a fia vagy, ecsém?

– A Kovács Mihály óbesteré.

– Parolát ide, hékás. Hát bizony észrevettem a viselkedésedről, hogy magyar anya szült, hanem mármost jobb, ha kibékülünk, mert tudd meg te is, hogy kívül kötöttél ki, atyámfia: én Simonyi óbester vagyok.

Most utólagosan ijedt meg a fiú, láthatólag elsápadt. A híres Simonyi óbester vitézségét szétvitték a mesék és legendák a világban mindenüvé, még oda is, ahol a padokat faragják. A legvitézebb huszár megelegetten olvasta a saját dicsőségét a fiú arcán.

– Semmi az – jegyzé meg nyájasan. – A farkas is csak odáig eszi meg az embert, ameddig kinn van a csizmáiból. Azontúl nem bántja. Nos, te még bent vagy a csizmákban.

És megveregette barátságosan a vállait.

– Hány óraker jön meg az uralkodó? – kérdé azután.

– Miféle uralkodó? – csodálkozott Gyuri.

– Hát melyik, ha nem a hesszeni, hiszen őt várjátok vagy mi?

– Nem tudom – vallotta be a fiú. – Én nem tartozom az udvarhoz. Bécsújhelyi katonanövendék vagyok.

– No, hát nagyra nőj! – szólt az óbester, elválva a fiútól, miután fölértek a pompás, márványos korridorra.

Az óbester jobbra ment, kevély, sarkantyús lépteivel, a fiú balra tartott, a Laube apó lakása felé.

Alig hogy egyet-kettőt lépett, hát ki jön rá szembe, topogó, apró lépésekkel: maga az öreg Laube. Mondja aztán valaki, hogy nincs szerencse! De mennyire meg-
őszült, összeesett az öreg. Valami különös zöldes Waffenrockot és nadrágot hoz a karján, a másik kezében fekete, aranyrojtos kalpagot tart.

Gyuri mosolygós arccal siet feléje, de a Laube apó szelíd kék szemei ismeretlenül szegződnek rá.

– Jó napot, Laube úr, hát nem ösmer rám?

– De bizony, de bizony. A hangja olyan ismerős. Ah no, hogy is felejtettem csak el. Az a kis pompás magyar fiú... Oh, kicsi szívem, persze, hogy maga az. No lám, no lám. Oh, hiszen már katona, valóságos katona, nyalka katona. Hop, fikom adta, hisz kardja is van. Bizony már meggyengülnek a szemeim, nem ösmertem volna meg, csak a hangjáról, mert a fülem még jó. Természetes, az olyan vén számárnak, mint én, a füle tart ki a legtovább. Pedig szemem is olyan volt valaha, mint a sasé. Én voltam azelőtt őfelségének a legkedvesebb vadásza, s bizony eleget vadásztunk egykor Ischlben az ön édes papájával is, az Isten nyugosztalja, de hol veszi itt magát, ahol a madár se jár?

– Éppen magát akartam meglátogatni, Laube úr, de látom, rosszkor jöttem, szolgálásban van.

– A hesszeni ezred ruháit viszem be a császárnak, mert ebédre várjuk a hesszeni uralkodót, s az a bolondos komédia járja ezek közt, hogy az egymás uniformisában jelennek meg. Sületlen egy mesterség az egész uralkodás, de hát nem néhez, és ha már eddig meg nem untam, most öreg koromban megjárja pihenőnek. A fülem, hála istennek, elég jó és a csegettyút messziről meghallom. Nagy áldás az istentől az olyan fül. Különben mi járatban van az úrfi?

– Aklit, a mentoromat akartam meglátogatni, de azt hallom, valami baja történt, hogy már nincs itt; azért jöttem önhöz, Laube úr, hogy kérdezősködjem utána.

– Mit? Hát nem tudja? – kiáltott fel élénken a komornyik s letette a ruhákat a márványoszlopszatra, s aztán megnézte az aranyóráját, mely hatalmas, vastag láncon lógott le –, még van néhány percem. Igazán semmit se tud? Ej, hát vége van a szegény Akli úrnak. Valami hóbertos verset írt és hát kracs (kezével az ajtónak kulccsal való bezárását jelezte) ül valahol a hűvösön – és tudja isten, látni fogja-e még valamikor az Isten napját. Mert hát Akli úrnak szárnyai voltak, ahogy mondani szokták, és az sohase vezet jóra, sokkalta jobb, ha csak fülei vannak az embernek.

Mialatt Laube apó mindjobban nekimelegedett, azalatt Gyuri fölismerte a helyzet előnyeit, egyre nyomult háttal a hesszeni uniformis felé, s felhasználva az öreg szeméinek gyöngeségét, egy alkalmas pillanatban, mikor Laube apót elfogta a köhögés, egy ügyes mozdulattal becsúsztotta Akli instanciáját a hesszeni zöldes Waffenrock zsebébe, miközben váltig sopánkodott:

– Oh, szegény Akli bácsi, szegény Akli bácsi... Hogy lehetne rajta segíteni?

– Azon bizony nem lehet sehogy, ne is törje rajta fejét az úrfi. Amelyik körte egyszer lepottyan a fáról, az már nem kerül oda vissza többé.

– De hátha ártatlan volt?

– Mindegy az a körtére nézve, akár azért potyogott le, mert rothadt volt, akár nem volt rothadt, de erőszakkal tépték le, vége van, punktum. De már most mennem kell a ruhákkal, mert a császár öltözködni fog. Megvár az úrfi?

– Nem, nem várom meg, Laube úr, csak éppen egy percre akartam látni, mielőtt visszaindulok Bécsújhelyre, hiszen talán tudja...

– Minden bizonnyal, de ön végre is otthon van nálunk és itt találja most Kolowrat grófot is, akit a császár gondviselőjéül megbízott. Hogy van a leánytestvére? Hallom, hogy szép kisasszony lett.

– Jól, köszönöm, de ne szóljon, kérem, Kolowrat grófnak, Laube úr, hogy itt voltam, csak úgy engedély nélkül szaladtam ide Akli úrhoz és önhöz. Nem szeretném, hogy öfelsége vagy Kolowrat gróf megfeddjenek emiatt.

– Azaz, ön inkognitó van itt – nevetett Laube úr. – No, jó. Egy szót se szólok. Hiszen nekem voltaképpen nincs is nyelvem, nem szabad lenni nyelvemnek, megszoktam, tudom, nekem csak füleim vannak.

Laube apó eltűnt a ruhákkal, Gyuri pedig abban a hitben, hogy a dolgát jól végezte, egyenest visszament Bécsújhelyre, be se várta a parádét, a hesszeni uralkodó érkezését, kinek ma egy fényes ebédet kellett elfogyasztania a laxenburgi vörös ebédlőben. Pedig már erősen porzott az út Bécs felől, ahonnan jönnie kellett a fényes menetnek, a fogatok és a lovagok nagy sorának. Az ór a toronyból leste a pillanatot, amikor jelt adhatott, az ágyúknál ott álltak a tüzérek, akik a díszlövéseket elsüssék, a Plankenstein-huszárok lovai türelmetlenül toporzékolnak – de Gyuri mindezekre nem volt kíváncsi, ő mind csak arra gondolt útközben, hogy a császár most már öltözködik, most ölti fel körülbelül a Waffenrockot, valami megsustorog a zsebében, megnézi, miféle papír, elolvassa, jó szíve megpuhul és nyomban küld egy lovaszt Bécsújhelyre, aki viszi a hírt vágatva, hogy Akli Miklós tüstént szabadon eresztendő. Jaj, csak valahogy hamarabb oda ne érjen őnála, hogy még egy-két szót ő is válthasson a kiszabadult Aklival.

Nem sokat pihengetett útközben a korcsmákban, hazasietett nyakra-főre s amint megjött, legott megkoppant a kavics a rab cellájában. Akli mohón olvasta a cérnával rákötözött papírról:

»Levelét a császár zsebébe tettem; érzem, hogy lesz eredménye.«

Hát lett is nemsokára. Az az eredménye lett, hogy Aklit egy éjjel elszállították onnan titokban valamely más börtönbe, Bernot urat pedig nyugalmazták megrongált egészsége miatt. Minthogy a fogházigazgató úr olyan jó színben volt és olyan jól érezte magát, mint a halcsík, roppant fejtörésébe került, hogy milyen betegsége lehet. Úgy látszik, a császár megtalálta a levelet a Waffenrockban, de nem az Akli ártatlanságát látta meg belőle, hanem az őrizet hiányosságát Bécsújhelyen.

Ezalatt pedig otthon Magyarországon is észrevették, hogy, ami nem először történik, nem is utoljára, a legbecsületesebb embereket, mint valami kincseket, lakat alá teszi a bécsi kormány megőrzés végett. A Napóleon-kultusz elég ok volt, hogy az ember egyszerre csak eltűnjön a társaságokból, és senki se tudja, hova lett. A pozsonyi diéta tehát hevesen sürgette, hogy a magyar illetőségű politikai foglyok magyar bíróságok elé állíttassanak.

A császár atyai jó szíve megolvadt a magyar gravamenek keserű levében, mire azt a kegyes rendeletet adta ki, hogy a magyar politikai foglyok, akár Olmützben, akár Kufsteinban vagy Bécsújhelyen volnának, vitessenek magyar börtönökbe –, ha jobb nekik az otthoni doh, ami a tüdejükbe szűrődik a nyirkos börtöni falakról, hát legyenek vele boldogok.

Így került Akli Miklós Pozsonyba, új fogházigazgató és új porkoláb alá. De legalább a magyar ég mosolyog le a kerek ólmos ablakon. Az igaz, hogy nagyon kis darabka.

Most már aztán végképp el volt temetve a »császár mulattatója«. Most már nem irkálhatott leveleket és nem is kapott. Még tintát, papirozt se adtak neki, hiába rimánkodott a fogházigazgatónak, hogy ő könyvet szeretne írni. Az igazgató jóízű magyar ember volt és lebeszélte erről a bolondságról. Nem lehet egy rókáról két bőrt nyúzni. Elég magában véve a becsukás, nemhogy még tetejébe könyvet is írjon. Nincs benne az utasításban ez a szigorítás, tehát ne írjon semmit. Pihenjen

egypár esztendeig. Hátha megváltoznak az idők. Hiszen a világ se marad mindig az egyik oldalán, fordul egyet, mihelyt akarózik neki.

VII. FEJEZET

KARÁCSONY A BURGBAN

Fordult is a világ, kivált a Szent István tornyáról nézve. Az öreg Európa felöltötte azt a formáját, amelyben sokan szeretik elképzelni: a pletykázó kávé-s-nénikéét. A trics-tracs és a sugdosás szinte elnyomta az ágyúk dörgését. Napóleon válik Jozefintől és elveszi az osztrák császár leányát, Mária Lujzát. Már meg is kezdődött a diplomáciai kérdezősködés. De hát nem álom volna ez? Istenem, istenem, de furcsa szálakból, de különös vetélőkkel szövöd össze a történelem vásznát!

A világ hát fordult, de lassan ... Az idők is jöttek-mentek, de sebesen, a maguk módja szerint; azokon semmit se változtatott Napóleon. Nyár után ősz jött, ősz után tél jött. És a szép zimankós karácsony is beköszönt az ő fehér bundájában (hanem már a bundán néhol változtatott a korzikai, piros rózsákat pingálván rá).

A karácsony és a húsvét mindenkor nyárspolgáriás ünnep volt a Burgban. Húsvétkor az öreg koldusok lábait mossa meg a császár, karácsonykor ajándékot osztogat családjának, személyzetének és minden hozzátartozóinak, és vigyáz arra, hogy egész nap csak jót cselekedjék.

Emiatt aztán karácsony estéjének a napján semmi állami okiratot alá nem ír (mert az állami okiratok ritkán tartalmaznak jótéteményt). Halálítéletet meg nem erősít, magánügyet el nem intéz (mert ami az egyiknek jó, az a másiknak bizonyosan nem jó), szóval a császár karácsonykor nem tesz semmit, tehát nem tehet rosszát se. Ellenben már korán reggel egy zacskó aranyat küld a városházára, kiosztandót a szegényeknek, három megégett templomra kiutalványoz ajándékol százszáz forintot; ezt annyira megtartja, hogy ha talán nem volna, csak két megégett templom a monarchiában, magok a miniszterek gyűjtanának meg egy harmadikat. Reggeli előtt elmegy a kapucinusok sirboltjába és a megholt feleségei koporsójánál imádkozik. Megholt feleségei máris szépen felgyültek, de azért kilenc órára mégis végez az ájtatossággal, azután reggelhez ül. Őfelsége böjtöl ilyenkor az esti csillag kigyúltáig, csak halat, gyümölcsöt, mézet fogyaszt és tokaji borral öblíti le. Az utolsó felhörpintett pohár után írószobájába vonul és ott fogadja Metternich herceget, a Stadion utódját (Stadion már a múlté), aki a külügyekről referál, a tegnapi híreket csoportosítja és (új seprő jól seper) nagy buzgalommal fejti ki pókháló finomságú terveit és húzásait az Európát jelentő ostáblán.

– Csak mindig a legokosabbat tegyük, kedves herceg, csak a legokosabbat – szól bele a császár ásitozva.

– Csakhogy nem mindig tudjuk, mi a legokosabb – felelé a herceg kedvetlenül, hogy terveit föl nem villanyozták urát.

– Amit az Isten akar! – végzi be ájtatosan a császár.

Metternich gúnyosan mosolyog.

– Csakhogy ez talán nem egészen elég, mert az Istennek nem éppen az osztrák külügyminiszterség a métierje.

– Oh, herceg, herceg! – kiált fel a császár megbotránkozva.

Míg a sanctissima majestas (ekkor ez volt a szokásos megszólítás) a külügyminiszterrel konferált, azalatt egyre gyülekeztek az előtermekbe az udvar appendixei. Az udvarnak az udvara. Mintha a régen kihajigált bútorok térnének vissza. Egykori kedvencek, penzionált öreg alakok, a császár saját külön szegényei és pártfogoltjai, a volt feleségeinek szegénységre jutott udvari hölgyei, a dajkák, akik a gyerekeket szoptatták, a nevelők, akik Ferdinánd trónörököszt tanították (no, ezek ugyan meg nem érdemelnek egy hajítófát sem), a Mária Lujza játszótársnői, a császár egykori komornyikjai, akik más állásokba szakadtak, szóval, mindazok az egzisztenciák, akik keringésükben, mint a legyek a cukortartóhoz, valahogy közel jutottak a császárhoz s valami odatartozandóságot tudtak magukba fölszíni. Ezeket minden évben karácsonykor kötelességszerűen fogadta, megajándékozván kit-kit a maga rangja és helyzete szerint.

Az estét aztán az *igazi* udvar és a család körében töltötte, egészen egy pater familias és a »legkeresztényibb« udvar szellemében. Karácsonyfa van felállítva külön a család, külön a marsall-tábla és külön a szolgálatszémélyzet számára. A lakájok évenként fölhattak betlehemeseket is az utcáról a császár parancsára, aki jóízűeket nevetett a napkeleti csillag után induló szerecsen kollégáin.

A Kovács-árvákat szokásosan szintén ezen a napon fogadta kézcsókra az udvar appendixei közt. Ekkor hozta el őket Kolowrat gróf, ki azonban már hetekkel előbb referált előhaladásukról, magaviseletükről.

A császár vidám volt ez alkalommal, uborkaalakú arcán mosoly derengett. Az írószoba tulajdonképpen egy nagy terem, közepén széles mahagoni-asztal, melyen rendetlenségben heverték az írások, levelek, jegyzetek, jelentések, állami akták. A kordovai bőrrel bevont falnál egy másik asztal görnyedt, fölhalmozva apró csomagokkal és skatulyákkal, mindenik mellett egy jegyzet, hogy kinek szól, és a jegyzetre a császári memória serkentésére sokszor fel van írva az is, hogy őfelsége miről beszéljen az illetővel.

Mikor a Kovács-árvák beléptek, a császár szinte hátratántorodott meglepetésében, oly szép volt a kisasszony, nyúlánk alakjával, szelíd galambtekintetével s mindenekfölött az a nemes tartás, mintha egy vérbeli hercegnő jönnek bemutatni a hódolatát.

– Ah, ni, a mi magyar leányunk! – kiáltott fel a császár élénken. – Jöjön, jöjön!

Odanyújtotta csókra a csontos kezét s aztán megfogta vele a leánykáét és úgy tartotta sokáig, mintha valami puha madárfészekben volna a tenyere, s érezné a meleg madárka szíve lüktetését.

– Hogy érzi magát, kedvesem?

– Köszönöm, fölséged jóságából igen jól.

– El van-e látva minden szükségeseikkel? Nem hiányzik valamije?

– Bőven van mindenen, fölséges uram.

– Dies hör' i' gern – szólott a császár bécsiesen, s aztán elereszté a kezét, és a fal melletti asztalhoz lépett, hogy kikeresse a számára szánt ajándékot.

Hamar megtalálta a cédulát az egyik dobozon: »Helene v. Kovács« és az is oda volt jegyezve, hihetőleg Kolowrat javaslata alapján: »Zárdába küldése«.

A császár előtt, akinek rossz emlékező tehetsége volt, csak homályosan rémlett, hogy Kolowrat emlegetett valami konfliktust báró Szepessyvel és valami titkos ábrándos szerelmet is, de miért ajánlja, hogy éppen apáca legyen a leány, ennek motívumát nem bírta hirtelen megtalálni. Ej, gondolta magában, a vén kópé irigyli őt a mostani generációtól.

De mindegy, ha elő van írva, hát lepergeti a feladatát. Hiszen a korona csak rosta, amin átesik a tanácsosok tanácsa.

Fölnyitván a dobozt, maga is kíváncsi, kigöngyölgette puha selyempapírokból az ajándékot, egypár értékes fülbevalót, nemes tűzű opálkövekkel.

– Viselje ezt a csekélységet, édesem, emlékezetül az idei karácsonyra.

Ilona elmosolyodott s leányos csacsкасággal kiáltott fel:

– Oh, hiszen már megvan a fülemben.

A császár oda tekintett és bosszúsan ráncolta össze sajtyszerű szögletes homlokát. A fülbevalónak szakasztott párja ott fityegett a Kovács kisasszony füleiben.

– Ezeket tavaly kaptam fölségedtől!

– Az ostoba Stransky – mentegetőzött a császár, fejét haragosan csóválva és az ajándékokat bevásárló udvari titkárra háritva a felelősséget –, úgy látom, azt hiszi, hogy magának négy füle van.

Ezen az ötleten édesdeden elmosolyodott a leány, ami a császárt is vidám mosolygásra ingerelte.

– No, semmi az – mondá kegyesen –, majd megbízom Kolowratot, hogy valami egyebet vegyen az ötvösnél, ami éppen megnyeri tetszését. De most beszéljünk jövőjéről is. Ön most már az utolsó évben van az intézetben, és úgy tudom, nem akar férjhez menni. Hiszen a múltkor volt már erről szó.

A leány némán bólintott szép fejével, s szorongva várta, mi fog következni.

– Nem volna inkább kedve zárdába menni?

– Zárdába? – ütődött meg a leány. – Hogyan érti fölséged?

– Hát úgy (a császár zavartan kereste a kifejezést), hogy talán a Krisztus menyasszonya óhajtana lenni? Mit szól hozzá?

Ilona lesütötte a szemeit, halavány lett, mint a fal, szíve hangosan dobogott.

– Beszéljen bizalommal, mintha az apjához szólana. Kielégítené ez önt?

– Fölséges uram – felelte fojtott hangon –, akinek én a menyasszonya lennék, én azt kívánnám attól, hogy engem... hogy engem mulattasson.

– Oh, kis bohó! A hit nyugalmat önt a szívbe és megelégedést. S ez több a mulatságnál.

– De én azt kívánnám a vőlegényemtől, hogy ha például a zsebkendőmet elejtem, azt fölvegye, hogy ha az utcán megyünk és az eső esik, ő tartsa fölém az esernyőt, hogy a bálban limonádét hozzon és a cotilliont velem táncolja, s erre a célra...

A császár nevetett.

– Erre a célra Krisztus urunk csakugyan nem alkalmas, sőt úgy nézem, ezzel még ki sem merítette az illetőnek a kellékeit, melyek közt alkalmasint ott lesz a csinosan kipedert bajusz is... No, no, nem kell azért mindjárt úgy elpirulni. Hát nem bánom, legyen úgy, hogy semmit se szóltam. Most pedig vegyünk elé a »katona urat«. (A császár a háttérben álló Gyuri felé fordítá tekintetét.) Nos, mit parancsol, katona uram?

De be sem várva a peckesen álló növendék feleletét, újra az ajándékok asztalához tipegett, ahol egy díszes erszény volt kikészítve Georg Kovácsnak, a cédulán pedig a császárnak saját kezével odavetett ez a jegyzete: »Parittyázás, latin nyelv. Megdorgálandó«.

– Meg vagyok veled elégedve, fickó – szolt hozzálépve és megveregetve a vállát.
– Professzoraid jó katonát jósolnak benned, atyád is az volt, kegyelettel őrizzük emlékét, holta után se feledjük hűségét, szolgálatait, hanem elszomorító reám nézve, hogy a parittyázásban és a latin nyelvben nem tanúsítasz elég előmenetelt.

Gyuri tágra nyitotta nagy, okos szemeit a csodálkozástól, hiszen a parittyázás nem tantárgy, és a latin nyelvben ő az első az intézetben. Szólni nem mert, de itt bizonyosan valami félreértés van.

Aminthogy volt is, mert a császár azt a jegyzetet olyan értelemben csinálta hetek előtt, hogy a fiú megdorgálandó az Aklihoz parittyával becsempészett levelekért, mégpedig latinul dorgálandó meg, hogy a leány, aki titkos, beteges vonzalommal érdeklődik Akli iránt, ne értse, miről van szó. Hanem persze a jegyzet csak jegyzet. A jegyzettel megrögzített szó megmarad, hanem a *környéke* elhalványul, sőt néha nagy bolondul meg is változik.

– Hát mármost te is kikapod a magad karácsonyi ajándékát, fiúcska –, folytatá a császár tréfálkozva, ami gyakran szokása volt. – Ez az erszény jut neked tíz fényes körmöci arannyal. Hanem még ne nyúlj utána. Előbb egy kis polgári hasznot szeretnék a hanyagságodból kihúzni. Várj csak, fordítottak veled valamit, s amennyi hibát ejtesz a latinban, annyi aranyat vonok le. Van-e pénzed, ha több hiba találna lenni, mi?

– Három aranyam van még a tavalyiakból.

– Az is valami, Gondolod, hogy elég lesz?

– Biztos vagyok benne, főséges uram –, felelte Gyuri önérzetesen.

– Ohó! Te el vagy bizakodva, nagyon fennen beszélsz. Most már azért is megpróbáljuk.

Édesdeden nevetett, a lányka arca ragyogni és virulni látszott a császár széles jó kedvétől, sőt a nap is benevetett a három ablakon –, oly szép, oly barátságos volt most a császár hideg pompájú szobája, mint egy otthon.

A császár leült az íróasztal előtti nagy gót karszékbe, melyet négy aranyos orosz-lánfej ékesített, szétvetette kedélyesen a lábait, és csak úgy találomra fölvet az asztalról egy teleírt papirost.

– No, nézd meg, latinul van-e, olvasd fel és aztán fordíts.

Gyuri kezébe vette a papírlapot és átfutotta.

– Fölséges uram – szólt –, nem akarok csalni, ennek a szövegét németül is jól ösmerem.

– Látom, becsületes fiú vagy – szólt a császár meglegedetten –, hát mi az?

– Ez a lutheránus poézis, ahogy elneveztük, Akli úrnak egy verse, melyet az én okulásomra költött egyszer.

A császár homlokán felhők gyülekeztek.

– És miért neveztétek el lutheránus poézisnek? – kérdé kedvetlenül.

– Mert nincsen benne sehol interpunctio, fölséges uram, s ha alulról balra olvasuk, egészen az ellenkezőjét jelenti, mintha felülről jobbra olvassuk.

– Nem egészen értem. Melyik vers az?

– Ad Napoleontem.

– Ah! – kiáltott fel a császár meglepetve és élénken felkelt, hogy maga is beletekintsen a versbe, mely mint corpus delicti szerepelt volt a legfelső helyen (mert bizonyára ez az íróasztal a legfelsőbb hely). – Hogyan? Mit beszélsz? Hogy számodra írta volna az a ... Az az ember?

– Igen, emlegette egyszer, hogy Bajorországban költött ilyenfajta verseket, kértem, mutasson belőlük, de nem emlékezett egyikre sem; mondta, hogy inkább újat komponál, akkor csinálta ezt a *jóslást*, mely elülről Napóleon hadi sikereit zengi, hátulról pusztulását.

– Hihetetlen – szólt közbe a császár izgatottan –, olvasd fel hát nekem hátulról.

Gyuri elkezdte hátulról, jobbról balra olvasni a verset, amint következik:

*Vaticinor tibi quod dicent te tempora
Quare proelia lustrabit sors mala non bona sors
Albionum ad litus frangetur denique
Victrix Gallia nec cunctas gens tua deiciet
Destituet mare spes magnas nec tempora
Cinget laurea navalis quod tibi vaticinor.*

(Jósolom neked, majd megtanít az idő, mi módon fogja kísérni harcaidat a balszerencse s nem kedvező. Albion partjain végre megtörik a győztes Gallia. Nemzetedet legyőzi valamennyi, nagyratörő reményeidet meghíúsítja a tenger, nem övezendi tengereken szerzett babér homlokodat, amit jósolok neked.)

A száz Caesarok ivadéka valóságosan elérzékenyült az olvasás alatt.

Tehát nem igaz, hogy a jó, hűséges Akli áruló volt, hogy a francia császárnak akarta magát behízelegni, hogy összekötetése volt vele, hogy a hadi terveiket közölte volna. Ezt ugyan szépen elhitette vele Stadion gróf.

Haragosan rángatta meg a csengettyűzsinór selyemrojtját.

Egy hadsegéd jelent meg.

– Küldje Stransky titkárt!

Ezalatt hálásan nézett a fiúcskára, ki által csodálatosképpen világosítá fel őt a gondviselés egy szenvedő rab ártatlanságáról, s a saját zsebeit is kiürítvén, telidenedele tömte az ajándék erszényt aranyakkal, mikor odanyújtotta neki.

– No, ez egyszer elengedem a latint – szólt türelmetlenül – Isten veletek, gyermekeim! – tette hozzá bizonyos ünnepélyességgel. – A császár nem hagy el benneteket. (A leány felé fordult nyájas mosollyal.) Magának majd csak szerzek valahol egy hadnagyot (azután a fiú vállát érinté gyöngéden) és én magam is egy hadnagyhoz jutok nemsokára.

Éppen az ajtó felé tartottak sugárzó arccal a Kovács-árvák, midőn a szemközti ajtón báró Stransky jelentkezett, egy kecskeszakállú, cukorbaba szépségű kis emberke, s még hallották a császár kurta parancsát, künn a lépcsőkön is sokáig a fülükben csengett:

– Írjon egy parancsot, Stransky, hogy Akli Miklós rab Pozsonyban legott szabadon bocsátandó és nálam jelentkezzen. Lovas ember vigye, haladéktalanul nyergeljen.

VIII. FEJEZET

A TITOKZATOS VÁLLALKOZÁS

Zúzmarás bajuszú udvari kurir hozta karácsony estéjén lóhalálában az Akli szabadulását Pozsonyba. A fogházigazgató maga jelent meg a cellában és tudtára adta, hogy szabad, és a király azt rendeli, jelentkezék nála minél előbb.

Akli szíve nagyot dobbant örömeiben, mert az volt az első gondolatja, hogy ma van karácsony, ma volt a »Búzavirág« a császárnál. A szabadság magában véve is fonséges ajándék annak, aki meg volt tőle fosztva, de hátha még olyan két fehér kezecke könyörögte ki, mint aminőt az ő képzelete rajzolt, két összetett kezeckét, fehér hattyúnyakból kezdődött...

Olyan volt, mint a bolond. Azt se tudta, mihez kezdjen. A friss levegő elkábította, úgy ment ki a fogház kapuján tántorogva, mint a részeg. A hó vígan csikorgott lábai alatt. Ujjongani szeretett volna, emberekkel találkozni, szóba állani kedve szerint, de az utcákon nem járt senki. Karácsony estén meleg szobában ül minden keresztény lélek, csak egy-egy utcanyílásnál látni a szomszéd téren tétova fényt, mintha rézkarikák futnának végig a havon; a betlehemes gyerekek kószálnak arra beljebb, papírlámpáikkal.

A belső házsorok közé lépve, az első nyájasan csalogató fény az »Arany bárány« kivilágított ablakai voltak. Az ajtó fölött a borókaágon millió gyémánttű csillogott, az ajtó üvegjén pedig ott mosolygott a habzó sörös pohár és a zöldes boros palack.

A lutheránus öreg torony órája hatot ütött.

Akli belépett a vendéglőbe. Máskor a multság, zajos tivornyák tanyája; most végtelenül szomorú hely, ahova csak azok lépnek be, akiket sehol se várnak ma. A vendéglős maga is csodálkozó pillantást vet a belépőre.

Öreg, kajlabajuszú ember, nagy báránybőrsüveggel a fején, amelyet meg sem emelint.

– Mi tetszik?

– Egy icce bor és valami harapni való.

– Az úr talán idegen?

– Bécsi ember vagyok.

– És alkalmasint itt rekedt.

– Valóban itt rekedtem, szeretnék is egy kis falatozás után mindjárt indulni, ha alkalmatosság volna.

– Hm – szólt a korcsmáros, kedvetlenül vakarva a fejét –, mit adjak az úrnak? Ilyenkor Pozsonyban nem tartunk korcsmát. Mert a vendég mind otthon eszik. Nem készítettünk semmit. Én magam is becsukom a korcsmát egy óra múlva és elmegyek a leányomhoz vacsorálni, kis unokáim vannak, tetszik tudni; a szakácsnémat is odaküldtem, hogy a lányomnak segítsen.

– De egy kis sajt mégis csak akad a ház körül, vagy valami hideg sült. Éhes vagyok, mint a farkas.

Az öregember kimegy a konyhára, azután nagy röstellkedve csoszogott elő.

– Bizony nincs semmi. Inszurgensek mulattak itt ma délben és az ördögöt is megették volna. Olyanok, mint a sáskák. Hanem tudja mit az úr, ha csakugyan éhes, tiszteljen meg bennünket, jöjjön velem, a lányom szívesen látja vendégnek, itt lakik a harmadik házban.

Akli habozni látszott.

– A vöm kocsit is tart, hátha bevitetné vacsora után Bécsbe – mondá rábeszélő melegséggel a különös korcsmáros. – Pozsonyban úgyszólván nehéz kocsit kapni máskor is, de karácsonykor kétszeresen, mert a lónak mindegy, de már a kocsis nem szívesen hagyja itt ilyenkor a mákos metéltet.

– Köszönöm a szíves ajánlatát – felelte Akli, elcsábítatva a kocsi kilátásaitól –, és ha nem lennék nagyon alkalmatlan...

– No, csak az kellene még – szabódott a korcsmáros –, ha én hozok valakit.

– Én Akli Miklós vagyok – mutatta be magát hősünk, mivelhogy illendő ily esetben megmondani a nevét.

– Én meg Gelencsér Mihály. (Parolát csaptak egymás tenyerébe.) Micsoda mestersége vagy foglalkozása van, ha meg nem sérteném?

– Hát én bizony abból éltem eddig, hogy mulattattam valakit.

– Én meg azokból éltem, akik mulattak. Egy malomban őrlünk, ahogy látom.

Ezzel aztán nem is volt több beszéd köztük, Gelencsér uram bekiáltott a belső helyiségbe: »Gyere ki, ragyabunkó«, mire egy tömzsi, ragyás legényke gurult ki valahonnan, erre bízta rá a söntést, mondván:

– Te pedig itt maradsz, ragyabunkó, egész kilencig a kimérés okáért, ha netán borért küldenének a »házaink«, ámbár, aki már eddig be nem szerezte, megérdemelne, hogy szomjan haljon; kilenckor bezárod a korcsmát és eljössz a kulccsal Zsuzsáékhoz.

Ezzel karonfogta Akli-t és elvezette az utca végére, ifjabb Tóth Mátyáshoz, ahol – nem akarom szélesen elbeszélni – olyan vacsorát tálalt fel a gömbölyű Gelencsér Zsuzsika, hogy a fölséges császár is megnyalhatta volna a száját utána. Füstölt kolbászos káposztalevesen kezdődött, folytatódván egy öreg sertésnek különböző földi maradványain és egy unokának (malacnak) ropogósra pirított rozsdaszín testén át a pulykapecsenye, a mákos metélt, a herócén túl, le egész a dióig és almáig a háziasszony folytonos sopánkodásai közt, hogy: »Jaj istenem, ha tudtam volna, hogy vendég is lesz.«

Akli sokat evett és sokat ivott, azután pedig sokat beszélt s olyan érdekes dolgokat, hogy szinte a fele szaladt el az időnek, ami még az éjfélig miséig hátra van. Élvezték a beszédjét, tágra nyitott szemmel hallgatva azt. Csak a két kis pulyka aludt el, egyik az anyja, másik az apja ölében.

– Fektesd le a gyerekeket, Zsuzsi – figyelmeztette Gelencsér uram.

Vetkőztetés közben észrevette az anyjuk, hogy a kis Pali fiú marka össze van szorítva, szétfeszegeti a kis rózsaszínű ujjacskákat, hát mit szorongat a gyerek? Egy igazi aranypénzt, egy körmöci aranyat. Nézi a kislányt, a Katókat, hát annak is össze van csukorítva a marka és abban is aranypénz csillámlik. Megijed az asszony az aranyaktól, szinte belesápad. Ezt az az idegen adhatta nekik. Kiszalad az ágyas szobából és beinti szemöldökje mozgásával az öreget.

– Miféle embert hozott maga ide, édesapám? – kérde rejtélyes suttogással.

– Miért kérdezed? – hökkent meg az öreg.

– Mert szegény embernek mondta.

– Hát aztán?

– Egy-egy aranyat csempészett be a gyermekek kezecskéibe.

– No, ez csak azt mutatja, hogy emberséges ember, meg akarta hálálni a vacsorát.

– Hát mármost mitévők legyünk?

– Visszacsempésszük a zsebébe, mivelhogy mi is emberséges emberek vagyunk. Add ide azt a két aranyat!

Az öreg Gelencsérben volt aztán elég ravaszság, ráköszöntött egy pohár bort s a koccintás után magyaros szívességgel átfogta a derekát, mintha roppantani akarna rajta, miközben becsúsztotta a két aranyat a zsebébe.

A vendég visszaszállt poharával a ház népére, ígervén, hogy sohase felejtje el a szíves vendéglátást, s felkérte, hogy ha valamelyikük valamikor Bécsbe vetődik, nagy tisztességnek tudná, ha fölkeresnék.

– Nagy város az arra – felelte a gazda –, és hát nem igen megyünk mi Bécsbe, de ha mégis úgy esnék, nehéz lehet ott megtalálni az ismerőst.

– Csak Akli után kell tudakozódni a császári rezidenciában, a vártától, vagy akárkitől.

– Macska legyenek – kiált közbe nevetve az öreg Gelencsér –, ha nem egészen úgy fest a dolog, mint a cinkotai kántor históriája.

Eközben megérkezett a ragyabunkó is, az öreg Gelencsér unokaöccse (a csallóközi Gelencsérékből), akinek a vacsoráját melegre tették addig. Azt a hírt hozta, hogy a korcsmát azóta érkező inszurgensek rohanták meg, alig tudott tőlük szabadulni. Bort és vacsorát követeltek és szobákat kértek, ahol át akarnak öltözni.

Akli csodálkozva kérdezte:

– Hát folyik még a háború Napóleonnal, hogy még mindig szerepelnek az inszurgensek?

– Dehogyan folyik, dehogyan – jegyzi meg Gelencsér –, hiszen veje lesz a császárnak.

– Igaz volna?

– Bécsi ember létére ne tudná? Hiszen már a verebek is csiripelik.

– Hallottam valamit, s éppen azért nem értem, micsoda inszurgensekről van itt most szó.

Az öreg Gelencsér vállat vont.

– Délben nálam ebédelt vagy húsz ilyen csallóközi kurtanemes, akik inszurgenseknek nevezték magukat, egyenkint szállingóztak, mindegyik egy-egy batyut hozva és karabélyt. S minthogy két vendégszobám is van, délután, miután jól ettek-ittak, elkérték a két vendégszobát s felöltöztek ott bőrködmönökbe, szűrnadrágokba, közönséges parasztoknak. Furcsa puska, gondoltam magamban, csodálatos az egész, de végre is mi közöm hozzá?

Akli gondolatokba merült, de aztán elvetette az egész rejtélyt, ahogy a teljesen megfejthetetlen problémákkal tesz az ember, s miután az öreg Gelencsér szemei is egyre kisebbedtek és az órabeli kakukk kiáltásai egyre szaporodtak, elkezdte a beszédet az elutazásra irányítani.

– Igaz – szólt az öreg, a dörgést megértvén, –, megígértem, fiam, kedves vendégünknek, hogy esetleg te is beviheted Bécsbe a szekereden.

– Nem lehet, ipam uram, igen sajnálom, de a kocsit felfogadta holnapra Szepessy báró.

– Úgy? Sebaj. Mármost aztán maradjon itt holnapig, pihenje ki magát.

– Pihentem már én eleget, szeretnék elmenni – felelte Akli egyszerűen.

– Igen nehéz most alkalmatosságot kapni.

– Örömet megadnám a kettős vitelbért is. Mit szoktak Bécsig fizetni?

– Bizony elkérnek ezek a pozsonyi pernahajderek néha öt huszast is.

– Fizetnék én akár tizenötöt is.

– Ejnye no! Hopsza, ugorj csak fel, ragyabunkó, szaladj át vagy Kirnerékhez, vagy átellenben Feldmayerékhez, azok is szoktak fuvarozni, kérdezd meg, nem volnának-e hajlandók ideadni a kocsit Bécsbe? Mondd meg, hogy egy úr van itt, aki jól megfizeti.

Akkoriban még nem voltak Pozsonyban rendes bérkocsik, habár a koronázó város virágzása tetőpontján állt. A diétai követek és azok családjai, cselédsége szokatlan élénkséget és hatalmas vérkeringést hoztak az ősi falak közé, de a bérkocsiintézmény, melyet Bécsben is csak egypár év előtt honosított meg egy Himler Péter nevű orvos, még ismeretlen volt és különben is fölösleges. Aki úr volt, az úgyis elhozta ide a négyesét is, aki pedig nem volt úr, az úgyse lehetett diétai követ. A szegény emberek számára ott volt a naponkint induló posta és a keddi meg a csütörtöki napokon a Bécs és Pozsony közt közlekedő társaskocsi – csakhogy ezekre már előzőleg kellett helyet váltani. Ah, ezek a kedves, barátságos társaskocsik! Mindenki magával hozta az elemózsiát is. Ami azonban a jókedvet illeti, az ott termett útközben a társaskocsikon!

A ragyabunkó engedelmeskedett, mint egy gép, s mire egy-két pohár bort újra felhajtottak, azalatt vissza is tért a röhögő piros pófájával.

– No, mit mond Kirner?

- Azt mondja, hogy kiárendálta a kocsiját éppen Bécsbe Szepessy István báró.
- Furcsa – szólt Gelencsér –, Feldmayeréknél persze nem voltál?
- De voltam ott is.
- Nos.
- Szakasztott azt mondta, amit Kirner.
- Vagyis?
- Hogy a kocsiját lefoglalta egy bécsi útra Szepessy báró.
- Furcsa puska! – kiáltott fel Gelencsér uram. – Hiszen ha mindjárt báró is valaki, azért fölférne egy kocsira. Csak nem utazik három kocsin?
- Azt mondták Feldmayeréknél, hogy munkásokat szállít Bécsbe a Meidling külvárosi cukorfabrikába.
- Munkásokat? Szepessy báró? Hiszi a piszi. Valami csíny lesz az egész! Úgy sincs ki a bárónak mind a négy kereke.
- Akli csupa fül volt, szíve hangosan dobogott.
- Hogyan? A különc báró Szepessyről van szó?
- Ismeri?
- Igen, ismerem Bécsből. Nem nősült még meg?
- Nem, de suttognak valamit, mert a kastélyát renováltatta az ősszel nagy fényvel és hallatlan pompával. Itt nem messze, Bazin mellett van.
- Akli izgatottan dobolt ujjaival az abroszon.
- Karácsony első ünnepére szállítana munkásokat? – kételkedett Gelencsér. – Hisz ilyenkor az ott levő munkások is szétmennek. Már az igaz, kis ragyabunkó, hogy sok bolond gombát összeszedsz, ha valahova küldlek.
- De a ragyabunkó nem hagyta magát.
- Márpedig úgy lesz, ahogy mondom, mert a déli vendégeink közül egynehányat Feldmayeréknél láttam, ott ültek a nagy szobában az asztal körül paraszt ködmönökben, ők indulnak reggel a szekéren.
- Ki mondta neked?
- Feldmayer Franciska.
- Úgy? Ővele beszéltél? Azért csillog a szemed? Tehát a Szepessy báró emberei?
- Hogy igenis az ő emberei.
- Az meglehet – mondta Gelencsér elgondolkozva –, mert Szepessy a volt csalóközi inszurgensek kapitánya, hanem azt már kétlem, hogy ezek a gőgös kurtanemesek azért öltözködtek volna paraszt gúnyába, hogy munkát vállaljanak a meidlingi cukorgyárban. Szamár vagy te, kis ragyabunkó. Itt valami nagy hadi dolog készül, olyan igaz, mint hogy Gelencsér a nevem.

– Mégis mit gondol? – kérde a vendég sötéten, megüvegesedett szemmel bámulva az öreg korcsmáros szőrös, redős arcába.

Tóth Mátyás szólt közbe:

– Igaz lehet, amit Gyuri mond, mert az én kocsimat is úgy fogadta meg a báró komornyikja, hogy munkásokat szállít Bécsbe; nagy szénás szekeret kívánt, amelyre sokan férnek. Reggelre jelentkeznek a munkások.

– Karabéllyal a ködmön alatt.

Aklit kínos nyugtalanság fogta el, maga sem tudta megindokolni miért, mert hiszen mi szerencsétlenség van abban, hogy Szepessy István Bécsbe megy a kurtanemesseivel, hogy az ezer juxhoz, amit életében csinált, még hozzáfűzi az ezeregyediket, azzal már nem lesz még nagyobb bolond se, mint most. Ami a dolog rejtélyességét illeti, e tekintetben csakugyan páratlanul fest így embrióban, és a kíváncsiság méltán ülhetne tükön (ámbár, ha a fátyolt levennék róla, meglehet, egész közönséges hóbort állna a szemünk előtt), de akár így, akár úgy, a nyugtalanságnak éppen semmi köze még eddig hozzá. Igaz ellenben másrészt, hogy a kíváncsiság és nyugtalanság egy közös kútból isznak néha.

Mindegy; nem tehetett ellene, akárhogy próbálta lecsendesíteni idegeit a logika csillapító szereivel, hasztalan volt. Érezte, hogy ma egy rossz cserén esett keresztül. A teste a börtönből szabadult ki, de a lelke egy sejtett, láthatatlan hínárban akadt meg és vergődik.

Az első percben a gondviselés kezét látta működni, hogy e részletek tudomására estek; a tettvágy lepte meg, rohanni akart, cselekedni, intézkedni, akadályozni. Felkölteni a nádorispánt, ha itt van (ámbár dehogy van az itt karácsonykor), vagy a perszonalist, hogy itt valami nagy dolog készül, hogy az istenért, akadályozzák meg, de hamar. De ez csak pillanatnyi lelki szeszzenet volt, fölbuzdulás, a bátorságnak egy különös virágja, mely egy fél percig nyílik a férfiszívben, aztán elfagy a tényállás ridegségében és lehull. Bohóság, bohóság! Hiszen nincs az ő háta mögött most senki, nem húzhatja ki a lajblizsebből most is Ferenc császárt, mint annak előtte, mikor még mint bolond regnált a Burg levegőjében, itt most már ki van taszítva okos embernek, aki kénytelen belátni, hogy a perszonális szolgálimenten kidobnák, ha az uruk felköltését kérné tőlük. De ha nem is, mit mondhatna a perszonálisnak? Hogy négyesi báró Szepessy István Bécsbe készül átöltöztetett inszurgensekkel, hát nem engedje! A perszonális legfeljebb a szeme közé nevetne: »Ha készül, menjen, hiszen azért van az országút Pozsonyból Bécsbe, hogy járjanak rajta.«

Mást gondolt hirtelenében és valamivel nyugodtabban fordult Tóth Mátyás felé.

– Ha így áll a dolog kedves gazdám, akkor talán meghálnék én is itten, föltéve, hogy akad számomra valahol egy kis kuckó, s aztán reggel hátha engem is fölvennének szekerekre a munkások.

Tóth Mátyás nyájasan mosolygott.

– Ami a kuckót illeti, az megvan itt balra a vizitszobában, olyan csendesen fog aludni, mint egy kis gyermek a Mária kötényében, de már azt, hogy a kocsira

felveszik-e a báró emberei, nem merném mondani, kivált, ha valami titkos járatban vannak.

– Pedig ez roppant fontos lenne rám nézve, és igen háládatos volnék, ha valahogy meg lehetne csinálni, esetleg egy kis ravaszsággal.

– Egy kis ravaszsággal, hm – ismételte Gelencsér uram fölcsillanó szemekkel –, hogy érti ezt, hm? Furcsa puska, hm!

– Úgy, hogy egy kis hadi fortélyal. Fortély ellen fortélyt...

– Fortély, hm, de hát miért, minek és kinek és ki ellen, hm?

Nagy szemöldjeit furcsán mozgatta az öreg, látszott, hogy tetszett neki a dolog és hogy szeretne világosabban látni.

– Nem értem – szólt Akli megzavarodva, látván, hogy Gelencsér diplomáciai ködbe burkolózik, mintha a bekecse fölé még egy krispint is borítana magára.

– Nem érti? Dehogy nem érti – dohogott az öreg. – Ha az ember leteszi a kezét a sötétben és éppen egy felhúzott puska kakasához talál érni, hát mégis csak megtapogatja előbb, hogy a csöve merre van fordítva.

– No, ebben igaza van, Gelencsér uram, és éppen azért akartam nyíltan elmondani, hogy ki vagyok és miképp gondolkozom.

– Pedzi már – szólt az öreg halkán, a vejére sandítva félszemével.

– Hát én a Ferenc császár embere vagyok – szólt Akli, –, az ő mulattatója és hogy úgy mondjam, jobb keze.

– Hm – mondá jéghidegen a korcsmáros és odább húzta a széket.

– Hét vagy nyolc esztendeje, hogy az udvarhoz kerültem, és mondhatom, megnyertem a császár bizalmát.

Gelencsér uram a fejét csóválta s a tömött ősz bajsza közé morogta:

– Ejnye, pedig olyan rokonszenves képe van. Ki hitte volna?

De ezt az utóbbit már nem is mondta, csak gondolta.

Akli mindent elbeszél, ami a dologra tartozott; elbeszélte a Kovács óbester halálát az ischli vadászaton, elmondta az óbester gyermekeinek örökbefogadását (Gelencsér uram ösmerte is az óbester és emlékezett a gyerekekre), elmesélte, hogyan állított be egy napon Szepessy báró a rezidenciába, s hogyan hallgatta ki a császár a spanyolfal mögül a vele folytatott párbeszédet, hogy a kis Kovács kisasszonyt el akarja feleségül venni.

Az elbeszélő maga is láthatta volna, ha figyel, hogyan távolodnak tőle szemlátómást az ő új barátjai, hogy néznek össze lopva, vő és após nagy savanyúan, mintha mondanák: Be rútul kőbe léptünk ezzel az emberrel! Hisz ez valami tányérnyaló a császári konyhán, s még majd felőlünk is rosszat hisznek, ha megtudják, hogy az asztalunknál evett. No, már az ilyesmi bizony nem hoz az »Arany bárány«-ra semmi ragyogást.

Hanem amint aztán odaért az elbeszélésben, hogy Bécs kellős közepén elfogták, börtönbe zárták, Gelencsér uram szívéből egy nagy szikla látszott legurulni, mire szabadon föllélegezve, önkéntelenül közbeszólt:

– No, hála istennek!

Miközben diadalmasan fújta kupaktalan selmeci pipájából a füstöt fölfelé.

Akli csodálkozva tekintett rá, ami teljesen megzavarta az öreget.

– Azaz – javította ki magát – csak azt akartam mondani, hogy akire én azt mondom, derék ember, hát az derék ember. Úgy ám, Mátyás. Ez a szem, Mátyás. Amit ez a szem meglát... No, ez érdekes! Elvitték Bécsűjhelyre? Ejnye, de derék! Onnan ide Pozsonyba hurcolták? Furcsa puska. (Ez volt a Gelencsér gyakori szavajárása.) És csak ma este bocsátották szabadon? No, hát nem adom száz forintért. Az Úristen éltesse! Legalább megtanulta, mit ér a nagy urak cseresznyéje és a császárok, királyok szeretete.

– Úgy látom én, nagy kuruc kegyelmed, Gelencsér uram.

– Az öregapám a kurucságban sántult meg, hanem nekem még mind a két lábam jó.

– Hát mármost aztán mindent elmondtam – végzé be Akli -, az a sejtelmem, hogy Szepessy báró valami rosszat forral, s azért szeretnék a népe közé elegyedni, hogy megtudjam, mi az, s esetleg megakadályozzam. Ebben segíthetnének engemet.

– De hátha példának okáért valami olyat tesz – veté ellen Gelencsér –, ami az ínye szerint való?

– Akkor abban elősegíteném.

– Ha például Ferenc király ellen tervezne valamit? – firtatta Gelencsér, – Hiszen az úrnak most kapóra jönne bosszúállás, mi? Mit tenne ez esetben az úr?

Habozott egy percig, vajon nem jobb volna-e azt mondani a vén rebellisnek, hogy a császár ellen szívesen segítené Szepessyt, mert az ellenkezővel végképp eljártssza a bizalmát, de aztán mégis csak arra határozta magát, hogy nem szép volna még gondolatban sem megcsalni ezt a derék öregembert.

– Megakadályoznám – felelte –, mert a király kenyerét ettem és szeretem a személyét.

– Hát ez az! – kiáltá élénken az öreg felugorva és az arca kiderült. – Meg vagyok az úrral elégedve és szolgálatára állok, amiben csak lehet.

Aminek a pecsétjével megrázta a vendég kezét melegen, magyarosan, hogy szinte kiserkedt a vér a körmei alól.

– Hogyan? – csodálkozik Akli. – Hát nem haragszik a császárra? Azt hittem, haragszik. Az imént olyan hideg volt irányomban.

– Az más. Az egészen más puska. Húzódózom azoktól, akik a király talpát nyalják, de viszont sohase állanék azok közé, akik ellene törnek. Ezekről is húzódózom, mert mégiscsak a mi királyunk, földi előljárónk, s becsülje meg az ember,

ami az övé. Hanem iszen csak úgy a levegőbe vettem ezt föl, belé akartam látni az úrba, mert ami Szepessy bárót illeti, attól ugyan nincs mit féltetni Ferenc királyt, olyan fekete-sárga lélek, hogy a szénát is megeszi, ha a király parancsolja. Valami másban töri a fejét, az bizonyos. Hogy miben, nem tudom, de reggelre tudni fogom, azért hát most csak feküdjék le nyugodtan, én majd utánajárok a dolognak s megcsinálom, amit a cirkumstanciákból lehet. Egy szót se többet. Értem én a csíziót!

De Akli csak nem hagyta békén, kíváncsi volt, mi módon vél célt érni Gelencsér uram, a maga eszével akarta megítélni, lehető-e, valószínű-e?

– Hát itt van Bajmódy Mihály komám, Szepessy ispánja Stomfáról, ő is Bécsbe megy. Ma a »Bárány«-nál ebédelt a többiekkel, de vacsorára a mészáros öccséhez ment, aki a Három tigris-utcában lakik; most éjféli misére menet beszólok oda és kiveszem belőle a titkot.

– Okos ember?

– Okos.

– Ha okos, nem mondja meg – aggódék Akli.

– Azt majd meglássuk.

– Talán beszédes ember?

– Inkább hallgat.

– Az már nagy baj...

– Nem éppen, mert ha egy kis borocska hallgat benne, akkor ő maga nem hallgat.

Csak nagy nehezen lehetett végre betuszkolni Akli éji pihenőre a habfehér párnák közé. Tóth Mátyás kísérte be a meggyújtott faggyúgyertyával, de még az ajtóban is megfordult, rimánkodva Gelencsérnek:

– Valahogy el ne álmosodjék, el ne felejtse, kérem.

– Dehogy felejtsem, dehogy, ha én egyszer megigérem, beszólok még a pokolba is, mert én olyan furcsa puska vagyok. Pedig nem szeretek a Bajmódy mészáros-hoz bemenni, mert olyan rossz bora van, hogy nappal is megkuporodva mennek el ismerősei az ablakai alatt, attól tartván, be találja őket invitálni egy kortyra. Én azonban el vagyok szánva és mire fölébred az úr, már én akkor itt leszek híradással.

Régen aludt már Akli Miklós ilyen szép tiszta ágyban, de hát Majmuna istenaszszony (minden istennők közt a legszebbik) nem sokat ád, úgy látszik, a libák tollazatára (mintha asszony se volna). Könnyű neki: ha ő akarja, rálehel a hideg kőre és az puhább lesz a pehelynél, ha rá nem lehel a leglágabb vánkosra, kényelmetlenné válik a testre és összetöri, mint a mángorló súlyok. Ez egyszer nem lehel rá a vánkosokra és Akli kínosan hánykolódott rajtuk egész éjjel jobbra-balra, hallgatván a toronyórának ütéseit, azután a kakasok kukorékolását hajnalban, majd csoszogó lépteket hallott az ambituson, mind-mind jobban telt meg az udvar sürgő-forgó, beszélgető és veszekedő emberekkel.

Akli az ablakhoz illeszté fülét, gondolta, hogy a Szepessy emberei gyülekeznek, hátha meghallana valamit a beszédjükből. A különböző hangok közül csak a gazdáé csengett ki ismerősen.

Egy rozsdás, rekedtes hang panaszkodott.

– No, szépen vagyunk, Kilityi Balázs uram becsapott.

– Nem jön el?

– Azt üzeni, nem jöhet, mert a sógorát megütötte az éjjel a guta, beküldte egy vénasszonytól a ködmönét és a karabélyát.

– Hát most már mit csinálunk?

Nagy tanakodás indult meg, de ebből csak szaggatott félmondatokat lehetett kivenni, mert lassan beszélgettek, a reszelős, rozsdás hangból azonban sem veszett el a tiszta téli levegőben.

– Én húsz »vitéz«-re szerződtem a báróval, tehát húszat kell beszállítanom – mondá –, hiszen tudják kegyelmetek, milyen ember.

(Hm, tehát húsz »vitéz«-re szerződött, gondolta Akli; *vitézekről* van szó és nem munkásokról.)

– Hol veszünk tehát még egy vitézt?

– Hiszen éppen ez a baj! Fogadni kellene valakit.

– Van elég ember Pozsonyban.

– Bolond kee, Málnásy János uram, hiszen lakik itt ember elég, de minő? A burger nem arra való, a diétai követek és a megyés püspökök pedig nem vállalkoznak rá. Nem tudna egy bátor legényt, Tóth Mátyás uram, mi?

A házigazda hangja most vegyült be.

– Van egy vendégem, pompás, ügyes legényke, valahonnan a felvidékről való nemesember, ő, azt hiszem vállalkoznék, ha jól megfizetnék.

– Hát megfizetjük, hogyanne fizetnénk meg – kapott az ajánlaton a rekedt hangú. – Hol az a fickó?

– Itt alszik nálam.

– No, már az nagyon jó volna. Ugyan beszéljenek vele, Tóth Mátyás uram.

Akli szíve hangosan dobogott örömeiben. Éppen ilyesmire gondolt ő az elmúlt este, csak kifejezni nem tudta; Gelencsér uram nyilván nem értette meg, mit akar ő, hogyan gondolja, és íme a gondviselés teljesen felfogta a fejében formátlanul gomolygó plánumot és megvalósította a kedvéért.

Kopogtatás hallatszott ajtaján. Belépett a gazda s elkezdte nagy fenékkanyarítással előadni, hogy nem szívesen rabolta meg kedves vendégének a hajnali álmát, dehát valami olyas történt...

– Köszönöm az irántam való jó szívét – vágott közbe Akli elérzékenyülve. – Mindent tudok, mindent hallottam, küldje be kérem azt a nemesurat, megalkuszom vele.

– De vigyázzon, tartsa magát egy kicsit, nehogy gyanút fogjon Bori uram.

– Ne féljen attól. Nem azért voltam nyolc évig az udvarnál.

Kisvártatva maga a gazda vezette be a rekedt nemes, nagy Góliát termetű embert, olyan bozontos fejjel, mint egy medvéé. Kékbe játszó krispin volt rajta vitézkötéssel és tajtékpipa lógott a szájában.

– Nemes Bori Pál vagyok – mondá a szobába lépve és a sarkantyúját kevélyen összeütve –, volt inszurrekciós hadnagy és pályi komposzesszor.

– Én Farkas Miklós vagyok – felelte Akli.

– Igen elterjedt család.

– Kivált így télen az erdőben – hagyta rá Akli.

– És nevezetes család – bókkolt a pályi óriás, méregetve a legénykét, aki most felült a párnák között.

– Kivált az étvágyáról – tréfálózott Akli.

– Ön, úgy látszik, nem sokat ad a címerére, fiatalember – szól az óriás kedvetlenül.

– Mikor egy Farkas egy Borival találkozik, illő, hogy Farkas ne hivalkodjék.

Ez már tetszett a pályi óriásnak s egyszerre a kegyeibe fogadta a Farkasok ivadékát.

– Mind gyöngyei vagyunk a szent koronának – hártá el szerényen a Boriak fölényét –, egyik fényesebb, a másik talán homályosabb, de gyöngy az azért mind. Hát abba jöttem, kedves öcsémuram, igaz... szolt már valamit a gombkötő? (Ugyanis Tóth Mátyás uramnak volt egy nagy gombkötő üzlete a főtéren.)

– Igen, mondott valamit.

– Egy kis vitézi kalandról van ugyanis szó.

– Sejttem egy kicsit.

– Nemesemberhez való munka, parolámra mondhatom.

– Elég! Ha egy Bori mondja, ez elég, hanem mégis szeretném tudni, milyen fajta dolog, egy nemesember mégse indulhat látatlanba. Mert azt csak nem gondolhatom, hogy a cukor-fabrikába állnának be munkásoknak.

Bori nagy bajusza széthúzódott, mint két denevérszárny; édesdeden nevetett.

– Azt a gombkötő mondta? No persze. Ez csak a pretextus, ha valaki kérdezné. Mert van benne valami igaz. Cukorról van szó. Isten úgy segítjen, cukorról (s még jobban nevetett hozzá, láttatni engedve a fekete odvas fogait). Sőt még a cukornál is édesebbről.

– No ugyan? Most kezdem már nem érteni. Hát mi lenne ott például az én dolgom?

– Egyszerű verekedés, ha valaki ellenállnak, ha pedig nem állna ellen, hát egyszerű ostromlás és különféle hadizsákmány esetleg.

– Csak nem a Burgot ostromoljuk meg?

– Kell a kutyának. Mit csinálnánk vele? Ilyen nagyba nem kezdünk, hékás, mert az embernek csak egy feje van. Kis vállalat ez. Bagatell. Azaz, hogy a Burgnál mégis többet ér. Mert egy gyönyörűséges paradicsom-kertet akarunk bevenni, ahol különféle virágszálak nyílnak, csak egyetlen bimbót kell kihozni az egészből, – de hát ott sok, márpedig az ilyen fiatalember, mint uramöcsém, ott is szakít magának, ahol nincs. Egy nevelőintézetéről van szó – kihozunk onnan egy kisaszszonyt. Ez az egész. Csapjon fel, uram-öcsém.

Akli az izzadság verte ki a rémülettől.

– De hiszen ez borzasztó! – kiáltott fel akaratlanul és kiugrott az ágyból, mintha valami láthatatlan gépezet kilökte volna, majd észrevevén, hogy ily viselettel könnyen elárulja magát, mintegy kiigazítva folytatá: – vagyis hogy lehetetlen, mert összeröffen a rendőrség és becsuknak, elítélnék leányrablásért.

Miközben izgatottan kezdte fölhúzogatni a ruhadarabjait.

A rekedt óriás nevetett.

– Ne törődjék, öcsém, a taktikával, azt csak bízva ránk. Ha összeröffen a rendőrség, hát akkor egy kis csata lesz Bécsben s megverjük őket gyönyörűen, mert hát mi is leszünk ott egynehányan. Azonban éppen azért csináljuk a dolgot éjjel és titokban, karácsony első ünnepének éjjelén, hogy ne legyen ott a rendőrség. Ilyenkor egész Bécs részeg, és a rendőrség el van foglalva a korcsmákban a tömérdek verekedő filiszterrel. Sőt maga a rendőr is felhörpönt ilyenkor egy kis szeszt a hideg ellen. Hát én csak azt mondom, hogy gyerekjáték az egész. Az utcák néptelenek. A lámpásokat kioltjuk, s úgy elvisszük onnan azt a kis fehércselédkét, hogy az ördög se veszi észre. Jó lesz az, ne féljen semmit. A báró a karácsony estéjét akarta, de én lebeszéltem arról, mert az éjféli mise miatt tele vannak az utcák éjjel járó-kelő sokasággal, s a kaland hírére-zajára hirtelen verődhetnek össze nagy néptömegek, s isten tudja, milyen kimenetele lehetne a tréfának; de ami a mai estét illeti, mikor a java lakosság otthon ünnepel a hajlékában és csak a korcsmából hazatérő tántorgó alakok mutatkoznak az utcákon, nem kell tartani semmitől. Bátran fölcsaphat, uramöcsém.

Akli még habozott egy percig, de azt annak is lehet tulajdonítani, hogy éppen a csizmáját húzta föl, mert aztán szinte feltűnő jó kedvvel kóválygott kezével Bori uram elébe nyújtott tenyere fölött, éppen mint a kánya, mikor le akar csapni.

– És mi lesz a fizetség? – kérdé kíváncsian, mintha éppen csak ettől tenné még függővé.

– Hát egy százas, a kirielejzomát, azonfelül a gyönyörűség – szólt hányi-veti módon Bori uram, hátrahajítva krispinjén a lecsúszott vitézkötést –, és minden korcsmában megállás Bécsig, Elég? Mi?

Akli szótlanul nyújtotta kezét.

– Aranyban? – tudakolá.

– Nem is fekete bankóban – felelte Bori uram, ünnepélyesen megrázva Akli kezét.

– Van honnan, hála istennek. (S ezzel kivett foglalóul öt aranyat a zsebéből és odanyújtotta Aklinak.) Van Szepessy bárónak elég.

– Itt van ő most? – kérde Akli.

– Dehogyan van. Ő már előre ment az éjjel az első transzporttal. Mi leszünk az utolsók, a sereghajtók. De mármost upre púpos, az én parancsom alatt állasz holnap reggelig. Úgy vedd a dolgot, atyámfia, hogy te most katona vagy, mert én úgy veszem. Ha pedig te nem úgy vennéd, az nagyon megérthetna az egészségednek. Reményilem, értesz engem? No, már most tehát öltözz fel szaporán, azaz megállj, ne öltözz, majd más gúnyát küldök be, amit föl kell vened, mert mi most parasztok vagyunk útközben, tudod, a taktika miatt.

– Értem.

– Egy óra múlva indulunk.

– Helyes. Én készen vagyok.

Bori uram személyesen hozott be egy daróc nadrágot, egy tüszőt, egy pár nagy patkós csizmát, báránybőr-sapkát, egy karabélyt és egy bőrködmönt.

– Itt van a hadi készség – szólta nevetve. – Csinosítsd ki magadat!

Akli magára maradt, kétségbeesett, dült arccal. Izgatottan kapott halántékához: istenem, mit tegyek? Búzavirágot elrabolják az éjjel. Vége, örökre vége a bájoló idillnek, mely az elején oly váratlanul megszakadt, s melyet a börtön magányában édesbús fantáziával tovább szőtt. Szíve megtelt keserűséggel. Hát van isten? – kiáltá, amint látta, hogy a nap most is felkel s fagyos, közömbös sugaraival benevet az ablakon. – Hát nem roppan össze a világ? Holnap ilyenkor is csak úgy fog lenni minden, – de ő már ott lesz a karvaly kezeiben...

Összecsikorgatta fogait, aztán a párnák közé vetette magát, tehetetlen dühében sírt, majd megfogván a karabélyt, azon gondolkozott, ne lője-e magát föbe, midőn szelíd kopogtatás hangzott az ajtón.

– Bújj be! – dörögte keserűen.

Hát ki toppant volna be más, mint Gelencsér Mihály uram, megelégedett, rejtélyes ábrázattal.

– Mi az ördög? – kiáltá kedélyesen. – Csak nem reggelizett tormát? Hisz a szeme könnyezik. Mi történt azóta?

– Beszerződtem én is a »vitézek« közé – mondá sötéten Akli.

– Hallom, mondta a vőm, hogy szerencsésen sikerült neki beajánlani az urat pótíngszurgensnek, hanem hát megtudtam mindent – folytatá a hangját suttogóra lassítva –, és a dolog általában nem érdemel valami különösebb figyelmet. Bajmódy komám bevallott mindent, egész két óráig ittunk együtt; micsoda pocsek bora van annak a szerencsétlen mézárósnak, majd meghasad tőle a fejem... Hát nincs itt semmi merényletről szó, a Napóleon, se Ferenc császár ellen. Egy kis bolondság. Leányszöktetés. A báró feleséget akar szöktetni. Tudja, milyen szamarak a nagyurak. Bizonyosan tányéron hoznák eléje, de neki jobban tetszik, ha lopja. Hát csak ezt jöttem megmondani, hogy semmit se aggódjék.

– A pokolba is! – fakadt ki Akli éktelen káromkodásban. – Hiszen csak éppen ez kellett nekem. Maga becsületes ember, Gelencsér bácsi, van szíve, megérti az

enyimnek a mélységes keserűségét. A leány, akit el akar a báró rabolni, az én lelkiüdvösségem, az én ezerszer elképzelt, ezerszer megálmodott jövőmbelém, ama Kovács kisasszony, akit említettem.

Az apó arca megfelhősödött.

– Tyú, a likom-fikomját, erre bizony nem gondoltam. No, ez már furcsa puska! Hát mit csináljunk?

– Egyet lehetne.

– Mi az?

– Akar-e segíteni?

– Mint a tulajdon fiamon – szólta az öreg ünnepélyesen.

Akli a nyakába borult az öregnek, megölelte.

– Az Isten áldja meg ezért a szaváért. Egy levelet írnék a császárnak; egy lovas embert kellene keríteni, aki elviszi a levelet a Burgba, és ott török-szakad, átadja még ma őfelségének. Mit gondol?

Gelencsér gondolkozott.

– Legjobb volna, ha saját maga vinné el ezt a levelet, mert hol vegyek én olyan embert, aki bizonyosan eljuttatja a levelet még ma a császárnak? Lovat még talán tudnék keríteni.

– Nem, nem – ellenveté Akli –, nekem ezekkel a gazemberekkel kell együtt maradnom. Megölné a kétség, ha külön lennék, egyszerűen megörlnék bele. Ha köztük vagyok, még mindig megakadályozhatom valahogy, ha másképp nem, a legrosszabb esetben egy pisztolygolyóval. A pisztollyal tudok bánni, de lovon sohase ültem.

– Akkor hát írja meg azt a levelet.

– Van-e valami megbízható embere?

– Majd elviszi a ragyabunkó.

– És átadja Kolowrat grófnak, ez lesz a legjobb. Hozzon hamar egy kis tintát és papírt. Itt van ez az öt arany a lovasnak. Fogadja el, kérem.

Gelencsér tintát, papírt hozott, s gyorsan vetette rá a betűket Akli:

»Tudassa kérem sürgősen őfelségével, hogy Szepessy báró parasztruhába öltöztetett inszurgensekkel meg fogja ma, karácsony első ünnepének éjjelén, támadni Szilvássyné Ungargassei intézetét s erőszakkal elhurcolja onnan Kovács Ilona kisasszonyt. Ezeket tudatja őfelségének egy hódoló szolgálója, aki szinte közte van az inszurgenseknek.«

Borítékot csinált és ráírta a borítékra: Kolowrat Konrád grófnak. Cito, citissime.

– Itt van, kedves Gelencsér bácsi, pecsételje le, arra már nem érek rá, mert lépteiket hallok, aztán keressen valami lovat és lovast. Siessen, siessen, az istenért!

Ugyancsak ideje volt, mert Bori uram már bejött sürgetni.

– Hopsza, Farkas! Ugorj, Farkas! Micsoda? Most sincs kend felöltözve? Ejnye, milliom ördögadta!

No, most aztán öltözött is Akli gyorsan, katonásan, egy perc alatt olyan parasztle-gény volt, mint a pinty, még a tűszőt is felkötötte.

IX. FEJEZET

A RETTENTŐ HADAK ÚTRA KELNEK VALA ÉS BÉCS FALAI ALÁ ÉRKEZNEK

Falatoztak egyet. A fölséges fagyos szalonna, rá egy-két kupica öreg szilvórium képezték azt a nagy összhangot akkoriban, amitől a magyar gyomor legszívesebben békült ki reggel. Ezalatt befogott a Tóth Mátyás kocsisa s elhelyezkedvén a szénás szekérre rakott cók-mókokon, megindultak végre, annyian, mint az arató tótok, vidám énekszó és kurjongatások között.

Szigorú, hideg idő volt, a föld csonttá fagyva és hóval borítva. A nap csak fénylett, de nem melegített. Oly tiszta volt a levegőég, hogy a három lovacska párája szembántó piszkos köd gyanánt gomolygott a szekér előtt. A szilvóriumos kulacs sorba járta most is. (Fútsünk, nemes atyafiak, mert megfagyunk.) A sehol véget nem érő fehérséget semmi se zavarta, csak az úton messze egy-egy elmosódó feketeség, a Szepessy korábban elindult szekerei, meg a faluvégeken a disznópörkölések kormos foltjai. De ezek a fekete karikák is csak a határig tartanak. Újfalutól már ez se lesz. Ausztriában nincs pörzsölés, lobogó lángok közti megdicsőülés a halál után, ott talán még a sertés is ispotályban múlik ki.

Dévényújfalunál nem mutatkozott elegendőnek a belső fűtés. Bori uram leszállást vezényelt a korcsmánál, ahol vidám tűz pattogott a kemencében – és az előző szekér nemesei is ott tartottak pihenőt. Nosza, lett nagy öröm a találkozás okából és nagy áldomás.

Száz tojásból rántottát rendeltek, s harminc icce melegített cimetes vörösbort (az veri ám ki a hideget). A korcsmáros nem akart bort adni, mivel, úgymond, nem illendő ilyen ünnepen, mialatt a nagymise folyik a templomban. Amiért aztán jól megverték, úgyhogy felmenekült a padlásra s a létrát maga után húzván, onnan fenyegetőzött le gyalázó szavak kíséretében.

Minthogy pedig a fehérnép is rémulően szétszaladt, nemesuraimék maguk szolgálták ki magukat, fölfeszítvén kamrát, pincét, sütvén a rántottát, melegítvén vörösbort és hordván be az udvarról rőzsét a tűzre.

Mindez pedig nagy multság volt, de a legjobb kedvre Akli Miklós szottyant, mert amint kiméne egy ízben a rőzséért, hall vala lódobogást s látja, hogy az úton elvágat a kapu előtt egy szürke paripa s rajta ül a ragyabunkó. Se jobbra nem néz, se balra nem néz, csak megy egyenesen, mint a kilőtt nyíl.

Szíve nagyot dobbant az örömtől.

– Szegény Búzavirág meg van mentve.

Némi mulatozás után újra felcihelődtek őkelmeik, mégpedig a haditerv szerint először az elsőbben jött szekér és csak egy jó félóra múlva az utána következő. Mert az volt a terv, hogy ne egyszerre érjenek Bécsbe és ne egy kapun, egy úton; helyezkedjenek el a városban kijelölt különböző kis korcsmákban. Maga

Szepessy báró már körülbelül uzsonna tájban ér oda néhány főemberével, akik hintókon mentek. Azután szinte óránként érkeznek a szekerek. Az egyik beszáll a »Két almá«-nál, a másik az »Arany lúd«-nál kvártélyozza be magát. Veres Boldizsár hadnagy a »Három granátos«-nál telepszik meg embereivel, Tompa Dienes hadnagy a »Szerecseny király«-nál, Bencze-Sebestyén György hadnagy a »Négy szekfű«-nél út tanyát, míg Bori Pál hadnagy a »Kókuszdió«-hoz hajtat a Meidling külvárosban.

Ez a legrégebbi korcsmája Bécsnek, s annyira híres már ötven év óta a rostélyosa-iról, hogy ott áruhában már József császár is megfordult a legenda szerint. Hiába, bolond az ember, amíg meleg, egy jó rostélyosért messze elmegy. De nem is lehet ezen csodálkozni. Hiszen nini, most hányan mennek őkegyelmeik hóban-fagyban egy kis fiatal csirke miatt. Mikor pedig annyi csirke van mindenfelé! Tele van csipogásukkal minden zeg-zug. S íme, mégis csak azt az egyet kell kihozni nagy ügyel-szerrel, veszedelmekkel a kalitkájából. Hát nem merő bolondság ez az egész világ?

Hanem legalább okosan van kifundálva, ezt az egyet meg kell adni. A megérkezett nemesek vígan pihennek a maguk szálló helyein az éjfélel óráig, akkor aztán húzódnak szekéralja szerint egy nagy gyűrűzetben az Ungargassét környező mellékutcákba, s mikor a Szent István tornyán tizenkétszer üt a kalapács, egyszerre omlanak mindenünnen ama bizonyos ház elé, ahol a kalitka van. Lehetetlen ennek nem sikerülni.

De hát az még messze van. Most egyelőre még csak Dévényújfaluról indul az utolsó szekér a Bori uram embereivel – otthagya egypár aranyat a korcsma asztalán, ahogy illik nemesemberekhez. Málnásy uram annyira benyakalt, hogy még a maga pénzéből is odaguberált egy fényes aranyat a többihez. Hiába kapacitáltak a többiek, hogy anélkül is meg lesz elégedve a korcsmáros, ha majd le mer jönni a padlásról:

– Ej, mit – ellentété Málnásy –, hadd higgye a számár, hogy átöltözött királyok jártak a korcsmájában.

Nagy dölyffel, parádéval, szeszélyekkel teltek meg a cimetes bortól a többiek is, úgyhogy a kevélységtől már szinte kirepedni készültek, azt követelvén Bori uramtól, amint Stadlau felé haladtukban újra csípni kezdte a hideg a füleiket és lábait, hogy szálljanak ki egy útba eső malomnál s azalatt küldjön ki őkgiyelme előre valakit vagy valakiket, akik útközben egy-egy osztrák falut felgyújtának, hogy némi-nemű melegség vegyülne a levegőbe, amint ők arra elhaladnak.

Bori uram azonban lecsitítá őket.

– Hiszen megtehetném utóvégre – szólt, a vállait kelleetlenül vonogatva –, de kár az virtust pocskélni.

Stadlauban persze megint ivás volt és nagy ebéd. (Csak az a mienk, amit meg-eszünk – bölcselkedett Pély Pál uram.) A vendéglőben osztrák urak is ebédeltek s valami csodálatos fekete levet ittak ebéd után cukorral. Málnásy uram is rendelt olyat, megkóstolták néhányan, de kiköpték. »Kaffee«-nek hítták a németek a

förtelmes folyadékot. Szeleczky Márton uram, aki tapasztalt ember volt, megjegyezte a tanakodásokra, hogy miből lehet: »Nem egyéb az, mint az Fekete-tenger megmelegítve, azt iszogatják a nyavalyások apródonkint.« Csak Akli tudta aztán megmagyarázni a mivoltját.

Jó sokáig elmultak be a délutánba, midőn lovas huszár állt meg tajtékos paripán a vendéglő udvarán.

Pogány Gábor kinézett az ablakon.

– A Szepessy leibhuszárja – mondá csodálkozva. – Az, aki a báró kocsija mellett szokott lovagolni.

– Valami történt – ugrott fel Bori uram, egyszerre kijózanodván. – Ez nem ok nélkül tért vissza. Csak maradjanak vesztég kegyelmetek.

Ő maga kisietett és a pitvarban találta szembe az urasági huszárt.

– Éppen a nemzetes urat keresem – szólt a huszár –, jó, hogy egyedül kapom, mert parancsom van a bárótól, hogy csak négy szemközt adjam át a levelet, melyet már a többi szekerek vezetői útközben elolvastak.

Bori uram előkereste az ókulárját.

– Lássuk hát, mi az a medve?

Ceruzával hevenyében teleírt papírost nyújtott át a huszár. Nehéz volt a báró szarkalábait szavakba összerakni, mivelhogy a Bori uram szeme is kettőt látott, de mégis csak végére járt nagy fejcsóválások között. Állt pedig a »tábori parancs«-ban a következő:

»Egy lovas embert fogtunk el, közel a városhoz, akinél, megmotozván őt, levelet találtunk, mely császár őfelségét értesíti tervünkről. A veszély elmúlt ezzel, de kitűnik, hogy áruló van közöttünk a szekereken. Ügyeljenek a szekerek vezető hadnagyai, hogy úgy az úton, mint Bécsbe érve, egyetlen lélek se közlekedhesék idegenekkel, még kevésbé, hogy valaki elszökhessen és eláruljon. A gyanús emberek részére rendeljenek két-két titkos őrt a vezetők, kik minden communicatiót megakadályozzanak. Ha valamelyik hadnagy nem lenne elég óvatos, azzal én számolok le. Dixi. Szepessy de Négyes.«

Bori uramnak nagy szöget ütött a fejébe az eset. Hm, hátha véletlenül az ő új embere, Farkas a júdás. Mert a többiért jót állhat. Dehogy is jutna ezeknek eszébe lovas ember által tudósítani a császárt! Azt se hiszik ezek, hogy császár van. Ámbátor az új embernek is olyan becsületes arca van, hogy kontraktus nélkül lehetne neki pénzt kölcsönözni. Csak az az egy gyanús, hogy a kávé tudta. Nem jó jel. Látszik, hogy már sok mindent kóstolt.

Azzal az elővigyázattal élt hát, félrehívta Málnásy és Pély uraimékat, a lelkükre kötven, hogy vigyázzanak Farkasra, mint a két szemük világára, és ha valami gyanúsat vennének észre, az egyik rögtön jelentse Borinak, a másik pedig ne tágítson mellőle, s ha szökni akarna, – töltse meg sóval a karabélyát és lőjön bele.

Vigyáztak is rá egész Bécsig, sőt még annál jobban, mikor este beértek és a »Kókuszdíó«-ba letelepedtek. De bizony fölösleges volt. Esze ágában se volt Farkasnak, illetve Aklinak semmi csalafintaság. Gondolta magában: »Befűtöttem már az egész pereputtynak.« Egy csöppet se tartott többé veszedelemtől. Tudta körülbelül a kimenetelt, hogy a rendőrség vagy a katonaság körülveszi őket és elfogja, vagy egyszerűen szétkergeti. Hanem azért ott akart lenni véges-végig; érdekelte a dolog, mint a compositort, mikor a darabot előadják, melyhez ő csinálta a muzsikát.

Különben minden a legjobb rendben ment. Feltűnés nélkül érkeztek szállásaikra a szekerek, talán egyetlen bécsi szem se látott közülök kettőt. Maga Szepessy a »Stadt Frankfurt«-ba szállt s oda kapta a bulletine-okat a stomfai ispántól, Bajmódytól, ki este fiákeren bejárta az egyes tanyákat s aztán visszajött urának jelenteni.

Szepessy lent a földszinti ebédlőben a vacsoránál ült s feltűnőleg csinosan volt öltözve.

– No, mi az újság? – kérdé a belépő Bajmódytól.

– Minden úgy megy, mint a karikacsapás. Isten áldása van rajtunk.

– Ne emlegesse az Istent, barátom – jegyzi meg nevetve –, ne figyelmeztesse ránk, legjobb, ha észre sem vesz. Üljön le inkább és vacsoráljon, még nagyon sok az időnk.

Kivette címeres aranyóráját, éppen kilencen állt a mutató.

– Az egész numerus bejött? – kérdé azután.

– Kétszáznyolcvan. Kétszáznyolcvan nemesember. A Belzebub ördögeit is megveri ennyi.

– Nem maradt el valaki útközben?

– Nem, hála istennek.

– Jó hangulatban vannak az atyafiak?

– Bemennének azok most a tigris torkába is.

– Csak az a fő, hogy valamelyik el ne áruljon. Minden ezen fordul meg.

– Nagy vigyázat esik, kivált azokra, akik németül tudnak.

Csak halkan beszélgethettek egymással, mert amely veszedelmes volt a tanyákon, ha a vitézek közül németül tudott egyik-másik, itt ellenkezőleg az a veszély lebegett, hogy a szomszéd asztaloknál, ahol előkelően öltözött urak ültek és fecsegték vacsorájuk mellett, magyarul tudhatna valamelyik. Ámbár iszen volt önekik témájuk, amibe elmerültek. A Napóleon házassága képezte a beszélgetés tárgyát az asztaloknál. Éppen aznap röppent ki a hír, hogy a leánykérő küldöttség már megindult Párizsból és a hét derekán itt lesz, és hogy szem nem látta, fül nem hallotta pompával fogadják a Burgban.

– Van is kit! Egy korzikai rongyos fiskális fiának a kérőit. Mégis csak rettenetes.

– Szegény Mária Lujzácska!

– Én még most se hiszem.

– Ej, el van az már intézve.

– Nagyon ravasz ember Metternich, nem járhat az soha egyenesen.

– Úgy, de Napóleon is nagy róka, s két róka közt csak egy a biztos: hogy a tyúk áldozatul esik.

Zagyva vagy homályos félmondatok, apró véleménymorzsák hatoltak el a báró füleihez, ki érdeklődéssel figyelt a beszélgetésekre, meg-meglökte az ispánját.

– Hallja, hogy mit beszélnek?

– Ühüm – szólt Bajmódy, aki igen szűk szavú volt, míg a bor meg nem oldotta a nyelvét.

Vontatottan folyt a társalgás, míg Bajmódy egyre ivott, a báró a fogait piszkálta, váltig nézegette az óráját, feszengett a székén, nézegette a vendégeket, akik közt személyesen is ismert néhányat, biccentett feléjük a fejével, de azok idegenül bámultak rá.

– Mégis csak furcsa volna – szólt elgondolkozva –, ha ezt a Napóleont rászedné valahogy Metternich herceg.

– Bizony – hagyta rá Bajmódy –, okos emberrel is megtörténik.

– De egy Napóleonnal, Bajmódy!

– Ej, hagyja el, méltóságos uram. Még velem is megtörtént. Az a gaz Gelencsér Mihály hogy rászedett az éjjel...

Kezdett már a Bajmódy szava megeredni, őszinte vallomást akarván tenni az elfogott lovasról. Szörnyen nyomta lelkét a titok, hogy ugyanis a lovas nem volt más, mint a Gelencsér öccse, a ragyabunkó.

De a báró nem szerette a tárgyhoz nem tartozó melléktörténeteket, s midőn most mellette ment el egy bécsi barátja és nem ösmerte meg, nevetve vágott a Bajmódy szavába.

– Nézze csak, Bajmódy, milyen okos ember vagyok. Váltig gondolkoztam, hogy milyen álsruhát vegyek magamra, míg végre felöltöztem becsületesen, és most az ördög se ösmer rám. Ez az úr, aki elment, egy régi jó cimborám.

– Valóban, ma kicsípte magát méltóságod, de úgy is kell. Teringette, hiszen aszszonyt viszünk a házhoz s ezt mégis csak ünneplő ruhában szokás.

A Szepessy szeme megcsillant.

– Ad vocem asszony! Rendben vannak-e a váltott lovak?

– Stadlauban vár a négy pej.

– Sokért nem adnám, ha még sötétben érhetnénk be Pozsonyba.

– Persze – szólt Bajmódy, megint felhajtva egy pohár gránátpiros bort. – Egy maradék darabka az éjből sokat érne ilyenkor.

S durván nevetett hozzá.

A báró arca idegesen rándult meg, szemöldjei összevonódtak, s inkább önmagához szólva, a szakállába dűnnyögte mintegy a gondolatai összegezéseül:

– Lesz még azzal elég parádé odáig.

A kaland részleteire gondolt, a különféle jelenetekre, sírógörcsökre, elájulásokra stb.

– Akármilyen kemény a dió, mégis csak feltöri az ember, méltóságos uram. Nincs igazam?

– Igaza van, Bajmódy, hanem kezd egy kicsit szemtelen lenni.

– No, no – hunyorgatott Bajmódy a keresztbe álló szemeivel, olyan boldog arccal, mintha a tokáját simogatnák –, tudom én ezeket, hiszen én is voltam fiatal. Én is tudtam a csíziót. De hát most már tempi passati. Először a Boriska, azután a borocska, utoljára a borovicska. Ez a három időszak vagyon az ember életében.

– Az is igaz, hanem most már mindjárt tizenegy óra, öreg, félek, megárt, ha még egy kvaterkát felhajt, mert a maga eszére szükség van. Jó lesz, ha most már a helyszínére megy a hintóval s egy kicsit felügyel az elhelyezkedésekre. Éjfél előtt egy negyedórával én is ott leszek a szürke köpönyegemben, s a jeladás egy sípolás lesz.

– Hát akkor én megyek is.

Fölkelt, megrázta magát s olyan józan lett egyszeribe, mintha újjászületett volna.

– Ad revidere, Bajmódy!

X. FEJEZET

BORI PÁL TAKTIKÁJA

A báró selyemmel bélelt batárja, melyet Párizsból hozatott, az »Onkl« című korcsma udvarán állt, az állás alatt. Az »Onkl« dépendance-a volt a »Stadt Frankfurt«-nak. Akkoriban minden előkelő fogadónak volt egy külön függelékje, ahol a lovak és a kocsisok külön tanyáztak; mert nem vasút hozta az idegeneket a birodalmi fővárosba, hanem saját fogataikon érkeztek. Magyar nagyurak nem ritkán elszaladtak egész Párizsig is a saját kocsijukon.

Az »Onkl«-ban János, a parádés kocsis gondozta a négy szürkét. Szírotka, a hűtőt komornyik pedig beszerezte a szükségeseket és vigyázott a bundákra. Téglákat melegítettett a tűzhelyen: jók lesznek a kocsiban a kisasszony lábacska alá. A két bunda azonképp megmelegítettett, hogy a cobolyprémes bundácska melegítő ereje legalább az első percekre meghatványoztassék. Még virágbokrétát is szerzett Szírotka, amit majd a báró átnyújt annak idején a kicsikének, mert hát a nagyurak a legnagyobb hidegben is nagyurak, megcsinálják a tempót. Fázó, piros orral az ördög se szagolja ugyan a virágot, de éppen ilyenkor kerül sok pénzbe, és nekik csak ez kell.

Bajmódy tehát mindenekeelőtt befogatott, beült Szírotkával a hintóba, magára vette az egyik bundát, rátette nagy talpait a forró téglákra, megszagolta a kaméliákat, s konstatálván, hogy csak egy illat van a világon, a fokhagymás kolbászé, megparancsolta a kocsisnak, hogy hajtson az Ungargasse 20-ik számú ház alá.

Útközben is pikáns volt, csintalankodott benne a sok bor, hogy azt mondja, mire való két bunda ilyen alkalomhoz? Miféle gyámoltalanság! Hát nem szebb volna, ha ketten összebújnának egybe? Mert a leánytest melege mégis csak különb meleg a cobolyprémnél.

Nem volt messze, hamar odaértek. Bajmódy kiugrott a kocsiból, s az Invalidenstrassén a Magdolna-kápolna vén órája kísértetiesen kongta el a kétnevedet tizenkettőre.

– Nemsokára kezdődik a multság – szólta Bajmódy. – Maradjanak most már itt veszteg a kalitkával, míg a madarat behozzuk! Jól tartsa kend János a gyeplőket, ha majd forró lesz a kása, mert egy-két lövés mégis eshetik és a lovak könnyen megbokrosodhatnak. Én most egy kicsit megtekintem a környéket.

Az utca csöndes volt, mint a temető, se nesz, se hang! Szörnyű holt, sivár, elhagyott valami egy effajta város, ahol nincsenek kakasok és kutyák, mint falun, Akik a kukoríkolásukkal és az ugatásukkal egy kis elevenséget, vidámságot hoznak be. Szép fehér éjszaka volt különben, pénzt lehetett volna olvasni. Fehérek voltak a házfedelek, fehérek az utcát szegélyező akácfák, melyek gallytestükkal, mint valami fehérre meszelt óriás pókok, a levegőben látszottak lebegni, mert az aljuk elveszett a házak által vetett árnyékban. A falak is fehérek voltak (akkor még nem

volt szokásban a házakat festeni), csak imitt-amott verte át magát a jégvirágos ablakokon a gyertyavilág sárgás derengése.

Bajmódy átsétált a 23-as szám alá, azt vette szemügyre, mert voltaképpen az volt a Szilvássyné intézete, magas, erős falkerítéssel, mint a zárdák, középkorias kapuval, melyről kalapács lógott le. Itt csak egyetlen ablak világított az emeleten, de az is éppen e percben sötétült el, mint mikor a vak ember az egyetlen szemét is behunyja.

Kétszer is elhaladt az épület és fundusa mellett, kopogtatván a falakat s hangos morgással elmélkedvén a dolgokról: »Hát bizony ez nem Déva vára – pedig hát azt is be lehet venni.« Erre a gondolatára éktelen csaholással egy véreb felelt az udvarból, aki nyugtalanul szaladgált bent fel s alá. »Hm, az első ellenség« – dörmögte félhangon. – (De jó volna neki visszafelelni egy kis ólommal.)

Amint így nézelődnek a nemzetes úr, egyszerre csak reccsen valami a magasban (de erre a reccsenésre is csak utólagosan emlékszik) s egy rettenetes súlyos dolog zuhan a nyaka közé.

Csak egy jajt ordított a néma éjszakába és összerogyott, mint taglóütéstől az ökör, részint az ijedelemtől, részint a rázuhant tömegettől. Bár a magasból szakadt le, mégsem a mennykő volt, mert a mennykő nem tud magyarul káromkodni. Olyasvalamit érzett, mintha egy medve ugrott volna rá, de a medve sem tud magyarul káromkodni.

Márpedig az illető szörny azonfelül, hogy a Bajmódy keresztcsontját vagy vállpercét talán be is törte, olyan szemtelen volt, hogy még őneki állott feljebb:

– Ejnye, az árgyélusát, ki ténfereg itt a lábam alatt!

Összegabalyodtak a fagyos, síkos földön. Bajmódy alul maradt, szuszogott, mint a duda, Szirotka a kocsi mellől kiabálta:

– Cso je to? Tu szom. (Mi az? Itt vagyok.)

De hisz éppen az a baj, hogy ott volt a kocsi mellett és nem itt, és hogy nem is akart onnan elmozdulni.

Miatta akár agyon is üthették volna a nemzetes urat, no, de ilyen szándék éppenséggel nem forgott fenn, mert amint megmenekült a terhétől és nagy óvatosan fölpliszlantott, mikéntha már a túlvilágról jönne s körülnézne előbb, hogy csakugyan a régi planétán van-e megint, ámulva ösmerte fel a föltápászkodó alakot.

– Nini, nini, Bori Pál uram!

Egy hajszállal se lehetett kisebb a Bori meglepetése.

– Tyű, maga az, ispán úr? No, nézze meg az ember!

– Majd agyon nyomott, – duzzogott az ispán –, de hát garabonciás diák maga vagy mi a fityfene, hogy a felhőből csöppen le az ember nyaka közé?

– A bizonyos különös volt – nevetett Bori Pál, a nadrágját tisztogatva –, restellem is, de hát katonadolog; egy kis kémszemlén voltam ezen az átkozott fán.

– N, persze – vágott közbe Bajmódy –, ej, persze, hogy persze, észre se vettem ezt a fát...

Örült neki, hogy megvan az eset magyarázata s nem valami csodás mennyei inzultusnak kell tartani.

– Csak nem ütöttem meg nagyon?

– Szerencséje, hogy nemesember! – mondá Bajmódy neheztelő hangon.

– Nem tehetek róla és nem is szabad fölvennie, mert a közügyek mezején történt – mentegetőzött Bori Pál.

– A fa tetejét nevezi a közügyek mezejének?

– Azt, azt. Mert mi egyébért másztam volna föl, mint a hadi plánom okáért? Be akartam nézni a ház udvarára. Az ördög nem alszik. Hátha itt már mindent tudnak? Egy levelet elfogott ma a báró, de hátha egy másik levél eljutott a címéhez, és meg van rakva az udvar katonasággal, lehetne ott uram, még ágyú is, mi meg buga fővel beleszaladnánk a kész veszedelembé. Nem tréfa az, rogo humillime. Mert végre is háromszáz lélek irhájáról van szó. S ha az valami közönséges nép lenne. De csupa nemesember!...

– Iszen nem lehet tagadni, de...

– Mondom, fölmásztam, és kémleltem a terepet, már egy jó óra óta spekulálok és kombinálok fent a fán. Hát hallok egyszer, hogy fel s alá jár valaki a ház előtt, mintha cirkáló ör volna. Ejnye, canis mater, ezt meg kell látnom, rendőr-e vagy katona? Honnan tudjam én azt, hogy az ispán úr csinálja lent a fensterpromenádet? Próbálok elhárítani a gallyakat, de nem látom jól se az alakját, se a ruháját a gallyak miatt. Kissé följebb lépek egy vékonyabb ágra, ahol szabadabb a látás, és puff, reccsen egyet az ág és letörik velem együtt, hogy az istennyila ütött volna belé csemete korában.

– Hagyjuk ezt most – ejté el a kellemetlen témát Bajmódy nagylelkűen –, a haza szolgálatában a személyes sérelmek nem számítanak. Térjünk át a meritumra. Lássuk, mit tapasztalt? Nem látni valami gyanúsat az udvaron?

– Semmit. Azaz egy félóra előtt ki volt még a konyha ablaka világítva, és minthogy éppen szemben van a fával, láttam, hogy a szolgálók, szakácsnék az edényeket mosogatják bent, némely vászonnépek pedig csípőre rakott kezekkel, dologtalanul »povedálnak« és viháncolnak, ami engem teljesen megnyugtatott.

– Hogy-hogy?

– Mert ha katonaság volna valahol a kertben vagy valami félszerben elrejtve, akkor a vászonnépek bizonyosan nem egymásközt diskurálna, hanem övelök legyeskednék.

Tetszett Bajmódynak a következtetés, hogy szinte visszanyerte tőle a derűtségét.

– Persze, hogy persze. Szent egy igaz! (Elmosolyodott, fejét csóválta.) Ki az ördögnek jutna ilyesmi az eszébe?

– Hát nincs nekem nagy eszem? – verte a mellét Bori.

Bajmódy a tenyerébe csapott.

– A Boriak mind kutyagyerek – mondá barátságosan. – De most már nézzük meg az embereinket.

Szirotka roppant bámult a messzeségből, hogy a két összemarakodottnak hitt ember nemcsak nem ölte meg egymást, hanem karonfogva távozik a Rennweg felé. Sajnálta már, hogy oda nem ment.

– Az emberek már mind a posztjukon vannak – felelte Bori meglegedetten.

– A plánum szerint.

Valóban úgy is volt. A szomszéd utcákban helyezkedtek el a ködmönös hadak. Az Invalidenstrasse túlsó oldalán a Bencze-Sebestyén György emberei és az Inokai Mihály csoportja foglaltak állást feltűnés nélkül, szórványosan, fel s alá járkálva, kapuk alá húzódva; magába az Ungargasseba csak sípjelre vonulnak be Bori Pál, Tompa Dienes, Karacsy Antal és a Veres Boldizsár legényei; ezek a voltaképpen ostromló tábor. A Bencze-Sebestyének csapata csak a mellékhad, mely mozdulatlanul marad a helyén, s csak azon esetre rohan be az Ungargasséba, ha az Invalidenstrasse felől rendőrség vagy katonaság érkeznék az ostromlók ellen, ezt pásztortülok adja tudtukra, s ekkor tömörülvén, besereglenek a támadók után, minélfogva azok két ellenség közé szorítva, ártalmatlanokká válnak. Arra az esetre ellenben, ha a Rennweg felől jönne a rendőrség, az Ungargasséval parallel futó Fasangasséban kujtorog a Samarjay Ferenc és az Antal Gedeon csapata, a balszárny, ezt ugyancsak a tülok egy e célra betanult riadozó hangja szólítja be a színhelyre, hogy a rendőrség erről az oldalról is legott beékeltessék a mieink közé.

Megeshetik, hogy a rendőrség éppen a Fasangasse felől talál becsörtetni. No, hát erre is van provideálva. Akkor Samarjay uraimék szépen, észrevétlenül behúzódnak a Rennwegnek a Hauptweg felé eső részébe és ott meglapulva, bevárják nyugodtan, míg a pribék had bemasírozik a színhelyre: ekkor aztán hajrá, utána, bedugaszolják erről az oldalról is a kijárást, s a rendőrség bent van, mint a hering a hordóban.

De a legnagyobb ravaszság, vagyis mint Bori uram mondta: a »plánum karbunkulusa« (mert a gyöngyöt kevesellte) az volt, hogy a háromszáz vitézből a legnagyobb rész egy egészen semleges ház elé állíttatott, hogy olyan látszatja legyen, mintha ott akarnának »dolgozni«. Ez volt az Ungargassét és a Landstrassét keresztül szelő Barischgasse egy kis palotája, ahol a magyarfaló ex-miniszter, Stadion gróf lakott. Hadd higgye a hatóság, hogy őexcellenciájának adnak itt nachtmusikot »Európa végőrző seregének« daliái (ez volt akkor a divatos öndicsekedés), s míg ott a szétkergetés folyik, azalatt a szomszéd utcából elviszik a leányt, köd előtte, köd utána...

– Hát a szekerek hol állanak? – tudakolta Bajmódy. – Mert a visszamenetelre is gondolni kell.

– A szekerek? Most még szanaszét. Hanem ezekkel nagy tervem van.

– Ugyan?

– Mikor kijelölt embereink mind bent lesznek már az Ungargasséban, a szekerek, két részre osztva, bevonulnak szép rendben az Invalidenstrasse és a Rennweg felől az utca két torkolatához s egy szekértáborat alkotnak, amellyel innen is, onnan is elbarikádozzuk magunkat, hogy csak a madár repülhet be.

Bajmódy uram vidáman kiáltott fel:

– No, ez már pompás, igazán nagyszerű ötlet.

– Azért mondom én, hogy nagy eszem van.

– Valóságos kis Napóleon. Most már szentül hiszem, hogy sikerül a dolog.

– Mégpedig simán. Nem fog itt vér se folyni. Az intézetben csak asszonyok vannak, meg egy kapus, no, meg a sok gyereklány; úgy megijednek, hogy ész nélkül kiadják azt az egyiket, akiért jöttünk. De mit is csináljanak egyebet? Ez a sok teketória egyszerűen ostobaság, hacsak, mondom, a rendőrség részéről nem keletkezik valami non putarem. De hogy akkor is kihozzuk a kisasszonyt, az vas.

– Si vis pacem para bellum. Csak jó az, hogy sokan vagyunk.

– Persze, hogy jó, mert nemcsak hogy ki kell hozni a leányzót, hanem haza is kell vinni. Üldözők jöhetnek utánunk és úgy is csöppenhet, hogy vagy ők esznek meg minket, vagy mi őket.

Ilyen beszélgetés közt fordul be a két úr a Rennwegen a Hauptstrasse felé, ahol valami kávéházféle mosolygott nyájas, kivilágított ablakkal.

– Ott még nyitva van valami spelunka, Bori uram, hátha kapunk hirtelenesen egy kis krampampulit.

A krampampuli volt a divatos korhely-ital Bécsben.

– Bizony belénk férne egy kis meleg – vélte az inszurgens hadnagy –, s ha sie-tünk, még talán jut rá időnk. De csak úgy, hogy míg az egyik odabent iszik, addig a másik künn várja a síphangot.

Megkettőztették lépteiket. A Rennwegről amint betekintettek a Fasangasséba, már látni lehetett járókelőket. Mintha messze, beljebb bizonytalan árnyak libbennének. De maga a Rennweg egészen néptelen volt. Csupán egyetlen kapu nyílt meg s azon jókedvű társaság özönlött ki a hideg éjszakába, fiatal hölgyek meleg capichonokba bujtatva, kardcsörtető katonatisztek, félreacsapott cilinderű uracsok. Az egyik a kedvelt, híres Volksliedet dudorászta:

Jövő vasárnap Schönbrunnba megyünk,

Hahó, hahó, Schönbrunnba megyünk!

– No, csak menjete! – morogta Bajmódy uram és megfájult bordáival kínosan húzta irháját az előre loholó Bori után a krampampuli reményében.

De, haj, a végzet kegyetlen. E pillanatban fölhangzott az éjben élesen, mintha kétfelé metszené a levegőt, Szepessy báró sípja.

– Edd meg! – morogta bosszúsan az ispán és visszafordult, úgyszintén katoná-san fordult meg a sarkán Bori Pál uram is. Ami regula, az regula.

Csodálatos volt, ami történet. Mint a mesékben a varázssípocskára, egyszerre nyüzsögni, mozogni kezdett az egész holt környék, mintha a föld alól bújnának elő az emberek. (Hogy hol voltak ezek eddig?) Hosszú társzekerek döcögtek dübörögve a fagyos utakon. Itt is, ott is egy-egy alak suhant el futva. A síp pedig egyre sikongatott az Ungargasse felől: »Jertek, vitézek, jertek!« Ugyan miről álmodik most fehér párnáin a szépséges Kovács Ilona?

Mire Bori uraimék visszatértek az Ungargasséba, már akkor ott állt hatvan ember a 23-as szám előtt nagy csendességben. Egyik-másiknak baltája volt, látni lehetett kötélhágcsót, feszítővasat és egyéb szerszámot. Némelyek létrákat hoztak az Invalidenstrassén gyülekező szekerekről, egy ilyennek fogta az egyik végét Akli, s színlelt egykedvűséggel kérdezte Málnásy uramtól: mire való lesz ez?

– Ez a Jákob létrája, ecsém; ezen megyünk fel az égbe, hogy az angyalokat lehozzuk.

Akli incselkedett Málnásyval, hogy milyen legyen a leányzó, akit neki juttatnak zsákmányul: szőke, barna, karcsú, szikár vagy gömbölyű? Most szóljon, mikor még mind raktáron vannak, ne majd akkor, ha szétkapkodják a javát.

– Nem kell nekem, fiam, semmilyen, nem kívánja semmi porcikám. Sőt ha tudtam volna, hogy itt bizonyosan szétszedik a fehérnépeket, a feleségemet is idehoztam volna még a múlt héten, isten engem úgy segítjen.

Nevetgéltek, tréfálózta, de az Akli lelke tele volt nyugtalansággal. Megfoghatatlan, hogy nem mutatkozik a rendőrség! Perc perc után múlik, és nem jön senki. Talán nem kapta meg a levelet a császár? Mert lehetetlen, hogy ne tett volna intézkedést. Tekintete izgatottan kémlelte az utcák torkolatait. Minden neszre élénken fölrezzent. Hasztalan. Háborítlanul gyülekeztek a hadak, legfeljebb egy-egy későn haza baktató filiszter állt meg a tömeg láttára, sőt a kíváncsiságtól vonzatva, odakullogott a sokasághoz, megtudni, mi történik. A sűrű köpenyes Szepessy megemelintvén a sapkáját, maga magyarázta meg az illetőnek a csoportosulás okát:

– Gyári munkások vagyunk, uram, akik előtt nagy út áll még reggelig. Ez a gyülekezeti hely, amott állnak a szekereink és csak azt várjuk, hogy mindnyájan együtt legyünk.

Erre aztán a szájtató német rendesen eltávozott, nagy csalódottan, hogy nem kínálkozik semmi különös. Pedig a potya látványosság nagy csemege Bécsben.

De ez csak az elején volt, míg a szekértorlaszok végképp el nem zárták az utcát; azon túl már csak a szekerek mellett álltak meg bámészkodók, akiket az e célra ott hagyott, németül beszélő inszurgensek világosítottak fel a fentebbi formulával, úgyhogy ezek éppen úgy lehúzták az éjjeli járókelőkről a gyanút, mint ahogy a tolvajok szokták a télikabátokat.

A bezárt utcában most már Szepessy volt az úr s rövid tanácskozást tartott a hadnagyokkal.

– Hát kezdjük meg, drága az idő, nemes atyámfiak.

– Kezdjük meg, de hol? – kérde Bori uram, aki caput volt a hadnagyok közt.

– Talán az elején – nevetett Szepessy.

– Úgy van, az elején – hagyta rá Bori –, az eleje pedig minden dolognak a békés út megkísérlése. Mert az embernek nyaka is van és a császárnak pallosa is van.

– Rozsdás az most – jegyezte meg fumigáló kézmozdulattal Veres Boldizsár.

– Na, csak nem jó elbizakodni, Veres Boldizsár uram – ellenveté Tompa hadnagy.

– Akármilyen nagy vitéz is kend, de nem vagyunk ám otthon.

– Hiszen ha otthon volnánk! – sóhajtott föl Bajmódy.

– Nem bánom, – egyezett bele Szepessy –, kezdjük meg a béke-traktatumokat; csakhogy félek, soká tart az ilyesmi, és a lassúság veszedelemmel járhat. Mind-egy, húzza hát meg a csöngettyűt, Bori uram.

– Van itten kalapács is – szólt Bori, a kapun motoszkálva a kezével.

– A kalapács nappalra való, mikor a kapus az udvaron tartózkodik, éjjel csak a csöngettyű célirányos, mert a drótja beszorgál a szobájába.

– Jó, a csöngettyűt rángatom meg. Hanem azalatt támasszák fel a létrákat és upre, föl a falakra.

– Nem lesz korai? Mit csináljanak még most a falakon?

– Üljenek ott, akik fölférnek, mint a varjak. Hadd lássa, aki majd kijön, hogy komoly hadi néppel van dolga.

Ki a karabélyokkal a ködmön alul, hadd villogjanak a sötétben!

Szepessy erre is helyeslést bólintott a fejével és maga is segített tartani a létrát a fölmászóknak.

Bori uram ezalatt egész kedvteléssel kapaszkodott a csöngettyűbe s kihúzta meg eleresztette, mint hajdan gyerekkorában az orgonaszíjakat.

Legelőbb a kutya vett tudomást az akciórul. Elkezdett rémletesen vonítani.

– Lőjétek le a bestiát! – parancsolta Szepessy.

Egy karabély elsült, és a kutya elnémult.

– Ki lőtt? – kérdé élénken.

– Én – felelte a fal tetején guggoló nemesek egyike.

– Helyes egy lövés volt – méltányolta a báró. – Ezennel kinevezem önt fővadászommá.

E fejedelmi ötlet (mert a Szepessy uradalmában pompásan dotált állás volt a fővadászé) nagy lelkesedésre és szolgálatkészségre tüzelte fel a nemeseket. Hiába no, úr az úr mégis.

Csak Bori uram nem helyeselte a lövést, odatámasztva fülét nagy várakozón a kapu kémlelőlyukához.

– Nem volt tanácsos, instálom, mert most a lövéstől úgy meg találunk ijedni a házbeliek, hogy senki se mer kijönni.

És azért se volt tanácsos, mert Akli agyából azt a rossz gondolatot hasította ki a lövés, hogy hiszen karabélyá neki is van, hátha elsütné hirtelen és lelőné Szepessyt, a kis Búzavirág megmenekülne tőle.

A démon taszigálta a könyökét, nosza, nyúlj ahhoz a kakashoz, rászolgált a szörnyeteg, ne félj, ne habozz; lovalta, ösztökélte, vakította, – de a jó embert mindig kíséri a rossz szellem mellett egy jó szellem is, azért a jó ember sohase tehet nagyon rosszat, ha nem hirtelenkedik, és időt hagy a jó szellemnek közbeszólni.

»Oh, te balgatag Akli, megmented a Búzavirágot, de magad is elpusztulsz. A hóhér leüti a fejedet. Mi lesz aztán nélküled a Búzavirágból?«

Persze. Igaz. Mi is lenne Búzavirágból, ha ő (Akli) nem volna többé? Rettentő betekintés a jövődbe! A Búzavirág azért megvolna, tovább élne, másé lenne. Megvolna a szép szeme, megvolna a szép haja, meg az édes nevetése is, ami volt...

Mije nem volna hát meg? Nem volna meg az ő Aklija!

És Akli éppen ettől sajnálta volna őt leginkább megfosztani, – mert Akli önfeláldozó. Tehát nem öli meg Szepessyt.

De nem is jó erről filozofálni, mert minek a hazugságok közül éppen a legszebbiket kigyomlálni? Minek azt sejteni, hogy a szerelem is csak önzésen forog, mint az aranyvár is csak kacsalábon? A fennköltség, a nagylelkűség és önfeláldozás rajta csak az a csillogás, ami a virágon a harmaté; nem őbelőle szívárog, nem tartozik hozzá, se a levélhez, se a pártájához, se az illatához, hanem csak úgy rácsöppen a magasból, hogy néha lemossa a rátapadt sarat. Ő maga pusztá önzés, de isteni nedvekbe megmártogatott önzés.

Akli elméjében szaporán csíráztak ki indokolások, logikus bölcsességek, csillapító gondolatok és reménységek. Oh, hiszen egy leleményes fej nagy pozíció. »Qui habet tempus, habet vitam« gondolta eleinte. Még mindig itt toppanhat a rendőrség. Mikor a »tempus« elfogyott, egyet csavart a klasszikus közmondáson: »Qui habet vitam, habet auxilium«. Minek csinálna meggondolatlan merényletet? Egy kockára tenni mindent – mikor még sok kocka jöhet. Hátha az utolsó percben nyílik egy modus vivendi, hogy a lány se vesz el és ő is megmarad. Sőt, ki tudja... hátha már most is fölösleges minden aggodalma? Miért ne lehetne, hogy a császár megkapta a levelét és legott elvitette llonát az intézetből? Minél inkább vesztett valószínűségben minden más reménye, ez annál inkább nyert. Mikor a zérusra szállt alá a többi, ebből bizonyosság lett. Mert a logika is csak egy csinos elmélet, mellyel az ember megcsalja a gyöngébb fejűeket és néha önmagát is. A császár értesül a leány elleni merényletről, hát elviteti. Mi is lehetne más a legmagasabb intézkedés? No, ezt bizony mindjárt eltalálhatta volna. Hiszen világos, mint a nap, hogy miért nincs rendőrség kirendelve. Mert nincsen kit őrizni. A Búzavirág már biztonságban van.

Szabadon, teli tudóval lélegzett fel, szorongatott szíve ismét nyugodtan kezdett dobogni, midőn ellentmondást nem tűrő hangon rászól az öreg Tompa Dienes hadnagy, akivel éppen e percben ösmertette meg a pipáját gyújtogató Málnásy:

– Szaladj csak öcsém a kulacsomért, neked jobb lábad van. Ott felejtettem a szekereken, kérdezd meg a kocsisoktól, melyik az enyim. Erre jobbról állnak.

Nem szívesen mozdult éppen a legérdekfeszítőbb pillanatban, de végre is hadnagy parancsolja, s itt a hadi regula uralkodik. Feleselés lenne az engedetlenség-ből, ráírányíthatná a Szepessy figyelmét, abból pedig nem kért, hogy Szepessy fölismerje.

Megindult tehát szaladva, hogy minél előbb visszatérjen.

Málnásy uramnak, aki híven ügyelt rá, éppen csak azok a pillanatai voltak beszámíthatatlanok, mikor az égő taplót rátette a dohányra, mikor lecsattantotta az ezüst kupakot és elkezdte a tüzet szító első kiadós szipákolást fölfújt arccal, mint a vizet köpködő Neptun az ugró-kutakon. Ilyenkor a világ nem létezett a nemzetes úrra nézve, mert olyan lusta volt kicsiholni, hogy aztán meg is becsülte a szikrát fogott taplót, nem engedvén azt kialudni. Csak mikor már vígan ömlött ki a kupaklikakon a füst, akkor nézett körül ijedten.

– Nini, hol van a Farkas?

– Azt biz én elküldtem a kulacsomért – felelte Tompa Dénes.

– Hiba volt – sopánkodott Málnásy nyugtalanul.

– A cél szentesíti az eszközöket.

– A cél jó, sógor, hanem azt mondják, hogy a fickó nem jó, nekem kell ügyelnem a körmére.

– Ne ijesztgess, Málnásy! Csak nem gondolod, hogy a kulacsomat elvinné?

– Hát mi lesz már? – türelmetlenkedék Palojtay Gergely, aki más malomban örölt.

– Talán siket a kapus? – találgatta Maron Pál.

– Be kellene löni az ablakon – tanácsolta Horthy József uram.

– Ne sokat teketóriázzunk, törjünk be, ha nem akarnak kijönni – tüzeskedett Veres Boldizsár.

– És milyen bor van benne? – tudakolta Málnásy, az ő külön témáját hömpölygetve.

– Somlyai – felelte Tompa.

– Öreg?

– Olyan öreg, hogy talán még Noé apánk szűrte le.

– Az ördög tudja, nem viszi-e el – felelte, visszatérve a már átugrott kérdésre (Aklira vonatkozólag). – Az ember sohase bízhat senkiben. Hát itt van ez a Noé is. Milyen derék embernek tartottam én is azt, és a minap azt olvassa a plébánosunk egy régi krónikából, hogy nem igaz, mintha ő találta volna ki a borkészítést, sokkal később találták fel, Miriri király idejében.

– Hogy azt mondja, Miriri király nagy kedvelője volt a szőlőnek, minélfogva egyik minisztere váltig a fejét törte, hogyan élvezhetné a király nyáron is a szőlő ízét. Eszébe villan, hogy hátha kisajtolnák a bogyók nedvét és edényekbe csurgatva

egész éven át megmaradna a nedv, hogy iszogatni lehetne, mint a tejet. Nosza, kisajtolta. Megkóstolja egy napon a király és kiköpi, hogy méreg. Van a királyokban ilyen ostoba elhirtelenkedés. A bor éppen forrt az edényekben, mikor egy szolga meg egy kutya bementek a helyiségbe, a szolgát is, a kutyát is halva találták. Meg volt hát pecsételve, hogy a folyadék ölő méreg, és úgy is tartották a hordókban, hogy majd mint ilyennek veszik hasznát. Mert a király éléskamrájában csak éppen olyan becses cikk a méreg, mint a háj.

– Ugyan eltalálja kigyelmed az időt a mesemondáshoz – gúnyolódott Veres Boldizsár. – Meleg kemence kén’ ahhoz meg egy kis bor.

– Az egyik mindjárt meglesz – szólt közbe Tompa uram. – Csak folytasd, sógor!

– Hát nem is jöttek volna rá – szötte odább a sógor –, ha a királyné nem esik év múlva valami gyógyíthatatlan betegségbe. Az orvosok lemondtak róla, búskomorságba esett és elhatározta, hogy elemésztí magát. Kijátszván az udvari frajláit, titkon belopózott a méreggel teli edényekhez, felhörpönt az egyikből egy bögrével és várta a halált, de eközben olyan vidám lesz, hogy szeretne táncra pöndörödni. A halál persze nem következett be. Gondolta hát, hogy talán keveset ivott. Másnap már két bögrével vett be és még jobb kedve szottyant. Szóval, minden nap többet-többet ivott, míg utoljára is kigyógyult a bortól a bajából és felfölte a nagy titkot a királynak is.

– Hát aztán?

– Eddig volt, mese volt, ezentúl a király is ivott, míg meg nem holt.

– És alkalmasint megküldte az ottani vaskorona-rend nagykeresztjét a találékony miniszternek – tódítá nevetve Tompa uram.

– Dehogy. Alkalmasint már előbb lefejeztette, mikor kiköpte volt a mustot. Mert úgy szokott ez lenni, ha valaki nagy dolgot csinál.

– Pszt! Jönnék! – hangzott szerteszt. – Valami történik.

Hullámozás támadt a tömegben, mint mikor a rozsok közt átszalad a fűj.

Kulcs csikordul meg a házbeli ajtó zárjában, amit meghallottak a falon guggolók, és jelentették.

– Nyitják már.

– Dimitri apó – dűnnyögte Szepessy felvillanyozva. – No, valahára!

Ekkoráig Akli is éppen visszatért a kulacssal, de nem olyan nyugodtan, mint ahogy oda ment. A kocsit megtalálta ugyan, a kulacsot is átadta a kocsis, de a saraglyában ráköszönt egy cérna vékonyságú, ismerősnek látszó hang.

– Dicsértessék a Jézus Krisztus! Segítség, jó uram, segítség!

– Mindörökké amen. Micsoda kend?

A kocsis sietett felelni nagy flegmával.

– Az hadi fogoly.

– Talán hadi kappan? – mosolygott Akli.

– Hát nem tetszik engem megösmerni? – nyöszörgött a hadi fogoly. – Én vagyok a ragyabunkó.

Isten nyila nem sújthatta volna le jobban Aklit, mint ez a szó. Tehát minden elvesztett. A lovas és a levél a Szepessyék kezébe került. Most egyszerre előtte állt egész szörnyűségében a helyzet.

– Meg vagyok kötözve – panaszkodott a ragyabunkó – és fázom.

– Nem segíthetek, barátom, hanem igyék egy kortyot, fölmelegszik egy kicsit.

Szájához nyomta a kulacsot, melyet hangutánzás révén »Klipiklapatorium«-nak neveztek a diákizáló inszurgensek. A ragyabunkó húzott belőle, amennyit tudott, s tényleg úgy kotyogott ezalatt, mintha azt susogná: Klipi.

...Mily különös! Így szokta valaki Aklit is szólítani.

XI. FEJEZET

KÉTSÉGBEESETT JÁTÉKOS ONNAN RÁNTJA KI AZ ÜTŐKÁRTYÁT, AHONNAN LEHET

Lelkendezve rohant vissza. A kétségbeesés nem zsidbasztotta meg, de fejlesztette tehetségeit. Egyik terv a másikat kergette izzó fejében. Nem érezte a hideget. A hűvös éjszaka párázatai különös alakokká formálódtak fantáziájában, úszó korporsók, levágott bikafejek úsztak a levegőégben és egy szán, melyet négy madártestű asszony vont.

Még oda se ért, útközben hallotta az öreg Dimitri fenyegető hangját az intézet udvarából.

– Ki az, hé? Mit akar? Micsoda spektákulum ez?

– Én vagyok itt, Dimitri apó! – szólalt meg künn Szepessy németül. – Én, Szepessy István.

– Nem igaz! – fortyant fel az udvarbeli hang. – Szepessy István úriember, aki nem jár éjjel becsületes embereket infesztálni. Ön nem lehet Szepessy István, kotródjék el innen, akárcicsoda, és reggel jöjjön, ha dolga van. Azért is, mert most részeg, és azért is, mert most be nem eresztem.

Ezzel megfordult az öreg, hogy elmenjen, át lehetett hallani a botosai csoszogásáról, hogy visszaindult, hanem egyszerre csak úgy rémlett, mintha megbotlott volna: hop, hop, motyogta, majd elkáromkodta magát. Nyilván az eb hullájában botlott meg!

– Toppy meg van ölve! – kiáltá fájdalmasan. – Ki cselekedte azt? Rablók! Gyilkosok!

– Hallgasson, Dimitri, legyen esze! – szólt át ismét a báró. – Én ötlettem meg Toppyt, én fizetem meg az árát, eddig van; de várjon hát és értse meg a dolgot, ha szíven viseli az intézet sorsát. Hiszen tudja, hogy én vagyok itt, mit tetteti magát, mit ravaszkodik?

– Ha tudom, se eresztem be a báró urat, a báró úr menjen most haza lefeküdni.

– De van valami, Dimitri, amit még nem tud, éppen ezt akarom megmondani.

– Semmit se akarok most tudni, mert én most aludni akarok.

– Abból nehezen lesz valami, Dimitri apó, mert én most egy fölfegyverkezett se reggel állok itt a ház előtt... Nézzen csak fel a falakra!

Dimitri fölpislantott a falra a hálósapkája alól, mely egészen belógott a szemeibe, s meglátván a csillagfényes éjszakában az ott hasmánt fekvő marcona alakokat, csillámló fegyvereikkel, felordított hörgöve:

– Jézus Mária!

Majd mintha nem egészen bíznék a mennyei hatalmakban, harsányan felkiáltott:

– Policáj! Policáj!

De már ezt fennhangon kacagták meg a falakat megszállt vitézek. Ősztönszerűleg menekült rogyadozó inakkal fogvacogva a ház felé, hogy magára zárja a nehéz tölgyajtót, de útközben megjött apránként az erősebbik esze és újra visszakullogott a kapu közelébe, csak hogy az erősebbik eszéhez már a gyengébbik hangját használta, és az is nyájas volt, szelíd volt és reszketett:

– Hát mi tetszik, báró úr?

– No, lássa – felelte a báró –, most már nem olyan goromba, mint azelőtt. És azt jól teszi, apó, mert mi se éppen azért vagyunk itt, hogy önt az alvásában háborgassuk. De meg van is egy-két sárga csikó a zsebemben a maga számára.

– Iszen jó, jó, kezeit csókolom, hát csak tessék megmondani a kívánságát.

Akli megfeszült figyelemmel fogott el minden hangot s izgatottan nyitott magának utat könyökével közvetlen a báró háta mögé.

– Azt kívánom öntől – folytatá Szepessy –, költse fel az asszonyt s közölje vele, hogy addig én innen el nem megyek, míg Kovács kisasszonyt meg nem kapom.

– Oh, istenem, istenem! – óbégatott Dimitri. – Mi jut eszébe a báró úrnak?

– Vagy ideadja szépszerével, vagy elvisszük erőszakkal, de ha egyszer az én embereim bent lesznek, azt viszik el, aki a szemük-szájuknak tetszik, én nem bírom megakadályozni.

– Oh, istenem, istenem! – nyöszörgött a kapus. – Hisz a méltóságod húgocskája is köztük van.

– Hiszen éppen ezért kímélem a többit. Ha ezt az egyet ideadják, isten hírével elvonulunk. Azért költse fel és mondja meg az asszonynak, amit üzentem. Egy fertályóra gondolkozási időt hagyok neki.

– Nem, nem, az lehetetlen, báró úr.

– Mi?

– Az, hogy odaadná a kisasszonyt. Ilyet ne is képzeljen! Mit szólna a nagyhatalmú Kolowrat gróf, akit a császár küldöz a kisasszonyhoz? Ki tudja, mije a kisasszony a császárnak...

Akli önkéntelenül felkiáltott:

– Megvan! Ez az!

– Csitt, te! Mit beszélsz? – förmedt rá Málnásy uram megbotránkozva. – Mi van meg, hé?

Akli elröstellte magát, zavarba jött, majd akadozva magyarázta meg:

– Megtaláltam a bicskámat.

– Jó, jó, de azért nem kell mindjárt a hadi traktatumokat megzavarnod. Nem halod, miről van szó, és hogy ki tette le a garast?

– Az ördög vigye el a magok Kolowratját – fakadt ki Szepessy –, mit törődöm én vele? Megy, vagy nem megy, felkölteni Szilvássynét? Ez a kérdés.

– Lássa, kedves báró úr – könyörgött Dimitri –, illendőbb vona ezt a dolgot reggelre halasztani.

– No, persze. Ejnye, de okos ember, mit iszik, vizet vagy bort? Hanem mindenekelőtt megy-e, vagy nem megy?

– És ha azt felelném, hogy nem megyek?

– Akkor, édes lelkem, egyszerűen betörjük a kapukat és ajtókat, az embereim összeszedik, ami szemrevaló asszonynépet találnak, minélfogva ő is közte lesz. Érti-e már?

– Jaj, szegény jó asszonyom, szegény jó asszonyom! – siránkozott Dimitri.

– Legyen nyugodt, az asszonyoságot nem visszük el, nem lesz semminemű bántódása. Ő már meglehetősen be van oltva az elvitel ellen. Hé, baltások! Gyepre, baltások!

Odaugrott Csoltói Benjamin és a két Lenty testvér. Erős az egyik, mint a bika. Sújtott a baltával, hogy még talán a hetedik utcában is táncolni látszottak a házak a szörnyű csattanástól. Ropogott, recsegett a kapu és meghasadt, mint egykor a bizánci a Botond bárdjától.

Majd hogy meg nem hasadt a Dimitri szíve is a kapuval együtt. Mintha valami kedves élőlénynek ropognának a bordái, metsző fájdalom nyilallott át a szívéen és megtörte az ellenállását.

– Jaj, ne bántsák, báró úr, ne bántsák azt a kaput, hiszen megyek már.

– Jó. Hagyják abba kegyelmetek, várjunk – aztán utána kiáltotta Dimitrinek: – El ne felejtse mondani, hogy melegen öltöztessék fel a kisasszonyt, mert messze útra megyünk.

E pillanatban egy ablak világosodott meg az emeleten, majd gyorsan elsötétült. A gyertyaláng mint valami lidércfény végigszaladt ablakról-ablakra az emeleten, míg végre kezdtek a gyertyák sorban kigyúlni az egész házban. Az ötödik udvari ablaknál, mely egy folyosóra nyílt, elsuhanó női alakok silhouetteje rajzolódott le az ablaküvegre. Kecses, sugár derekú bakfisok, akik felriasztva, szétbomlott hajjal, egy alsószoknyában menekülnek a madame szárnyai alá. Éhes tekintetek csakhamar észrevették a mutogatós ablakot és odatapadtak gonosz gondolatokkal. Ohó! Odafönt már észrevették a dolgot. Szegény kedves kis jószágok, hogy meg lehetnek most ijedve! Ablakot persze kinyitni nem mernek, hanem valami függöny mögül látnak ám mindent...

Ilyen beszédek estek itt lent. Találgatták, mi lesz? Kiadja-e az asszony a leányt, vagy nem? De hátha a leány nem akar? Számígtatták, hogy akkorára már fölérhethetett Dimitri, körülbelül már el is mondta a báró üzenetét. Most javában tanácskoznak... De nagy mulatság volna ott lenni a remegő báránycák között és végighallgatni ezt az éjféλι tanácskozást.

– Fogadni mernék – szólt Bajmódy –, hogy a fruskák egy részének tetszik a veszedelmes kaland lehetősége. Sikítoznak, de titkon örülnek is. Ösmerni kell az asszonyi lelket. Én nem hiszem például, hogy a paradicsomban a kígyó tanította volna meg Évát az almaevésre, de élek azzal a gyanúperrel, hogy Éva tanította meg a kígyót sziszegésre és marásra.

Lihegve érkezett a Barischgasséból Detreházy Tamás, hogy ott két konstáblert tartóztattak le, akik kérdőre vonták őket a csoportosulás miatt, hát hogy mi történjék a két konstáblerral?

– Fogva kell őket tartani – parancsolá Szepessy –, és vigyázni, hogy valami jelt ne adhassanak. Ha végzünk, magunkkal visszük és majd csak valahol egy órájárásnyira Bécs mögött tegyük le őket sértetlenül, hadd menjenek isten hírével.

Detreházy elment a parancssal, s Szepessy kivette óráját, megnézte a Palásthy Ferenc tolvajlámpájánál.

– Még tíz percet adok nekik, s akkor aztán »lóra huszár, kapura hajdú«, ahogy mondani szokták, ámbátor lovunk nincs, de annál inkább megvan a kapu.

Ekkor lépett eléje nagy vakmerőn Akli Miklós.

– Megösmér-e, báró úr? – kérdé.

– A hangja ismerős előttem – felelte Szepessy hanyagul, tekintetét le sem véve az órájárul. – Mit akar?

– Én Akli Miklós vagyok.

– Ah! – kiáltott fel a báró meglepetve és önkéntelenül hátratántorodott ettől a névtől. – Mit keres ön itt? Az ördögbe is, hogy jut az én embereim közé azok ruháiban? Tudja-e, hogy a fejével játszik?

– Éppen én is arra akarom önt figyelmeztetni, hogy a fejével játszik.

Szepessy szemei vérbe borultak, öklét indulatosan fölemelte és a fogai összecsi-kordultak.

– Hogy jutott ide ez az ember? – kiáltá zordonan. – Ki merte őt becsempészni?

Bori uram szeretett volna másutt lenni, hanem a virtus megkívánta, hogy jelentkezék, ötölve-hatolva dadogni kezdett valamit.

– Majd elmondom én! – vágott közbe Akli. – Pozsonyban Bori uram emberei közül elmaradt valaki, én ajánlkoztam helyette és ő felfogadott, ez az egész.

– Eszerint ön mint kém jött nyomomba. Tudja-e, mi a kémek fizetése? Persze ön írta a levelet is Kolowrathoz?

– Igen, én írtam a levelet is, mert...

– Kötözzétek meg!

Akli összefonta mellén a kezeit, annak jeléül, hogy nem fogja magát védelmezni. Bátran, megszeppenés nélkül nézett a báró szeme közé s francia nyelven mondá:

– Tegyen velem, amit akar, de hallgassa meg előbb, amit mondok. Elhíheti, hogy tudatában voltam a veszélynek, emberei közé vegyülni, s hogy nagy oknak kell

lenni, ami erre készítetett. Jól eltalálta előbb, hogy a fejemmel játszom, csakhogy játszom az ön fejével is.

– Vajon? – szólt a báró gúnyos, megvető hangon.

– Hallgassa meg az okot, amely...

– Jól van, mondja el – hagyta rá Szepessy türelmetlenül.

– De engedje, hogy ne itt a sokaság előtt. Népekre és országokra szóló veszedelem lehetne, ha valaki megértené.

Szepessy habozni látszott, de már az ő kíváncsisága is fel volt piszkálva. Akli mintegy kitalálta a gondolatát, kihúzta ködmöne alól a karabélyát és átadta Málnásynak.

– Jöjjön! – intett neki Szepessy.

Néhány lépést tettek némán a Rennweg felé.

– Beszélhet! – mondá a báró.

Akli óvatosan körülnézett. Egyedül voltak, csak egy macska nézte őket a szomszéd párkányról a világító, veres szemeivel.

– Szavát adja rá, hogy semmi körülmények közt nem közli az elmondandó titkot senkivel?

– Szavamat adom, csak végezzünk már! – toppantotta a báró a lábával türelmetlenül.

– Tehát röviden úgy áll a dolog, báró úr, hogy a kisasszony, akit ön most el akar rabolni az intézetből, nem Kovács Ilona...

– Hanem?

– Hanem őfelsége Mária Lujza főhercegnő.

Ha fényes nappal van, látni lehetett volna, hogy sápadt el a báró arca, mint a halotté, de így csak a nyelve akadozásán és a rekedt hangján mutatkozik meg-bolygatott lelkiállapota.

– Mit? Mi? Hogy? Megőrült ön?

Akli észrevette a lesújtó hatást és sietett rátérdepelni érveivel a zsibbadozó elméjére.

– No, ugye hihetetlen? Pedig mégis oly egyszerű. A császár már évek előtt tudta Napóleon kedvenc tervét, beházásodni a Habsburg-házba s ezáltal megaranyozni a friss, festékszagos címerét. A mi diplomáciánk rég tisztában volt, hogy a császár leányát fogja megkérni és azt is tudta, hogy kikosarazni nem lesz tanácsos, mert annak szomorú következményei lehetnének. Tehát csinálni kellett valamit. Egy kis ravaszság nem bolondság. Mert a császár azt is nagyon jól tudja, hogy a Napóleon hatalma mégis csak álom (az igaz, hogy egy kicsit hosszantartó), egy napon szétfoszlik, volt, nincs, s mehet vissza Korzikába akár kecskepásztornak... Hát csak nem gondolta ön, kedves báró, aki oly éles eszű, hogy egy Habsburg az édes leányát adja oda ilyen parvenűnek? Ennyire egy Habsburg soha alá nem szállhat, igaz-e?

Csak egy hörgés volt a felelet, sajátyszerű tompa hörgés, se nem olyan, mint az emberé, se nem olyan, mint az állaté.

Ilyenképpen mordulhat meg az ördög, ha a katlanja alól kialszik a szépen megrakott tüze.

– Hja, a politika! – folytatta Akli – ilyen a politika. Oh, hány titok van a világhistóriában, és nincsen az a macska, aki kikaparhatná. De ki is gondolna olyanra, hogy a főhercegnőt nevelőintézetben tartják közrenden levő leányok között, a fogadott leány pedig adja a főhercegnőt, fenségnek hívják és palotahölgyek cipelik az uszályát... Ejnye no, báró, ne bolondozzék hát!

Szepessy ugyanis rárohant, fogcsikorgatva megfogta a ködmöne két szélét és ide-oda rázta, mint a fát, amelyről rút hernyók potyognak le.

– Ember – sziszegte –, mond, hogy hazudtál!

– Igazat mondtam – felelte nyugalommal –, kötelességemet végeztem, most már az én lelkem tiszta, ön pedig tegyen, amit akar.

Mintha egyszerre minden erő eltűnt volna a Szepessy karjaiból, leestek lankadtan. A hatalmas, fékezhetetlen ember összezsugorodott, összetört, s fogcsikorgatása didergő fogvacogtatásba ment át s ezt mind egy rejtélyes nemzeti méreg okozza: a *lojalitás*. Behat a pórusok alá, a vérbe (kivált a kék vérbe) és tejjé változtatja, beveszi magát a szív rostjai közé, megüti a billentyűket: hallgassatok«. A szív azonban jár még, jár, jár, kopog és érez, de nem parancsol többé.

– Hát mért nem mondták ezt nekem mindjárt – panaszkodott szemrehányó, bágyadt hangon –, mikor még az érzésemet el lehetett volna fojtani pázsitjában?

Akli nem az az ember volt, aki a helyzetet ki nem aknázza. Most ő kerekedett felül és kigúnyolta Szepessyt a megjegyzéseért.

– Miért nem mondtuk? No, persze, Nem szép a császártól, hogy nem volt őszinte, hogy önt meg nem nyugtatta. Mert hisz az ön megnyugtatósa nagyobb érdek őfelségére nézve, mint egész birodalmának és gyermekének sorsa. Bizonyos ellenben, hogyha minden alkalommal őszinte lett volna, azóta már a verebek is csiripelnek a háztetőkön a sigillum secretummal lezárt esetet. Arra azonban még kötelességem rátérni, hogy mikor ön fellépett mint kérő, a császár megjedte egy kicsit a heves szenvedélytől és engem bízott meg, hogy ha veszélyesnek ítélném szándékait a jövőben, végszükségből, de csak végszükségből, közölhetem önnel, mint kamarásával, a valódi tényállást.

– És miért nem közölte? – fortyant fel a báró indulatosan, mint mikor még utolsót lobban a mécses végső olajcsöppje.

– Mert a »végszükséget« nem láttam még akkor beállottnak. Tegnap Pozsonyban vettem észre gyanús jeleket s erre beállott rám nézve a felelősségteljes kényszerűség, önhöz eljutni mindenáron, még életem kockáztatásával is, s megmenteni magamat, a főhercegnőt és önt.

Szepessy görcsösen kacagott fel, volt benne valami erőltetett és szomorú.

– Hahaha, milyen szépen tud ön mesélni, bolond uram. Ha akarom, hiszem, ha akarom, kieresztem a fülemen.

Akli rejtélyesen intett a kezével, majd megfogta a karját és egypár lépést előre vont a Barischgasse szögletén égő lámpához. A báró tehetetlenül lépegetett vele, mint egy gyámoltalan gyermek.

A lámpás alatt aztán a tüszőjébe nyúlt és kivett a tárcájából egy összehajtogatott papírcédulát.

– Íme, olvassa!

Meg volt sárgulva a papiros, halaványak a betűk, de Szepessy előtt éltek, égtek, ragyogtak, mint hideg fényű csillagok. Megismerte a legfelsőbb kéz kusza vonásait:

»Ez egyszer igaz, amit Akli mond. Ferenc császár.«

(Ez volt az a kézirat, melyet a kedélyeskedő császár a Martinecz kertész nejéhez adott egykor a szőlőfürt dolgában.)

Szepessy lehorgasztotta a fejét. Nem kételkedett többé.

– Ezt aznap bízta rám a császár, mikor a fogságban találkoztunk, de én akkor még nem hittem azt, ami bekövetkezett.

– Jól van – hörögte Szepessy tompán és hirtelen léptekkel visszaindult, kezeivel a levegőben kalimpálva.

Akli utána baktatott.

– Mit szándékozik most tenni? – kérdé bizonytalan hangon.

– Azt majd meglátja! – felelte a cinikus főúr mogorván.

A 20-as számú ház előtt elhaladva, ahol a hintó állt a pokrócokkal letakart paripákkal, odaszólt a fel s alá poroszkáló komornyiknak:

– Hozza csak utánam a bokrétát, Szirotká!

Szirotka a bokrétáért ugrott s vitte ura után ünnepélyesen, gyöngéden, mint valami oltári szentséget.

Ezalatt letelt a fertály óra, az inszurgensek türelmetlenkedtek, mert fáztak, aprózott táncban keringve egymás körül, hogy a lábuk egy kicsit melegedjék a mozgástól, pedig részben megenyhült az idő, mert a hó kezdett pilinkélni, a miriád csillag hirtelen eltűnt az égboltról, sőt láthatatlan lett az égbolt is, piszkos, vörhenyeges pép töltötte ki a fonséges űrt ég és föld között, azonban hideg, metsző szél kezdett fújni, s mintha valami ismeretlen világban odafönn megrázott volna egy óriás akácát, hullongtak a fehér virágai.

– Nos? – kérdé Szepessy.

– Még mindig semmi! – felelte Bori uram. – Úgy látszik, még mindig tanácskoznak.

Majd hosszú magyarázatokba és megfigyelésekbe ereszkedett, hogy a falon ülők jelentése szerint a szolgálók azóta folytonosan vizet merítenek a kútból és csöb-

rökben hordják fel, ami arra mutat, hogy védelemre készülnek odafönn. Csakhogy nem forró olajjal vagy lúggal fognak harcolni, mint az egri nők Dobó alatt, hanem hideg vízzel öntik le embereinket az ablakokból. No, az szép mulatság lesz, ha úgy lesz.

De van még egy veszedelmesebb jel is, a ház padlásán nyüzsgés-mozgás észlelhető, a folyosóról nyílt ablakon át látni lehet, hogy valami bútorféléket cipelnek fel fiatal lányok a padlásra. Kutya legyen inkább, mintsem jól sejtsek, de az asszonyi ész az ördög szántófeldje, ott könnyen megteremhetett az az ötlet, hogy a padlásra halmozott bútorokat meggyújtják s a fellobogó tűz ide csődíti a várost... Az lenne ám a nemulass... Azért hát sietve kell cselekedni.

Szepessy egy szót se hallott ebből, inkább a szél dúdolása érdekelte. Szomorú egy dallam, panaszkodásféle, mintha a lelkével beszélgetne a szél. Hát csak fűjj, beszélj, kutya, hallgatlak!

De az inszurgensek türelmetlenkedtek. Mind köréje gyűltek s éktelen lármával követelték a cselekvést.

– Végezzünk uram, meguntuk már, megvesz az Isten hidege. Elmúlt a fertályóra, ne várjunk tovább, mert bajba jutunk.

– Várjunk még – felelte Szepessy sötéten.

– De egy kicsit mégis megsürgetem őket – gondolta Lenty György, s fejszéjével egy irtózatosat sújtott a kapura.

Alig hogy a csattanás elhangzott, nagy dérrrel-dúrral szétcsapódott az emeleten egy utcára nyúló ablak s egy fehér főkötős asszonyi fej jelent meg benne.

Maga Szilvássyné volt, az asszony-vicispán. Mélységes csönd állt be. Mindenki hallani akarta. Most dől el a kocka.

– Miféle istenítélet ez? – szölt le az asszonyság haragos hangon, jóízű, ropogós magyarsággal. – Micsoda banda magok? Hogy mernek itt éjnek idején tisztességes emberek háza előtt ilyen ramazúrét csapni? Nem szégyenlik magokat? Pfuj, gyalázat! Magyarok magok? Nem hiszem. Magok csak csürhe. Hadd lássam, hol a kolomposuk. Szép mákvirág lehet.

Annak a fejével akarok beszélni. Ha nem fél egy asszonyszemélytől, hát álljon ide, jelentse magát.

De már ezt nem tűrhette Málnásy uram, fölfortyant.

– Hallgass, szoknya, mit tudod te megítélni a dolmányt?

– Én szoknya vagyok, az igaz – pattogott az asszonyság –, de ti nem vagytok dolmány, hanem csak kapca, és ha el nem takarodtok innen, de mindjárt...

Szepessy e percben félretaszította Málnásyt és ő lépett ki az első sorba.

– Itt vagyok, madame.

– Úgy? Maga van itt? És melyik korcsmából jön uraságod? Mondhatom derék dolog. Szép magyar mágnás. Dicsőségére válik az országnak és a magas úri rendnek. No hát, mit akar, méltóságos négyesi Szepessy István báró úr?

– Semmit – szólt a báró szelíden –, azaz alig valamivel többet; mindössze egy bokrétát szeretnék átadni Kovács kisasszonynak.

Az inszurgensek édesdeden vihogtak a báró kijelentésén. Tetszett nekik, hogy ilyen finom formában adja be a szándékát. Az úr mégis úr, hiába.

Szilvássynét azonban hidegen hagyta az ékes forma. A kígyó a rozmaring-bokorban is kígyó marad.

– Kovács kisasszony először is nem kívánja a maga bokrétáit, másodszor nem szokás éjjel hozni bokrétákat fiatal leányoknak. Ön gonosz ember és tudom én, hogy sötét szándékot forral, de figyelmeztetem...

– Igazán, nincs egyéb szándékom, madame, és ha ön megengedi, hogy egyik emberem fölvihesse létrán a bokrétát és az ablakba tegye, rögtön el fogunk vonulni.

Szilvássynét meglepte a Szepessy sajtós hangja, lázas hangja, melyből valami végtelen szomorúság csengett ki.

– Becsületére mondja? – kérdé élénken, bizonytalanul.

– Becsületesen – felelte Szepessy ünnepélyesen –, és mondja meg neki – s itt majdnem fuldokló, ziháló lett a szava –, mondja meg neki, hogy... hogy azt üzenem, sohasem fog engem többé látni. De mondja meg.

– Jó, hát átveszem a bokrétát, de csak egy ember jöjjön a létrán.

Az inszurgensek meglepetve sügtak össze. Hát mi ez? Mit akar? Sehogy se értették, hová vág ez az új ravaszság. Bori uram a vállait vonogatta, hogy föl nem foghatja, mi történik.

– Hozzanak egy létrát! – parancsolá Szepessy.

A létra csakhamar előtermett.

– Menjen fel, Szírotka, és nyújtsa fel a bokrétát az asszonyságnak.

Szírotka is szót fogadott, fölhangzott a létra közepéig s onnan felnyújtotta a kaméliabokrétát. Szilvássyné átvette és becsapta az ablakot.

– Jó éjszakát, báró Szepessy, jó éjszakát!

Úgy rémlett, mintha a többi ablakoknál is megmozdultak volna a függönyök s az ablakbecsukás zajától kandi tündérek s bohókás villik rebbennének szét.

– Hát mármost mi lesz? – rohanták meg Szepessyt a hadnagyok.

– Hazamegyünk – felelte mogorván, de mégis egy önkéntelenül kitört sóhajjal.

Lett erre zsvivaj, méltatlankodás, elégedetlenség, mindenki a bátorságát fitogtatván, hogy neki veszedelem kellett volna.

– Hogy? Haza? Most? Így üresen?

– Így üresen – ismételte Szepessy keserűen.

– De hát miért jöttünk akkor voltaképpen?

– Hiszen látták, – szólt csendes melancholiával – egy bokrétát hoztunk.

– Ennyien?

– Hát ennyien.

– Pedig milyen szépen volt kigondolva! – bosszankodott Bori.

– Milyen híre lett volna! – licitált rá Málnásy.

– Egy bolond háromszázat csinál – gúnyolódott Palojtay uram, de persze csak ad amicas auras, ennek is, annak is megsúgván ezt a velős észrevételt.

– Furcsa, furcsászky! – csóválta a fejét Bori. – Soha még én ilyen nem láttam, mióta a bába megfűrösztött. De legalább már azt mondja meg méltóságod, mi változtatta meg így egyszerre?

A gögös főurat sértette most a tolakodás. Szerencse ilyenkor a kevélység, legalább elnyeli egy percre a bánatát.

– Nem kell ám mindent tudni – vetette oda félvállról, mogorván. – Mindent csak az Isten tud. Abból, az igaz, ő sokat hagy tudni az embereknek is, de egy részét megtartja magának. Én ugyan nem vagyok isten, de báró Szepessy mégis vagyok, és csak annyit kötök a kegyelmetek orrára, amennyi éppen szükséges; némelyeket én is magamnak tartok meg, lelkem Bori uram.

Hiába való volt tehát minden rezonirozás, csak föl kellett szedni a sátorfákat s hazamenni leány nélkül, dicsőség nélkül.

Egy óra múlva már olyan csendes volt az Ungargasse és tájéka, mint egy kriptá és az egész vitézi kalandokból másnapra vagy későbbre nem maradt fenn egyéb nyom, csak a Kvilnicsek Nep. János és a Prioner Sebestyén konstáblerek rendőri jelentése, hogy őket egy bőrködmönökbe öltözött embercsorda, mely az elmúlt éjjel, éjfél tájban ismeretlen célból ellepte a Barischgassét, az Ungargassét és a mellékutcákat, elfogta, megkötözte s magával vitte hajnaltájban ki a városból egy mérföldnyire s ott különböző csúfondáros magyar káromkodások közt hazabocsátotta. Ők maguk pedig hosszú szekereken tovább kocogtak az országúton Magyarország felé.

Stohlen lovag felette megbotránkozott a jelentésen:

– A két gazember alkalmasint holtrészeg volt. Az egyik bizonyosan álmodta a dolgot, a másik pedig, aki annyira »matsch« volt, hogy nem emlékszik semmire, elhiszi neki.

Elcsapatandó mind a kettő.

XII. FEJEZET

DER KAISER HAT DIE SPENDIERHOSE AN...

Akli észrevétlenül tűnt el társaitól, a nagy hazakészülődési zavarban senki se ügyelt rá, esze ágában sem volt visszamenni a gúnyjáért, hanem meghált egy kis korcsmában, az Alte-Ringen, s másnap reggelre beszerezve a szükséges ruhákat, audienciára jelentkezett a császárnál, nem egészen nyugodt lelkiismerettel a nagy szorultságban előrántott Mária Lujza-féle ötlet miatt és nagy bizonytalansággal jövő sorsa iránt. Mert fogalma sem volt, miért kellett a fogságban szenvednie, azt sem tudhatta hát, mit akar vele a császár, megbocsát-e neki, visszafogadja-e szolgálatába, vagy csak a büntetését enyhíti meg, szabadon hagyja, de száműzi udvarától.

A császárnál az erdélyi kancellár, Nopcsa Elek volt bent, aki ez idők szerint Bécsben lakott, de karácsonytájt minden évben Erdélybe utazott s ilyenkor rendszeren instrukciókért jelentkezett a legfelső helyen. Az uralkodó, aki igen keveset tudott Erdély felől (szegény Erdély mindig mostoha gyermek volt), valami csekélységet kötött ilyenkor a kancellár szívére, leginkább ezt:

– Szorítsa a népet, édes Nopcsa, hogy krumplit ültessen. Mert az nagy jótétemény.

Nagyanyjától, Mária Teréziától hallotta, hogy az erdélyieket, kivált a székelyeket, karhatalommal kellett szorítani a burgonya ültetésére, de még a karhatalomnak is ellenszegültek, s amit egyszer a jó »groszika« mondott, az mindig megmarad az ember emlékezetében.

Ez alkalommal azonban még a szokottnál is kegyesebb volt Ferenc Erdély iránt, s fölemlítvén a krumplit, mint olyat, melynél atyai szíve nem tud jobbat ajánlani népének, egyszermind a lelki élvezetekről is megemlékezett s íróasztaláról egy papírtekercset felvevén, átnyújtotta a kancellárnak.

– Ez a Haydn himnuszának a kottája – mondá kegyesen mosolyogva. – Íme, vegye ezt a példányt. Ez még valami új lesz az ön hazájában, és merem mondani, hogy ha elterjed, nagy gyönyörűséget fog szerezni egykor a lakosságának.

– Oh, bizony! – felelte Nopcsa mélyen meghajolva és a könnyekig elérzékenyülve vevén át a »Gotterhaltét«. – A magyarok tombolni fognak a lelkesedéstől e dallamokon.

(Császár és kancellár derék, jóakarátú emberek lehettek, de mint jó sok igazán nem váltak be.)

A kancellár távoztával Aklit jelentette a szolgálattelvő kamarás. Az uralkodó szinte felvillanyozva kiáltott fel:

– Ah, Akli! Itt van a gonosz fickó! No, az derék! Hát jöjjön be.

Kisvártatva belépett és térdre vetette magát az uralkodó előtt.

– Köszönöm fölségednek, hogy megkegyelmezni méltóztatott.

– Ugyan keljen föl! – förmedt rá a császár jóságosan. – Mit komédiázik? Hiszen voltaképpen én hibáztam. Tudom, hogy ártatlan volt. Félrevezettek, ez az egész. De úgy kell. Minek ír olyan verseket, amelyeknek két értelme van? Az csak a zsidóknál van, carissime, és nem a keresztény poétáknál, hogy hátulról olvasandók visszafelé. Honnan tudhattam volna én azt?

A régi levegőben legott megtalálta Akli az ő régi hangját.

– Nagyon is tudhatta volna fölséged, mert jeruzsálemi király is.

A császár jóízűen nevetett, aztán egyszerre elkomorodva tekintett végig régi kedvencén.

– Szegény Aklicska, hogy lesoványodott. S ezt mind a rossz császár okozta, egy rossz versért. Ugye sokat szenvedett? Hiába tagadja, látom az arcán. De most már megint minden jó lesz, minden a régibe tér vissza, marad, mint eddig, az udvarnál. Lássá, a császár is hibázik néha, de ha belátja, magával szemben is igazságos, nem ok nélkül vereti pénzekre jelszavát: *Justitia regnorum fundamentum*.

Jó puha szíve volt a császárnak, s a puha szíve lágy szavakat sugallt neki, melyekkel úgyszólván simogatni tudta azt, akihez szólt.

– Tehát a Napóleon-versért lettem elítélve? – dűnnyögte Akli, mintegy önkéntelenül, önmagához. – No, ugyan törhettem volna a fejemet, míg ezt valaha kitalálom.

– Akarom tehát – folytatá a császár előbbi szép gondolatát némi lendülettel –, hogy velem szemben is igazságot nyerjenek nálam hú alattvalóm és szolgálaim, azért is ezennel felszólítom, kívánjon a kiállott szenvedések kárpótlásául valamit.

A császár szinte szép volt e szavaknál, valami fenséges kisugárzás a homlokából glóriát vont köréje (mintha rajta lenne a korona és az fénylene, pedig nem volt rajta). A földi isteneket, császárokat, királyokat az ilyen pillanatok emelik a valódi istenek fölé, mert a valódiak csak indirekte ajándékozhatják meg a halandókat.

Hanem biz azzal csínyján kell bánni, mert nagyon költséges multság (királynak is csak ritkán futja) »fehér lapot« adni valakinek, hogy írja rá, ami szívének, lelkének jó, szemének, szájának tetszetős.

Akli valóságosan elszédült, összetört e nagy kegy horpasztó súlya alatt. Feje zúgott, arca kigyúlt. Kétszer is megpróbálta, hogy valami köszönetet rebegjen, de nyelve megtagadta a szolgálatot. Ami érzés volt benne, az nem tudott hangokban kijönni, hanem csak folyadékban tört ki a szemein át.

A császár méltányolta elérzékenyülését (sőt jól esett neki) és segítségére sietett.

– Jó, jó, tudjuk az ilyet. Nehéz az ilyenben határozni. Hát ne is feleljen most, hiszen ráérünk, gondolkozási időt hagyok. Menjen most a szobájába és hányja-vesse meg higgadtan, mi legyen az, amit önért tehetek. Csak aztán ne valami bolondot kívánjon, kedves Akli!

Az örömtől mámorosan tántorgott ki a császár dolgozószobájából. Nagy volt a meglepetése, mikor mindent úgy talált régi lakosztályában, amint elhagyta, ruháit, könyveit, apróságait – csak a kéziratok voltak felturkálva.

Délután az Ungargasséba készült, s lelke repesve édelgett az első találkozás kiszínezésében. Mit fog mondani a Búzavirág, ha meglátja? Hátha még megtudja valamikor, hogy ő mentette ki nagy fifikával a Szepessy karmaiból? De hátha a császár is megtudja a csíny, amit a cédulájával elkövetett? (Homloka elborult, de csak egy perc). Ej, meg fog bocsátani. Hiszen egy kis hazugságot mindig befed egy megakadályozott bűn. De hátha Szepessy is megtudja a csalást. (És Akli hátát elfogta a borzongás.) Ez, ez! Ha Szepessy megtudja. Ezt ugyan nem teszi zsebre az a nyers, rabiátus ember. Ebből nagy veszedelem kerekedhetik rá. Megöli, semmi kétség. Pedig most olyan becsesnek tűnt fel előtte az élet, olyan szép a világ! Keresztették egymást fejében a felhős sejtelmek, napsugaras remények. Hanyatt feküdt a pamlagon s hízlalta a lelkét a császár ígéretével s elvonult előtte, ami csak becses van a világon, a földi boldogságok, kincsek nagy kirakata. Jaj, melyikhez nyúljon?

Az idő pedig futott, gyorsan futott, dél lett, ebédre hívták a tisztai táblához, ebéd után pedig, mikor már éppen menni készült a nevelőintézetbe, a császár érte küldött, hogy sakkozni akar. Akli visszatérte eszébe juttatta szenvedélyét, melyet pedig abbahagyott volt, mert az udvaroncok mindig úgy játszottak vele, hogy ő nyerjen, csak az egy Akli merte megmattozni. Emiatt mindig ingerült lett Akli, de azért mégis csak vele szeretett játszani.

A császár már ott ült a mahagóni-asztalkánál a kiterített ostábla előtt, midőn Akli belépett, az elefántcsontból való turbános törököt bátyáikkal, lovaikkal, szultánjukkal együtt már fel is állította unalmában, szembe a maga csontkatonáival, úgyhogy mindjárt kezdeni lehetett.

A császár különben kedvetlen volt, vagy legalább unott, és Akli szerette volna, ha most egyáltalában nem esik említés a délelőtti tárgyról. Nem is szólt a császár semmit, pedig bár most szólt volna, mert később még jobban elkedvetlenítette néhány hibás húzása, minélfogva előre látván a játszma kimenetelét, bosszúsan sepepte le a figurákat a tábláról.

– Megadom magamat. Ma lusta vagyok gondolkozni – s ezzel felkelt az asztaltól.

Akli szintén fölkel és örült titkon, hogy gyorsan vége lett, elmehet még az Ungargasséba; meghajlott, hogy távozzék, de a császár váratlanul visszaszólította az ajtótól.

– Nos, kigondolta már, hogy mi az, amit önért tehetek?

Akli szíve hevesen kezdett dobogni.

– Igen, felség – felelte remegő hangon.

– Nos?

– Félek, felséges uram, hogy talán túllépek a köteles szerénységet és...

– Csak bátran, carissime – biztatá a császár nyájasan, de korántsem a délelőtti, kisugárzó melegséggel.

Őfelsége kihűlt azóta – s a fehér lap már nem volt egy nagylelkű fölbuzdulás, mint a fogantatásánál, hanem csak egy elintézésre váró ügy, egy restáncia a császár napi teendőiből.

Akli összeszedte erejét, legyőzte valamennyire elfogultságát, és így szólt tompán, félénken:

– Tegyen meg engem fölséged nemes emberré és ajándékozza nekem Akli községét.

A császár nem felelt mindjárt, nem mutatott se csodálkozást, se beleegyezést, de a homlokán kiélesedett a történelmi nevezetességű három redő, s rendes szokása szerint fel s alá járt a teremben, petyegette az ujjait, míg végre megállt Akli előtt.

– Hja, hja. A dolog, tudja, nem olyan egyszerű, ahogy ön gondolja... Hiszen megígértem, az igaz... de én valami hivatalra, valami állásra gondoltam. S ön, ha jól értem, egy donációt akar...

Akli egy szót sem felelt, lesújtotta a császár viselkedése, mint egy mennykőcsapás. Nézte, ellenállhatatlanul nézte a sivár valóságot. Országok és milliányi népek urát, amint küzd benne a fősvény ember a királlyal.

– Bocsánat, felség, ha talán...

– Nem, semmi, semmi. Nem teszek magának szemrehányást. A világért se haragszom. Maga végre is jó ember én is jó ember vagyok, hát megegyezünk. Hiszen nem azért mondom, de lássa, rossz világ van, sanyarú világ van. S ma már valami szokatlan dolog a donáció. Kiment a divatból. De maga szeretné föléleszteni. No, persze. Hja, csakhogy egy kicsit nehezen megy. Mert honnan? Ma a császárnak is körül kell néznie, ha élni akar. Nem úgy van, mint régen volt. (A császár mélyen sóhajtott s elmerült gondolataiba, aztán újra fennhangon szötte észrevételeit.) Ma már a só se olyan sós, mint azelőtt. Minden elromlott, összezugorodott. Könnyű volt az elődeimnek dominiumokat ajándékozni, ámbár kár volt. De ma már a forradalmak se érnek semmit, haszon nélküli kellemetlenségek. Hiszen ért engem, carissime (nevetett föl a császár, mintegy előljáróban egy tréfás mondásának), nem hoznak a konyhára semmit. Hajdan a Rákócziak után egy tömeg uradalom maradt, könnyű volt Leopoldusnak örömet csinálni másoknak. De micsoda forradalmak vannak ma! (Fumigative legyintett kezével.) Nem valami kövér falatok. Hiszen tudja, mire gondolok. A Martinovicsokra. Mert már csak az effajta szegény ördögök acsarkodnak a trónus ellen, s azoknak legfeljebb a fejét lehet elvenni. Hát iszen, ami illeti a nemességet, abban nem forog fenn nehézség, de a másik, a falu... micsoda falut is mondott?

– Aklit.

– Hát van ilyen falu?

– Igenis, Ugocsamegyében.

– És hogy jutott eszébe?

– Mert hogy a nevem az.

– Ohó! – nevetett fel a császár vidáman, mint akinek hirtelen valami kiségitő ötlete támadt. – Előttem ez nem jogcím, carissime, sőt ellenkezőleg. Én nem helyeztem a Napóleon-verset előlről olvasva, hanem csak hátulról olvasva, következésképp nem is honorálhatnám a poéta nevet előlről olvasva, hanem legfeljebb hátulról lehetne...

Szikra szikrát csal ki. A császár ötlete villámhirtelen ötletet gyűjtött az Akli fejében is. Mély hódolattal hajtotta meg magát.

– Hát én nem bánom, felséges uram. Úgy is jó. Vegyük hátulról a nevemet, és amit jelent, azt adja nekem felséged. Akli község helyett.

– Hogy érti azt?

– Hátulról Akli annyit tesz, mint Ilka.

– És mit tesz »Ilka«?

– Ilka magyarul anyyi, mint Ilona vagy Heléna.

– Ah!

Akli arca kigyúlt, szemei élénken csillogtak.

– Adja nekem császári felséged feleségül Kovács Ilkát.

A császár meglepetve kiáltott fel, miközben egyre csóválta fejét.

– Akli! Vén gyerek! Mit kell hallanom? Milyen dolgokon jár a maga esze? Hát megbolondult?

– Talán. Mert a szerelem semmi esetre sem józan állapot, és én szerelmes vagyok, úgyhogy a fölséged egyetlen szava – folytatá pátosszal (ami pedig nem volt szokása) – megnyitja számomra vagy a mennyet az angyalok kórusának elbűvölő zenéjével, vagy a pokol mélységes gyehennáját az ördögök csordájának vartogásával.

A császár elmosolyodott, mert oly furcsán illet Aklihoz a szónoki pátosz, mintha a házi macskának szárnyai támadnának és fölrepülne a felhők közé.

– Nincs rossz ízlése, carissime – felelte flegmával –, de hát ővele mi van, ővele, a leánnyal?

– Azt hiszem, ő is szeret.

A császár föl húzta szemöldeit és tréfásan vonogatta a vállát.

– Akkor azután semmi közöm hozzá: ha a lány is akarja. Volenti non fit injuria. Hanem azért el nem hallgathatom, hogy ön nem szépen viselte magát.

– Én, fölség? – hüledezett Akli.

– Sőt, úgy látszik, sikkasztott a prókátorok formulája szerint – folytatá az uralkodó –, mert a megőrzésére bízott kincset saját céljaira fordította.

– Oh, fölség – mentegetőzött Akli, e magasztos pillanatban nem tudván leszállani a tréfa prózájáig –, ártatlan vagyok ebben: a szerelem jön és távozik észrevétlenül, mint az álom...

– Hát igen – felelte a császár komolyan.

– Beleegyezik fölséged? – kapta fel mohón a szót Akli.

– Mit is tehetnék egyebet? – szólt a császár. – Ámor nekem nem alattvalóm.

A kamarás e pillanatban Norbonne francia követet és Metternich Kelemen herceget jelentette.

A császár távozást intett a köszönetet rebegő Aklinak, s a belépő urakat azzal a fejcsóválással kísért, önkéntelenül elröppent felkiáltással fogadta:

– Micsoda különös neveik vannak az embereknek.

Norbonne a Mária Lujza házassági ügyében jött tárgyalni az elmenetelt és egyéb részleteket illetőleg, a ravasz analizáló Metternich azonban ez egész tárgyalás alatt, sőt még a kihallgatás után is sokáig igyekezett kitalálni a császári ajkáról kicsúszott titokzatos felkiáltás értelmét. Valami különös, nagy háttért keresett mögötte! Pedig milyen jelentéktelen kicsiség volt az általuk most előkészített világtörténelmi drámához képest!

XIII. FEJEZET

MIKOR A BIMBÓ RÓZSA AKAR LENNI

Akli lábai alatt égett a föld, boldog volt, szerette volna kikiáltani az egész világnak: Az enyém ő. Nekem adta a császár. Halljátok, nekem adta!

Egy percet sem késett, rohant le a lépcsőkön a legelső kocsiállomáshoz, belevette magát egy droskéba és az Ungargasséba hajtatott a 23. szám alá.

Huszonharmadik szám! Milyen szépen hangzik. Szavalni lehetne. Mennyi édeség egy számban!

Behúzta fejét prémes kabátja gallérjába (bár egy csöppet sem fázott), és egy örökkévalóságnak tetszett neki, míg a vágató lovak végre odaértek a 23. számhoz, ahol leugrott könnyedén, ruganyosan. Körös-körül csendes volt minden az utcában, csak a meghasogatott kapu mutatta az éjjeli események nyomait. Dimitri előjött a csöngetésre, és miután Akli megnevezte magát, örvendezve bocsátotta be.

– Istenem uram, kit látok! Milyen rég volt szerencsénk!

– Nem voltam Bécsben, kedves öregem, odahaza voltam.

– Ah, szegény kisasszony, hogy búsult.

– Búsult? – kérde Akli vidáman, mintha hájjal kenetné a szívét. – És miért búsult volna?

– Hát csak sajnálta önt – felelt Dimitri zavartan –, hogy izé (kereste az alkalmas szót), hogy »szabadságon«, hogy odahaza tetszik lenni.

A szabadságon szót megnyomta Dimitri, mintegy értésére akarván adni Aklinak, hogy ő jól van informálva, de mint »finom« kapus, barátja a sima beszédnek.

– Nos, és hogy van a kisasszony, nincs semmi baj?

– Isten valahogy megőrzött bennünket, magam sem tudom hogy. (Ájtatosan ég felé emelte a szemeit.)

Isten meg én – gondolta Akli és fennhangon hozzátette:

– Azt akarja ön mondani, hogy történt valami?

– Oh, dehogy. Isten ments. Semmi se történt, uram. (Oly ártatlan képpel tudott hazudni, mint egy miniszter.)

– Hol beszélhetnék a madame-mal?

– Az írószobában van.

Madame Szilvássy felette barátságosan fogadta a látogatót.

– Isten hozta. Ejnye, de kapóra jön! Éppen instanciát írok Kolowrat grófhhoz, hogy a Kovács kisasszonyt vegyék ki az intézetből, mert itt veszedelemben forog ő is, az intézet is, és az én egzisztenciám is. Én nem állok jól többé semmiért.

– De én jótálok – felelte Akli.

– Ej, ön legfeljebb csak tegnap szabadult ki, mondta nekem a Búzavirág, hogy kegyelmet fog kapni, neki köszönheti Akli úr. Ön, mondom, legfeljebb tegnap jött vagy ma, és fogalma sincs a történekről.

– Én mindent tudok, asszonyom, a tegnap éjjeli eseményekről itt az utcában.

– Hogyan? – kiáltott fel Szilvássyné elsápadva. – Már beszélnek a városban? Hisz akkor az intézet renomméeja el van veszve. Leányaikat hazaviszik innen a szülők. Vagy talán csak a gaz Dimitri fecsegett önnek? Szóljon, uram, az istenért!

– A városban semmit se tudnak, madame, és Dimitri hallgatag, mint a csuka, de én magam itt voltam az éjjel az ostromlók között, bőrködmönben, tüzszóval, karabéllyal, mint a többiek, és őrködtem önök felett.

Nyílt most az ajtó, felrántotta szelesen, pajkosan egy szép keskeny kezecske, és betoppant a Búzavirág, téglaszín szoknyája suhogásával üde szellőt hajtva, szép szösze hajával illatot.

– Jó estét Klipi-Lipi, jó estét!

Csengett a hangja vidáman, édesen, elfogulatlanul, mint egy csicsergő madaré. Odaszaladt Aklihoz, megragadta mind a két kezét, rázta, lóbázta egy darabig, aztán gyerekesen hátravetette a felső testét s elkezdett iregni-forogni Akli körül, hogy a szoknyái harangalakra fölpuffadva repkedtek körülötte. A »tengely« (Akli) is, bár ügyetlenül meg-megtántorodva, de kénytelen volt vele fordulni.

– Ni, bizony kiszakítja a kezemet – nevetett Akli, és nézte, nézte nagy gyönyörűséggel, nem tudott vele betelni, miközben egyre ismételte: – Hogy megnőtt, hogy megnőtt, mint egy jegenye.

– Búzavirág! – szólt a madame szigorú tekintettel. – Micsoda viselkedés ez! Akli úr nem játszópajtás, se nem gyerek már, se még nem bácsi.

– Persze, ő csak Akli. De mikor én úgy örülök, hogy újra látom, hogy nincsen semmi baja.

– Hiszen jól van, gyermekem, helyes, hogy örülsz, de az örömet is bizonyos esztétikus formák közt illik mutatni. Éppen ez a nevelés művészete.

– De lássa, madame, mikor ő engem sohasem vesz komolyan, hát miért vegyem én őt komolyan?

– Ha egyéb okból nem, hát azért, mert én kívánom.

– Oh, a madame kedvéért szívesen.

S ezzel elugrott Aklitól hátra vagy három lépésnyire, felhúzta a szemöldjeit, melyek fonséges ívben árnyalták szép szemeit, hosszúra, ünnepélyesre idomította arcocskáját, s aztán szabályszerűen meghajtotta magát a divatos pirouette-mozdulattal, széthúzva a szoknyája két szélét kislányosan, kecsesen, kackiásan.

– Alázatos szolgálója, szolgabíró kutyája.

A hazai ízű tréfás szólamon jót kacagott a madame és hagyta a javíthatatlant a maga természetességében.

– Szabad kérdezni, mikor érkezett tisztelt uraságod? – folytatá fáradt, nyegle hangon, ahogy a nagy dámák beszélnek, kik minden kiejtett mondat után legyezik magukat.

Ő a kezében levő könyv rezegtetésével mímelte a legyezőt.

– Tegnap este jöttem – felelte Akli.

– Úgy? Tegnap este? (A Búzavirág arca láthatólag elborult.) Szép, hogy hozzánk is elfáradott és hogy *ilyen hamar* (az ilyen hamart észrevehetően kiélezte). Csak-hogy talán nem is nekem szól ez a vizit? Hiszen én talán meg sem tudom, ha Dimitri apó az imént meg nem zörgeti a szobám ablakát, hogy »itt van a Herr von Pakli«. De persze, persze, andere Städtchen, andere Mädchen. Bizonyára megismerkedett valami egérke kisasszonnyal a szomorú fogságban, és én talán alkalmatlan is vagyok most...

– Oh, hogysisne. Hisz azért jöttem. Közleni valóm van önnel.

– Tehát igazán nem zavarom önöket?

A madamera nézett kérdőleg.

– Csak maradj itt, gyermekem. Éppen az éjjeli dolgokról beszélgettünk Akli úrral. Oh, istenem, mennyi bajt okozol te nekünk, Búzavirág!

Búzavirág a vállát vonogatta, miközben elbűvölőn hullámozott a hattyúnyaka tündéries vonalaival, apró gödröcskéivel, mélyedéseivel és kidudorodásaival.

– Nem tehetek róla, néni.

– Persze, nem tehet róla, szegényke – mentegette növendékét Szilvássyné, Aklihoz fordulva s mintegy felvilágosítani akarván őt az igazi okról latinul folytatá: »Habet pulchritudinem periculosam.« (Veszedelmes szépségű.)

Akli arcán csodálkozást lehetett olvasni. Hiszen oly beszédes arc volt ez a vibráló idegeivel, mint egy nyitott könyv. A madame azt hitte, hogy a fölfedezés lepte meg. A leány azt hitte, azon csodálkozik, hogy a madame milyen okos, még latinul is tud. Akli pedig nyilván azon csodálkozott, hogy a madame milyen együgyű, mint titkot árulja el, hogy a leány milyen szép. Hiszen tudta már azt ő azelőtt is.

– Képzeld csak, szívecském – újságolta továbbá –, Akli úr itt volt az éjjel Szepessy emberei között.

Búzavirág arcán nem látszott semmi csodálkozás.

– Tudtam, hogy ott van – felelte egyszerűen.

– Te tudtad volna? Honnan? Miképpen?

– Csak éreztem, de az biztos volt és nem féltem egy cseppet sem.

A férfi szíve nagyot, kevélyet dobbant, s hálás tekintete lágyan simogatta e szavakért.

A leány kissé elpirult s behunyta a szemeit.

– Pedig a dolog komoly volt – jegyzé meg Akli –, és én magam is szepegtem már.

– Ne mondja! Komolyan hiszi tehát, hogy el akarták rabolni a mi Búzavirágunkat?

– Nemcsak hiszem, de tudom. Magam is a megfogadott inszurgensek közt voltam, akik egyenesen azzal a céllal jöttek Pozsonyból, közel háromszázan, hogy a kisasszonyt erőszakkal viszik el innen. Hintó, bunda készen várta a szomszéd háznál, váltott lovak az úton, Pozsony megyében pedig egy bástyafalas kastélykalitka, ahová bezárták volna a madarat!

– Szent Isten, atyám! – szörnyülködött Szilvássyné, elhalványodva a gondolattól is. – Lehetséges-e?

– Hogyne! Az bizony lehetséges. A közbiztonság hiányos itt Bécsben. Az inszurgensek vásott gyerekek, szeretik a csínyt, veszedelmet, az az elemük, a kormánygyeplők gyenge kézben vannak, azt pedig a ló is mindjárt észreveszi, hát még az ember, hát még a magyar ember...

S itt aztán elbeszélte Akli az egész tervet, milyen gondviselészerű módon jutottak kezébe a sötét szándék egyes szálai.

Eközben sötét lett a szobában. Az este ilyenkor, karácsony tájban nem közeleg méltóságosan, lassan, mint nyáron, hanem egyszerűen leugrik valahonnan a padlásról: »Hipp-hopp, itt vagyok, mint a fekete szurok.« Dimitri két meggyújtott faggyúgyertyát hozott be s néhány hasábot tett a kandallóba. A lángok gyorsan, falánkul csaptak össze az új táplálék fölött, nyalakodtak, pattogtak, pöröltek, a nők pedig borzongva hallgatták a történeteket, mint valami kísérteties mesét, melynek szörnyűségeket csak a madame »ah, oh« kiáltásai zavarták meg imitt-amott, azon helyeknél, mikor ragyabunkó megelőzi őket a Kolowrathoz írt levéllel, tágul a tüdő, nehéz sóhajtás tör ki a mellből: no, hál' istennek – és az olyan helyeknél, mikor ragyabunkót megkötözve találja a szekér alján, összeszorul a szív és hideg béka fut végig a hátgerincen...

A Búzavirágot megviselte a mese, remegve húzódott egyre közelebb-közelebb a madame-hoz, míg végre egészen odasimult a szoknyájához, és a nagykendője lecsüngő szárnyába bújta el a fejét. A kis szíve pedig úgy pihegett, úgy dobogott, hogy a madame is hallotta és lehajolt hozzá, kétfelé simította a haját és egy csókot lehelt az izzó homlokára.

Meghatotta a leányka ragaszkodása, önkéntelenül hátra nyúlt az íróasztalra a félig megírt instanciáért és széttépte dirib-darabra.

– Dehogy eresztlek el, kis Búzavirág. Megoltalmazlak én, ne félj semmit.

– Nem lesz rá szükség, asszonyom. A kisasszonyt nem fenyegeti többé semmi veszély.

– Vajon? – szólt Szilvássyné aggódólag.

– Találtam én olyan arkanumot...

– De hiszen, uram, nincs a gonoszság ellen medecina.

– Már én pedig találtam! – dicsekedett Akli diadalmasan. – Olyat mondtam én neki, hogy egyszeribe elment a kedve Búzavirágot elrabolni és vissza se jó többé, biztosítom.

Hanem iszen föl is ébresztette ezzel a legveszedelmesebb ördögöt, aki nem az alvilágban lakik, hanem az asszonyokban: a kíváncsiságot.

– Mit? Ugyan mit? – rohanták meg egyszerre.

– Ohó, az az én titkom.

– De megmondhatja nekünk is.

– Semmi esetre se – felelte Akli eltökélten.

Ilonka durcás képet vágott és elfordította fejét Aklitól.

– Hát egye meg a titkát, Pakli úr.

De a madame is megneheztelt, mert fölkelt, hűvösen biccentett a fejével Akli felé, azután így szólt távozóban:

– Minthogy magán-beszélgetésük van, én most magukra hagyom és beküldöm Hardy kisasszonyt.

Hardy kisasszony előkelő magatartású öreg nőszemély volt, az akkori divat szerint éppen olyan szükséges bútordarab a nevelőintézetben, mint a glóbus, mint a tábla, vagy mint a szivacs. Szóval, ő is a tanszerekhez tartozott. Annyiban ugyanis, hogy Hardy kisasszony teljesen siket volt és a siketsége képesítette felette fontos állására, ezzel szerezte a kenyerét. A parloirban, ahová a családtagok és rokonok lehívhatták a növendékeket, sokszor az unokaöccsök és unokabátyák is, Hardy kisasszony volt jelen folytonosan mozgó kötöttüivel. A négyszemközti beszélgetések csak női családtagokkal voltak megengedve, a férfi-rokonokkal azonban csak négy fül közt diskurálhatott a leánynövendék, mert a Hardy kisasszony szemei ugyancsak résen voltak. Apró, villogó két detektív, mindent észrevevő. Hardy kisasszony nem hallott semmit, de látta volna, ha a cousin megöleli vagy megcsókolja a cousinét. Vagyis a gondolat szabad volt az intézetben, de a mozdulat nem. S ez csak a siket vénkisasszony által volt elérhető. Ilyen hölgyeket a többi intézettulajdonosnők is tartottak, de mademoiselle Hardy fölöttük állott minden tekintetben, mert gazdag forrásává vált a madame mindentudóságának. A mélyebben beavatottak t. i. azt suttozták, hogy az öreg kisasszony minden nyelvet értett és a szájak mozgásáról úgy le tudta olvasni a szavakat, mintha csak könyvben látta volna leírva.

Egy teljes perc se múlt el, már belépett kötőkosarával az egyik kezében, a másikban a rendes fekete táblájával, melyről egy zsinóron lógott a grifli s jelezte a siketségét. Néma fejbiccentéssel üdvözölte Aklit, aztán leült a szoba legsötétebb szögletébe, onnan nézte, egykedvűen kötögetve, a beszélgető fiatalokat.

Azok pedig még mindig ott tartottak, hogy mit mondott Akli Szepessynek. Ilona faggatta, Akli ellentállt, úgyhogy egy veszekedő pár benyomását tehették a belépő Hardy kisasszonyra.

– Nos, nem mondja meg, uram?

– Nem.

– Meghalok a kíváncsiságtól.

– Szépen eltemetjük – nevetett Akli.

– Hiszen maga valami borzasztót mondhatott énfelelem.

– Meglehet.

– Lássá, én bevallottam akkor egyszer régen az én lekvár-titkomat.

– Hm, mert a nők nem tudnak titkot tartani, de mi tudunk.

Kedvesen, szendén összetette a kezeit, esdve, kacérkodva ráemelvén édes tekintetét.

– No, ne legyen oly makacs és kegyetlen, Klipi-Lipi, szépen kérem.

– Nem és nem.

– Hátha megharagszom?

– Akkor sem. Hanem mondok helyette egy másik titkot, Beszéltem a császárral...

– Bánom is én a császárt, nem érdekel engem a császár.

– Majd meglássa, hogy érdekelni fogja.

A Búzavirág vállat vont negédesen, durcásan.

– Nem hiszem, de próbálja meg, ha úgy tetszik.

– Hát igen kegyesen fogadott őfelsége – folytatá Akli bizonyos ködös, de mégis mesterkéltséggel fontoskodó színezéssel, mely a figyelmet van hivatva felhívni, hogy valami frappáns következik –, és visszavett az udvarába...

A Búzavirág szándékosan ásított egyet.

– Látom, nem sokat érdeklődik a sorsom iránt – vette zokon az elbeszélő.

A Búzavirág megint ásított, elhatározta, hogy ő is megbosszantja Aklit.

– Álmos vagyok egy kicsit – ravaszkodott az őszinteség hangján –, hiszen tudja, milyen éjszakánk volt. Hanem azért csak folytassa, hallgatom.

S fáradtan, hanyagul eresztette le a két karját.

– De nemcsak visszafogadott őfelsége – folytatá Akli, –, hanem azt mondotta, hogy a kiállott szenvedéseimet kárpótolni akarja s felszólított, hogy válasszak valamit és azt megadja nekem, bármi legyen.

– Ah! – kiáltá a leány egyszerre élénken. – És mit fog ön választani?

– Már választottam – mondá Akli rendítő nyugalommal.

– Mit? – lihegte a leány tompán, bágyadtan, elhaló hangon.

A férfi ránézett s tekintetének melegségétől felbugyogott lelkéből a tudás forrása. Arca egyszerre lángba borult, szemeit lehunyta.

– Találja ki – biztatta Akli.

– Nem tudom, nem tudom – hadarta halkan, csendesesen.

– Hát megmondjam? – susogta. (Hardy kisasszonynak úgy tűnt ez fel, mint egy olvashatatlan sor.)

Kezeit ijedten, tiltakozón emelte fel a leány.

– Ne, ne...

– Furcsa maga! – zsörtölt Akli. – Majd azt akarja, hogy mondjak meg egy titkot, majd azt akarja, hogy ne mondjak meg egy másik titkot.

– Mikor úgy szégyenlem magamat! – rebegte halkán s örömtől ragyogó arcára egy csipkekendő t borított –, úgy szégyenlem...

– Hát kitalálta? – kérde a férfi mohón.

Némán igent intett fejével, felugrott és kiszaladt a szobából.

Nem bírta többé megkeríteni ez este, bezárkózott szobájába és ágyára vetvén magát, csöndesen sírdogált bent. Akli mindenféle követeket küldözgetett utána, hogy jöjjön ki még egy szóra, csak egyetlenegyre, de sehogy se bírták kicsalni. Végre az az ötlete támadt, hogy elkérte Hardy kisasszonytól a palatábláját és a griffit, beküldte vele Dimitri apót azzal a kéréssel, hogy írja fel a válaszát egy szóval.

A táblát visszahozta Dimitri, s ezek a szavak álltak rajta az Ilona betűivel:

»Mit felelt a császár?

Akli ezt írta válaszul:

»A császár ideadta, amit kértem. De hát a Búzavirág mit felelt?«

Dimitri elment, meg visszatért, mire több volt a táblán néhány sorral:

»A Búzavirág most még neheztel a csúf Akli úrra és nem tud ránézni, de ha ki-alussza a haragját, kész engedelmeskedni a császárnak, mert a Búzavirág kimondhatatlanul szereti – őfelségét.«

Akli pedig meg volt elégedve a válasszal s nyugodtan ment haza, mert pszichológus érzékkel ezt olvasta benne:

»A Búzavirág most még meg van rendülve és nem merne az Akli szeméibe nézni, de ha egy álmatlan éjszakán hozzászokik a gondolathoz, menyecskévé lenni, vidáman fog szaladni karjaiba, mert a Búzavirág kimondhatatlanul szereti az ő Akliját.«

XIV. FEJEZET

VICE-ISPÁNY URAM NAGY TISZTESSÉGBEN

Nehéz ezekkel a kis portékákkal boldogulni. Még a szerelmük is annyi mindenféle szeszélybe van beburkolva, hogy szinte mesterség kihámozni. Az igaz, hogy édes mesterség. És talán a természet akarja úgy, hogy egy kis fáradságba kerüljön a gyümölcs megszerzése. Ott van például a dió, maga is szereti, ha felnyitják, és mégis két héjat, két páncélt vesz föl magára, egy zöldet és egy keményet, csontosat, pedig ez az utóbbi már úgy is nő meg, kétfelé osztott kagylónak, tehát akarja, hogy felnyissák, és mégse enged, szét kell feszegetni, sőt a feszegetésnek se mindíg enged, össze kell néha törni. Ilyen bohó gyümölcs a dió.

De hát még a szerelem? Az jár még csak sok parádéval. S éppen a parádéja a legnagyobb poézis. A házasság aztán többé-kevésbé mind egyforma próza, de az összeboronálása, az mind különböző és változatos. Egy utazás Tündérországban, tele elbűvölő stációkkal; eső ha esik, permeteg csak; felhő ha támad, báránfelhő csak; fergeteg ha jó, egy bánatos sóhaj lezúgja; köd és homály ha keletkezik, egy vidám mosoly elkergeti.

Hát igen, volt még elég »jelenet«, míg végre odajutott a dolog, hogy a Búzavirág-ból bevallott menyasszony lett.

A császár Kolowrat gróftól bízta meg a kelengye megrendelésével és ezekben az időkben gyakorta emlegette környezetének, féltréfásan ugyan, de mégis sopánkodó hangon, mikor a kiadásokból valamit le akart faragni:

– Gondolják meg, hogy két leányt kell az idén férjhez adnom.

Mária Lujza főhercegnő férjhezmenetele tavaszra volt határozva. Áprilisban kíséri el fényes küldöttség és személyzet világverő vőlegényéhez Franciaországba. Akli ellenben kisürgette a maga esküvőjét március elsejére.

Zajos és fényes volt az idei farsang az udvarnál. Két téma volt: Mária Lujza bemutatása és nyomban utána az elbúcsúzás a leendő francia császárnétól... A fősvény Ferenc nem szerette az ilyen költséges dolgokat, de Ludovika császárné nem engedett: »Meg kell lenni.« Mit mondana a világ? Egy Habsburg-leányt nem szedtek fel a szeméten, hogy csak úgy észrevétlenül küldjék el, mint egy gouvernantot.

– Nem szedték fel a szeméten – sóhajtott fel Ferenc keserűen –, de odadobják a politika kedvéért a szemétre. S ehhez a szomorú látványhoz minek csináljak még illuminációt is?

Végre is abban állapodtak meg – mindig az asszony győz az ilyenben –, hogy legyenek meg az ünnepélyek, de csak szűk családi körben; mindössze az uralkodóház legbizalmasabb oszlopai hívassanak meg. A császár azt gondolta, hogy

így sokkal olcsóbb. A magas arisztokrácia pedig azt gondolta, hogy így sokkal előkelőbb – s törte magát meghívó után.

A szétküldött »billétek« közül, mint mindig, most is csak kevés ment Magyarországra. A magyarok közül csak éppen a nagy oligarchákat hitták meg, az Esterházyakat, Pálffyakat, Batthyányakat, Nádasdyakat, az aranygyapjasokat és a titkos tanácsosok közül vagy négyet. Erdélyből a gubernátort. Horvátországból a bánt. Akkor még nagy dolog volt udvari bálon lenni.

Annál nagyobb feltűnést okozott az eset, hogy a meghívók szétküldésekor a császár a következő nevet diktálta föl a főudvarmester listájára:

– Stephanus Ráthonyi, Nagyszöllős.

A főudvarmester tiszteletteljes kérdést tett.

– Az udvari bálra parancsolja őt felséged meghívatni?

– Igen.

– Nincs szerencsém ismerni ezt az urat.

– Igyekezék vele megismerkedni és el ne felejtse őt nekem a bál folyamán bemutatni.

A főudvarmester alázatosan meghajtotta magát.

– És milyen címet írjak a meghívóra?

– Írja, hogy »spectabilis«.

A főudvarmester egy szót se szólt többet a császár jelenlétében, de annál inkább csóválta a fejét annak távollétében, tán egy óráig is csóválta, hogy így elrontotta őfelsége a listája szépségét ezzel a plebejus névvel, fűnek-fának elbeszélte, nagy csodálkozással, égre emelt szemekkel, sopánkodván, hogy ugyan honnan jutnak a császár eszébe az ilyen nevek... Sőt a felséges asszonynak is felhozta alkalmas pillanatban panaszképp, hátha az segíthetne még a dolgon, de a császárné közömbösen vette az egészet.

Lőn tehát, hogy tekintetes, nemes és vitézlő Ráthonyi István uram, Ns. Ugocsa vármegye alispánja megkapta a meghívót a legszűkebb körű udvari bálra Bécsbe, ami nagy port vert az egész környéken, mert soha még egyszerű nemesem nem ért ekkora nagy tisztesség.

A főispán, báró Perényi, akinek az ősei nem egy király asztalánál törülték meg a szájukat s nem egy király az övékénél, felette csodálkozték, hogy ő nem kapott meghívót. Vagy ha már nem kapott, miért kapott akkor a másodalispán? Hát elment az esze a ceremóniacsináló hoppmesternek?

Még rejtélyesebbé tette a meghívást a szomszédos Károlyi grófok mellőzése, sőt a párdányi grófit, Butlert is kifeleadték, aki pedig grata persona az udvarnál. Mért éppen Ráthonyit? Hiszen az igaz, hogy nagybirtokú nemesúr, derék ember, de csak a második vicispán. És az is csak Ugocska megyében, amelyik non coronat. Mit akarhatnak vele? Nem érti ezt az ember. Végre is megnyugodtak abban a magyarázatban, hogy bizonyosan meg akarják daloltatni, mert meg kell adni,

hogy ritka gyönyörűen, betyáros zamattal tudja a magyar nótákat elfújni a kvarterka mellett.

Magát Ráthonyit is feszélyezte az eset, de azért csak mégis nyakába vette a bécsi utat, s a bál estéjén felöltvén ezüstgombos, fekete posztó atilláját és asztracánprémes mentéjét, melyet a megyegyűléseken viselt, megjelent a legfensége-sebb udvarnál, hol is úgy vette ki magát egyszerűségében a sok egyenruhás, díszruhás alak mellett, a gyémántok, smaragdok ragyogásának és a bársonyok, selymek suhogásának közepette, mint egy közönséges kakas a pávák, papagájok, struccok, aranyfácánok, pelikánok és gyöngytyúkok között.

A főudvarmester, aki már vadászott rá, legott felismerte, nem is kellett kérdezősködni, s vitte egyenesen a császár elé. Ráthonyi szerénykedett, szabódott, hogy ő azt nem kívánja, de a főhoppmester kijelentette kategorikusan, hogy erre parancsa van.

A császár az imént lépven ki a belső termekből, a szokásos cerclet tartotta, megosztván a nehéz fejedelmi munkát felséges nejével. Sorba megszólították kegyes leereszkedéssel a karéjban álló előkelő hölgyeket és urakat, a császárné a jobbról esőket, a császár a baloldalt.

Ráthonyit a félkör közepére állította a főudvarmester, mondván:

– Itt álljon, domine spectabilis, mígnem ő »legszentebb felsége« megszólítani kegyeskedik, ami bizonyára megtörténend.

Míg Ráthonyi tűkön állt (jobb szeretett volna ő most otthon csibukozni a zsölléjében), a főudvarmester azalatt a császárhoz furakodék, jelentvén halkan, hogy ama bizonyos Ráthonyi István, Nagyszöllősről, ott az a csinos, zömök ember, a hórihorgas Waldstein Fridrik gróf mellett.

A császár jóváhagyólag intett a szemhunyorításával, majd háborítlanul végzé tovább a feladatát, örömrózsákat ültetvén útjában az arcokra, azonképpen a felséges asszony is, míg végre utolsónak Ráthonyit szólította meg a császár.

– Milyen volt az idén a termés Ugocsában?

– Bizony gyenge volt, felséges uram.

A főudvarmesteri bölcsesség akképpen cirkalmazta ki ezt a formaságot, hogy a kör közepén a felséges asszony, felséges férjével találkozván, a cercle véget ér, a császár karját nyújtja a császárnénak, egy sétát tesznek körös-körül a termekben, míg végre a nagy táncteremben megtekintvén a táncolókat, visszavonulnak lakosztályaikba.

Minden ki van itt mérve és számítva, a hang nyájassága, a mosoly, a szó, a fejbiccenés, a leereszkedés fokozata, ennek annyi, másiknak csak félannyi. Hanem persze előre nem látott dolgok is történnek. Az olyanok, hogy a császárné hajából kiesik egy fehér rózsza.

Waldstein Fridrik gróf lehajlik érte és átnyújtja hódolattal.

– Ah, szegény kis rózsám, el akart engem hagyni – szólt a császárné. – Köszönöm, kedves Waldstein.

Azzal átvette a rózsát és szórakozottan játszott vele, himbálta a levegőben, közben néhány kérdést intézett Prága előhaladása felől.

– Ott is olyan hideg van?

– Igen, felség.

– Az emberek azonban ennek dacára boldogok, nemde?

– Egy részök, felség, de sokan vannak olyanok is, akiknek nincsen kenyerök.

– Miért nem esznek zsemlyét? – szólt a felséges asszony, felhőköt parancsolva szép homlokára.

S ezzel szinte gépszerűleg lépett odább, rezedaszín brokát selyem szoknyája nagy suhogással húzódván utána, otthagyta Waldsteint, mivelhogy ez éppen egy egész adag a kegyből, s egy embernek csak egy adag jár. Tovább ment. Azaz tovább ment volna, de íme, a revierje végéhez jutott. A legközelebbi ember (ez volt Ráthonyi) már a császár területén van, ő beszélget vele.

A császárné türelmetlenül tekintett urára, mert most már a karnyújtás és a továbbmenetel következik a program szerint, de a császár még nem készült el emberével s megpillantván várakozó nejét, hozzája fordult s bevonta őt is a beszélgetésbe.

– Íme, kedvelt hívünk, Ráthonyi – szólt –, akit én olyan messziről felfárasztottam.

– Nagy kegy rám nézve – hajtotta meg magát Ráthonyi.

– Örülök – mondá szinte egyszerre a császárné.

– Akié amaz Akli nevű falu – tette hozzá magyarázólag a császár.

– Ah, igen, tudom már – mondá a császárné mohón, mint akinek hirtelen láng gyúl a fejében. – Mi most nagyon rászorultunk önre.

– El kell hinnem – felelte szerényen Ráthonyi –, ha fölséged mondja, de némává tesz a csodálkozás, hogy a föld leghatalmasabb császárnéja és császára egyik utolsó szolgájukra miben szorulhatnak rá. Mesének is hihetetlen.

– Nemde az ön birtoka Akli község? – kérdé a császár.

– Igenis, egy kis magyar falucska Halmi mellett.

– Azt óhajtánánk öntől megszerezni. Átengedné-e nekünk?

– E perctől fogva a fölségedé – szólt nemes egyszerűséggel Ráthonyi.

– Ohó, carissime, az nem úgy megy. Clara pacta boni amici. Ellensége vagyok a bizonytalan helyzeteknek és az utólagos áraknak. Én kevésre becsülhetném, ön sokra, szóval, nem volnánk egymással megegyedve. Azért tehát előre szeretném tudni, mit kíván érte tőlünk.

Ráthonyi egyet rántott a félrecsúszott mentéje ezüstös láncán, aztán egyszerűen, minden pátoz nélkül szólt, mintha a legtermészetesebb dolgot mondaná:

– Adom örök áron azért a rózsáért, melyet a felséges asszony a balkezében tart.

A felséges asszony önkéntelenül elmosolyodott (nagyon bájos volt így), még talán el is pirult egy kicsit, de semmi esetre sem haragudott meg.

– Ah, uram – szólt nyájasan, félénken Ráthonyihoz, miközben bizonytalanul nézett a császárra –, hová gondol ön, hiszen ez a rózsa nem ér meg egy falut...

A császár, bár halkan, de mohón, türelmetlenül vágott közbe:

– Add oda, Ludovika!

És még a szemöldjeivel is intett neki.

A császárné átnyújtotta kegyes mosollyal a rózsát, mely még az imént a hajában volt. Ráthonyi mélyen meghajolva átvette és az atilla zsinórja alá tűzte a mellén. Halk moraj, hullámszás támadt körös-körül, a nagy »jelenet« híre szétfutott a teremben hercegek, hercegnők között, a diplomaták is erről beszéltek. Volt, aki sopánkodott, hogy a spanyol etikett immár erről a helyről is száműzetett. Volt, akinek tetszett, hogy a császárné ilyen egyszerű, kedélyes és természetes a legszerényebb alattvalóival szemben is, mint akármely más földi asszony. De vajon ki lehet az az ismeretlen ember? Az epidémiák gyorsaságával tört ki és terjedett a kíváncsiság láza. Kapós ember lett a főudvarmester, az egyedüli, aki tudott felőle. Zászlósurak, udvari potentátok siettek magukat bemutatni az egyszerű falusi nemesnek. Próbálták is kivenni belőle szépszerivel, miről beszélgetett a felségekkel, de Ráthonyi zárkózott maradt.

– Egy kis üzletet kötöttünk együtt.

Mindez olyan különös és titokzatos volt, hogy egy sajtószerű nimbusz vette körül az alakját azon az estén.

De hát ennek az estének hamar vége lett. Éjfélkor kioltják a gyertyákat a lakájok, s a bál csak bál, még ha a Burgban van is, eltűnik, mint egy szép álom – s nem marad meg utána más valóság, csak egy pár foszlány a ruha-fodrokról, egy-egy leszakadt pántlika vagy csipkedarab, egy csomó elhullott hajtű vagy kapocs, egy-két elvesztett félkesztyű bámulatosan kis kezecskékről, és néhány megszerzett hörg- és tüdőhurut.

Ráthonyi hazament a »Matschacker-Hof«-ba, ahol szállva volt és mire kialudta a mámort, neki se maradt meg egyebe a tündérestéből, csak az elfonnyadt rózsája. Tegnap még egy császárné hajában volt, megérdemelte volna, hogy legalább egy pohár vízbe tegyék éjszakára, de Ráthonyi erről is megfedkezett. Reggel végre ügyet vetett rá, egy »kopertát« hajtogatott össze egy szelet papirosból, abba tette a rózsát, ráírván a papírra, mint rendszerető emberhez illik, pro memoria: »*Akli falu*«. Ha hazaér, gondosan elzárja a családi leveles ládába, hol az utódok mindenkor megtalálhatják – az egykori falujokat.

Alig hogy »megfölösztökölt« az étkező »szálában«, már kereste Nostitz udvari tanácsos, a császári magánjavak direktora, az Akli község átruházásáról szóló okmányt hozva aláírás végett. Nyájas, előzékeny öreg úr volt az udvari tanácsos, édeskés, mint a szirup, és okos, mint a kígyó, elmondta a császár üzenetét, melyet ekképpen formulázott:

»Őfelségét a császárnét annyira meghatotta az ugoccai vice-comes gavalléros viselkedése, hogy a császár őfelsége a világért sem akarta egyelőre annak a zamatját és szépségét akár elrontani, akár meggyengíteni valamely közbelépés

által. (Az nem is volna rendjén – szólt közbe Ráthonyi.) Őfelsége mindazáltal érzi, hogy a dolog nem maradhat sokáig annyiban, s igyekezni fog azt illendő módon viszonzni.«

Ráthonyi mosolyogva jegyzé meg, hogy ő már megkapta a falu árát és eléggé meg van jutalmazva az elfogadás kegyes ténye által. Aláírván tehát az okmányt, miután még aznap körültekintett egy kicsit a roppant városban, másnap reggel hazapályázott Nagyszőlőésre.

A bál után is csak úgy röptek a napok egymás után, mint annak előtte, de Aklinak úgy tetszett, hogy csigamódra csúsznak, kínosan, alig észrevehetően. A napok még ahogy úgy; nappal elmehetett az intézetbe, együtt lehetett Ilonával, kivált mióta a császár felszabadította a személye körüli szolgálattól s kinevezte őt a császári családi levéltár és könyvtár egyik főhivatalnokának, mióta tehát komoly dolga volt, azóta ráért nem dolgozni, hanem ott legyeskedni sülve-főve a szép menyasszony körül, összeveszve és kibékülve vele napjában négyszer, de az éjszakák, amikor a szerelmes ember nem tud aludni, csak mindig *óra* gondolkozni, azok a rózsaszín éjszakák de hosszúk, de hosszúk! Mivelhog a mennyország előszobája türelmetlenséggel van kikövezve.

Még csak hét nap hiányzott az esküvőig a bál után, addig is mindig történt valami, ezek már többnyire eseménygazdag napok, a »nagy dolog« előízével. Meghozza a posta otthonról a keresztelő-levelet, szállást keres az ember, ez is nagy élvezet, elviszi magával a menyasszonyt is, megmutatni a jövődő fészket, a menyasszony irul-pirul, mikor ahhoz a kérdéshez jutnak, hogy melyik lesz a hálószoba. Aztán berakják a bútorokat, azt is meg kell nézni napjában néhányszor. Leveleket kell írni a rokonoknak, násznagyot, vőfélyt kell keresni stb.

No, ezzel az utóbbival nem sok dolga volt Aklinak. Rokonait rég elfeledte, azok őt még régebben, csak az édesanyja élt Halmiban, egy özvegy tímárné, akinek esze ágában sincs ilyen nagy útra kelni. Násznagy, vőfély szinte nem kellett. El volt határozva, hogy az esküvő egész csendben lesz a Mária-Stiegen templomban, Kolowrat gróf lesz az egyik tanú, a fiatal Kovács György a másik. A templom per sze előreláthatólag megtelik közönséggel, mert ott lesznek Akli ismerősei, az udvari emberek, akik a császár fogadott leánya iránt érdeklődnek, bizonyosan megjelenik madame Szilvássy is, az Ilona barátnői, a növendékek és egy csomó szájtátó népség, mely elmaradhatatlan az esküvőkről.

Lakomáról utána szó sincs (mégis csak csúf fősvénység a császártól), a boldog pár reggel tízkor megesküszik, otthon úti ruhát vált s legott elutazik a császár möllersdorfi majorjába, ahol az udvar tehenészete van, ott ebédrel várja őket a császári szakács, aki két hétre van oda küldve a rendelkezésükre.

Szegényes volt a menyegzői program, sőt sivár, de mint a matt szöveten annál jobban kitündöklük a piros selyem másli, ennek a programnak is volt egy mozzanata, mely Bécs legpompásabb esküvőit is fölülmúlja fényben. A jegyespár ugyanis közvetlen a templomba indulás előtt megmutatja magát menyegzői díszben a Burgban, a császár és a császárné audiencián fogadja, jelen lesz Mária Lujza főhercegnő is, aki menyasszonyi lévén, kíváncsi az ilyesmire. Emberi

természet örök törvénye. Mindenki a legközelebbi stáció iránt érdeklődik. Öreg asszony szívesen jár temetésekre, eljegyzett leány menyasszonyokat nézeget.

Ezzel az előleges ceremóniával tehát maga az udvar is némi szerepet visz az Akli esküvőjénél, ami nagy szenzáció a lojális birodalmi városban. Az utcákat és a templomot el fogja lepni a közönség, rossz élceket és szójátékokat fognak gyártani a kávéházakban és a sörözőhelyeken az elmés bécsiek. Magának a császárnak is gyengéje volt az ilyen hatásos szcénák rendezése, melyek a nép fantáziáját csiklandozzák. Csak a fa rügyezik ki magától, de a népek szívéből a szeretetet harapófogókkal kell kihúzni, s a legjobb harapófogók az ilyen színes mutatványai a leereszkedésnek és a jó szívnek. Kétszer-háromszor is benyitott az utolsó napokban a kabinetirodájába, ahol az Akli-címer készült nagy titokban. (Insignis Nobilis Familiae Akli »de Akli«). A pajzson egy kétféjű kanári madár zöld mezőben, az egyik kanáریفej csőrében egy töviság, a másik csőrben egy arany karikagyűrű. A címer Kolowrat gróf ötlete volt, célzás a Napóleon-versre, jelezve annak kétértelműségét és kettős következményeit a tövisággal és a jegygyűrűvel.

A császár meg volt elégedve a találó gondolattal, de az udvari heraldikusoknak nem igen tetszett, csipkedték is egy kicsit Kolowratot a természetellenes kétféjű kanári miatt, kivált a főhercegek, akik bíbelődnek az ilyesmivel.

– Ej, ugyan hol vette az ördögös Kolowrat a csodálatos tojást, melyből ez a szörnyszárnyas támadt?

– A tojás normális volt – mentegetőzött a gróf –, de tényleg én követtem el a hibát: pusztá meggondolatlanságból a kétféjű sas alá tettem, hogy az költse ki.

Szóval az udvart is élénken foglalkoztatta az Akli házassága. Az egyszerű alattvalók abban szórakoznak, hogy a magok kicsi, egyhangú dolgaik közé beviszik szórakozásul a világeseményeket is. Nekik csinálja Napóleon a csudákat. A hatalmasok megfordítva teszik. Ők a kis dolgok után futnak, hogy a megrázó nagy események fölé, melyek közt életük lefolyik, ezeket emeljék. Egy elveszett tartomány feletti keserűséget egy megnyert pikét-játszma feledteti el egy percre. Egy idegen számára inszcenirozott boldogság elfödi valamiképpen a boldogtalanságot, melybe a saját gyermeküket taszítják.

A császár nagy kedvteléssel merült el e bohóságba, figyelme mindenre kiterjedt. Egy udvari kurirt menesztett Nagyszöllőstre Ráthonyihoz, aki a vaskorona-rend harmadik osztályú keresztjét vitte és egy rózsafa-szekrényt valamely ajándékkal.

Egész Nagyszöllős lázban volt, Ráthonyi István viceispán uram nem minden elfogódás nélkül nyitotta ki a ládát, körülállva azt szent áhítattal a megyei tisztikar és a családtagok. Azt hitték, az Aladin mesebeli kincsei vannak benn felhalmozva, de milyen nagy volt a meglepetésük, mikor végre a tömérdek selyempapiros közül, amibe be volt göngyölgetve, kihámozódott a Ferenc császár carrarai márványból faragott mellszobra.

Az esküvő reggelén őfelsége még tán korábban kelt, mint a vőlegény. Megtekintette a Ludovika császárné ajándékát, egy láda ezüstöt, melyen már rajta volt az Akli-címer, a különös kanári. Mária Lujza egy gyönyörű faragványú csontlegyezőt

fog adni a menyasszonynak. A császár azután a maga ajándékait sürgette meg a kabinetirodában, az aláírandó okmányokat. Türelmetlenül nézegette az óráját, míg végre behozták, és aláírta.

– No, most már jöhetnek.

Bement a királyné lakosztályába és szokása szerint közölte vele éjjeli álmát, amit a királyné is rendszerint viszonzott. (Mert akkoriban még álmodtak az emberek.) Úgymond, megjelent előtte a megboldogult Kovács ezredes és így szólt hozzá: »A másvilágról jövök, hogy fölségednek gyermekem iránti jóságát megköszönjem.«

»Úgy, és mi újság a másvilágon?« – kérde ő.

»Semmi különös – felelte az ezredes –, csak annyit jelenthetek fölségednek, hogy az Isten elrendelte ma délután, miszerint fölséged további életfolyamatjáról új lapot nyissanak a végzet könyvében.«

S ezzel az ezredes eltűnt, eloszlott, mint a pára.

E csodálatos álomról beszéltek, miközben a császár azt is felemlítette, hogy az álom után nyomban fölébredt és többet nem tudott elaludni, álmatlansága azonban ez egyszer nem maradt gyümölcstelen a hazára nézve, mert egy új uniformis-gombot fundált ki, amit a Splényi-ezred egyenruháján kíván legelsőbben bemutatni, s még ma hozzáfog a kivitelhez udvari ötvösével. Ezekről beszéltek, s a felséges asszony bizonyos meglepéssel és büszkeséggel pihenteté szemeit a hosszúkás koponyán, melyben az említett gomb eszméje forr, midőn a kamarás jelenté, hogy a vőlegény és menyasszony immár a kék teremben vannak, kegyes kihallgattatást kérve őfelségeiktől.

– Menjünk, Ludovika és te is, Lujza – szólt a császár élénken –, és legyetek, kérlek, nyájasak irántuk. Hiszen minden ember egyformán az Isten alkotása.

– Oh, természetesen – felelte a császárné.

A felségek beléptek és szemben találták kéz kezét fogva a jegyespárt, hófehér ruhában a menyasszonyt, fehér koszorúval, alakja mint a liliomé, sőt az arca is olyan tiszta, olyan fehér.

– Nini, a Burg »fehér asszonya« – menyasszony korából! – jegyzé meg vidáman a császár.

A felségek belépve térdre ereszkedtek a jegyesek.

– Keljenek fel! – inté a császár. – Nemsokára az Isten előtt fognak térdepelni, egész alázatosságuk legyen most az övé.

– De szép ő, mamám – súgta a főhercegnő a mostohaanyjának.

A császárné közelebb szólítá a menyasszonyt, aki láthatólag elfogódva, remegve, hosszú uszályos ruhájában akadozva közeledett a felséges asszonyhoz és előre nyújtott kezét megcsókolta.

– A császár őfelsége igen jó szívvel viseltetik ön iránt, gyermekem, és én is kívánom, hogy boldog legyen.

Aztán megnézegette figyelmesen, kegyes jósággal, szelídséggel.

– Igen csinos asszonyka lesz – folytatá –, csak aztán...

Ilona piros lett, mint a rózsa.

– Csak aztán jól viselje magát, legyen jó keresztény és hú feleség. Jöjjön, jöjjön csak ide!

Egy asztalkához szólította, ahol a láda állt kinyitva, csillogó, gazdag ezüstneművel.

– Ezzel óhajtom megsegíteni a háztartásban.

– Fölséged igen jó hozzám – rebegte a menyasszony és egyszerre előtörtek a könnyei.

– Még megint sír? – szólt közbe a császár bágyadtan, sajnálkozóan. (Nem szeretett könnyeket látni.) – Akli, én magának adtam őt, de nem szeretném valaha hallani, hogy ő sír. Ehhez tartsa magát, Akli, gonosz csont!

A császárné pedig felette csodálkozék, hogy miért fakad sírva éppen az ezüst látásán, mikor ő inkább örömet várt ettől.

Mária Lujza kedves mosollyal nyújtotta át a maga ajándékát, a legyezőt.

– Papa megengedte, hogy én is emlékében maradhassak e csekélység által, mert reménylem, hogy néha a kezébe veszi.

– Mint szent ereklyét fogom őrizni holtomig – felelte szaggatott hangon, és a szívéhez szorította.

– Sajnos – szólt most a császár, ravaszkodó szerénységgel és sajnálkozással –, én csak jó kívánatokkal jöhetek. Nekem nincsenek sem ezüstjeim, sem csecsebecsém, nekem csak papirosaim vannak, én hát a nemességgel ajándékozom meg önt, Akli, itt van a nemeslevele és itt az új Akli-címer. Csakhogy most már, ha inszurrekció lesz, carissime –, tette hozzá tréfásan –, ön is tartozik fölkelni.

– Bármely percben szívesen ontom a véretem fölségedért.

– Jó, jó, amice. De hogy a vérét onthassa, ahhoz az kell, hogy vére legyen. Hogy pedig vére legyen, ahhoz az szükséges, hogy mindig legyen egy kis pecsenyéje és egy pohár jó bora, s azért aztán mégis csak lehetővé kellett tennem, hogy az a famózus Akli nevű falu donációképpen...

– Oh, felséges uram – mondá meghatva Akli és az ő szeméből is kiszivárgott egy csöpp könny –, ez már túlságos, ez már sok, hiszen én a falut csak azért óhajtottam, hogy az Ilona az enyém legyen.

– Akkor éppen meg vagyunk fordítva, carissime, mert én meg azért adom a falut – szólt a császár –, mivel ő az öné, respektíve az ő hozománya gyanánt adom. (S ezzel elkezdte olvasni a kezében levő donációs levél szövegéből: Ad Dominam de Nikolaus Akli de eadem.) No, csak semmi szó és hálálkodás. Ön úgyse kap most semmit. Azaz, hogy egy tanácsot mégis kap. Ne írjon többé verseket. És még egyet. Ne felejtse itt az okmányait, mert meg találom bánni a dolgot.

Akli átvette a leveleket, de egy szót se bírt mondani a nagy lelki felindulásban.

A császár felhasználta ezt a pillanatot, elmenekült a térdreborulása és a kézcsókja elől, s elsuhanván a meglepett menyasszony mellett, megcsípte kedélyesen az állacskáját:

– Nos, nem félünk, kicsike, mi?... Hát csak szeresse ezt a gonosz embert, és ha rossz talál lenni, ne felejtse, hogy az öreg császár itt lakik a Burgban. Pá, kedvesem. Most már menjenek! Sok szerencsét!

S hirtelen léptekkel eltűnt a jobb oldali ajtón, karjaira fűzve egyik oldalról a császárnét, másíkról a leányát.

XV. FEJEZET

FLECK APÓ FÖLJEGYZÉSEI ÉS A TÖRTÉNET BEFEJEZÉSE

A Marien Stiegen-templom, melyet még a híres Weinwurm Mihály épített a XIV. században, divatos esküvőhely volt ebben az időben. Az a babona élt róla, hogy az itt kötött házasságok nem végződnek válással, hanem csak halállal. S ez az az eset, amikor a kisebb baj látszik a nagyobb bajnak. Okot pedig az szolgáltatott erre a csoda hiedelemre, hogy a szép csúcsíves templom egyik fülkéjébe van eltemetve a XVIII. században elhalt Stiebelnik Franciska, aki kerek száz esztendeig volt hűséges hitvestársa Willion Farkas rézöntőnek, s meghalt vele egy napon, egy órában, sőt ugyanabban a pillanatban. Együtt pihennek itt mind a ketten.

A szerelmesek hiszékenyek. Akik csak teheték, mind itt esküdtek, mintha a Maria-Kirche am Gestade külön istent tartana számukra. Valóságos ostrom alatt állt a szentegyház, melynek főnséges, profitált párkányain, kupolaszerű kőkoronáján és tagolt pillérein turbékoló galambok üldögéltek. Még a messze vidékről is idejártak az előkelőbbek esküdni, úgyhogy a templom bejárata előtt reggeltől estig ácsorogtak a fogatok, jöttek-mentek egymásután a párok és násznépek, a néző publikum pedig, mely bent a padokat elfoglalta, úgyszólván permanens volt.

Az öreg sekrestyés, Fleck apó, meggazdagodott a tömérdek borraalóából, emeletes házat épített magának a Schottenringen, s pennaforogató ember lévén, aggsága napjaiban könyvet adott ki jegyzeteiből, melyeket élénk modorban vetett papírra harminc évig viselt sekrestyéskedése élményeiből, mindenkor feljegyezvén az előforduló érdekes eseteket, a quiproquokat, pikantériákat, furcsaságokat és drámákat, s váltig szerette magát összehasonlítani a Párizsban működő Samson hóhérrel, aki szintén naplót vezetett és aki szintén sok embert végzett ki, »csak a kivégzési eszközben van különbség« – jegyzi meg az előszóban.

E maga idejében érdekesítő könyvet ma mint limlomot olvasgatva, abban a »mai napról« (Die mart. 1 Anno 1810.) két érdekes esetet találunk följegyezve:

»Nyolc órakor esküdött Brildis Joachim báró st.-veithi földbirtokos, véve magának feleségül Anschütz Katalin özvegy úrasszony mayerlingi földbirtokosnét, igen csinos és kívánatos molett teremést. A jegyesek s a násznép még tegnap este érkeztek Bécsbe falusi fogataikon s különböző traktérokba szálltak vala. Ma a templomban összegyülekezvén, amint a házasulandók letérdepelnek az oltárnál, az eskető ft. plébános úr megbotránkoztató nevetgélést vesz észre a hátuk mögött álló násznépben, s haragosra vonván szemöldjeit, intett nekem, hogy rendet csináljak.

Odasietek a násznép közé, hogy az istentelen viselkedés okát megtudjam, s ím egy pillantás és magam is vigyorgni kezdek, ellenállhatatlan kényszernek engedve.

De hogysisne? Amint ugyanis menyasszony-vőlegény letérdepelt vala, lábbelijük talpa kifordult a nézők felé s mind a négy talpon fel volt írva krétával a vendégfogadóbeli csizmatisztító Lohndiener jelzése: »Nr. 23.«

Mikor a végzett szertartás után összeszidott a plébános úr, hogy én is nevettem, elmondtam neki az okot, eleinte nem értette, de amint rájött, ő maga is elmosolyodék és úgy szólt:

– Persze... hm. Egy vendéglőbe voltak szállva a szemtelenek.

Ilyen az emberi állat, a maga türelmetlen voltában« – zárja be Fleck apó a mulatságos esetet, majd így folytatja naplóját:

»Item 10 órakor. Bizonyos Akli Miklós nevű rokonszenves úr járult az oltárhoz feltűnő szépségű menyasszonyával, nemes Kovács Helénával. Az egész közönségben, melynek nagy része fiatal előkelő leányokból állott, valóságos hullámvás támadt a csodálkozástól, mikor ez a harmatos, karcsú kisasszony, mint az őz a hűvös patakra, bátran lépkedett vőlegényével az oltár elé. A tisztelendő úr is rajta felejtette a szemét, sőt megvallom, én is. Ilyen kedves, cukros jószág még az én kezemben is ritkán fordult meg.

Az orgona bűgása elhalt, a jegyesek letérdepeltek, a tisztelendő úr pedig megkezdte a szertartást.

– Akli Miklós, szereted-e ezt a tisztességes hajadont?

– Szeretem – mondá csengő hangon.

– És te, leányom, Kovács Heléna, szereted-e ezt a jámbor személyt?

– Szeretem – rebegte halkán.

– Akli Miklós, akarod-e őt házastársul?

Aklin volt a felelet sora, talán felelt is még, isten tudja, a pap nem hallotta, én sem tudom a zűrzavarban, – mert ebben a pillanatban lövés dördült el a templomban, s Akli jobb oldalt a bordák közt golyó által találva, élettelenül rogyott össze az oltárkövekre. Felsőköpi piros vére, mely csak egy félóra előtt lett kékké, megfecskenedezte a szenteket, az oltár fehér túll takaróját, majd patakban kezdett lefelé folyni az oltárlépcsőkről.

Leírhatatlan zavar támadt. A tömjénillat összevegyült a puskapor szagával. A menyasszony, mint egy letört virág, látván a jegyese vérét, egy rémült sikoltással alélton rogyott össze mellette. Egy idősebb asszonyság futott hozzá a padsorokból és élesztgetni kezdte:

– Nyisd ki a szemedet, Búzavirág, no, nézz rám még egyszer, szegény kis Búzavirág.

A tisztelendő úr mennydörgő hangon kiáltá:

– Gyilkos van a templomban!

Kolowrat gróf, az egyik házassági tanú rárivallt az odacsörtető tömegre:

– Az ajtókhöz! Hamar az ajtókhöz! Hogy ki ne menekülhessen a gazember.

De ez szinte fölösleges volt, mert már akkor néhányan rávetették magukat a gyilkosra, aki balról az első padban ült a falnál, s onnan vette célba a vőlegényt. Marcialis alak volt, vérben forgó szemekkel. Sohasem láttam olyan sátáni arcot, mint az övé. Leteperték, a karabélyt kicsavarták kezéből és ütni kezdték az ökleikkel. Némelyek policiáért rohantak ki, némelyek doktorért. Hanem iszen orvos volt a nézők közt is, aki legott megvizsgálta, gondozás alá vette a sebet és életveszélyesnek jelentette ki. Föltették csakhamar egy targoncára a haldoklót és a Kolowrat gróf közeli lakására szállították el. A policia is megjelent és megkötözvén a gyilkost, aki állítólag egy Szepessy István nevű magyar báró (de inkább hinné az ember közönséges csirkefogónak), bezállították a börtönbe.

Borzasztó eset – végzi följegyzéseit Fleck apó –, és megfoghatatlan, hogy az Isten miként engedhet meg ilyesmit a saját házában. A vérnek lemosása és a templom kitakarítása következtében a következő esküvőket el kellett halasztani. De maguk az érkező párok is, hallván a rémtettet, nem akartak többé itt esküdni. Mondtam is a tisztelendő úrnak ma este: „Félek, hogy az a gazember sok pénzt lőtt ki a zsebünkéből.” „Utique” – felelte ő szomorúan.«

A gyilkos merénylet tényleg úgy történt, ahogy a Fleck Kristóf naplója tartotta fenn emlékét. Híre éppen a rendkívülisége miatt gyorsan futotta be a várost s a Burgban is felette kínos hatást keltett. Az uralkodó saját udvari orvosát küldte el Kolowrat lakására, s maga Mária Lujza hajtatott el Madame Szilvássyhoz, hogy a kétségbeesett menyasszonyt, ki napközben többször elájult, néhány nyájas szóval megvigasztalja.

Az orvosok a délután folyamán kivették a sebből a golyót, s Akli napokig élet-halál közt lebegett, míg végre győzött az erős fiatal szervezet s a beteg eszmélete visszatért, lassan-lassan gyógyulni kezdett s érdeklődni az élet iránt.

De haj, annyi szörnyel van az ember világa benépesítve, hogy elsorolni se lehet. Mikor a halál eltakarodott az ágya mellől, megjelent a Boldogtalanság.

A babonás császár, s kivált a császárné, égi jelt látott a templomi eseményekben, hogy az Isten nem akarta e frigyét, s csak addig engedték Ilonát, hogy naponkint meglátogassa Aklit és ápolja, míg a halálé volt, amint azonban a föllábadást jelentette az udvari doktor, legott szakvéleményt kért a császár, hogy a szerencsétlen párnak az oltár előtt való megjelenése egyáltalán kötelezi-e valamennyiben őket, és ha igen, mennyiben? A Kánon-tudósok összeültek, három napig, három éjjel disputáltak. Ketten közülök hajba is kaptak, de határozatot mégse hoztak. Végre is arra határozza magát a császár, hogy enged az isteni intésnek, meggátolja a házasságot, s ha máris volna valami ereje a vis majorról félbeszakadt esketésnek, azt a pápával oldatja fel, minélfogva Ilonát feledni valósággal elhurcoltatta egy stájerországi zárdába. Akli pedig keserves epekedésben gyógyult testileg és sorvadozott a lelkében.

Hanem ha az Isten így intett a császárnak, fogta magát az ördög, az is intett neki, de másképp.

Audiencián jelent meg egy nap a főállamügyész és azt jelentette, hogy a kihallgatott gyilkos-merénylet, Szepessy István vallomást tett a vizsgálóbíró előtt arról,

hogy ő (Szepessy István) szerelmes volt Kovács Ilonába és nőül akarta venni, midőn Akli Miklós őfelségének egy felmutatott sajátkezű iratával arról világosította fel, hogy Kovács Ilona voltaképpen Mária Lujza főhercegasszony őfelsége, akit a császár voltaképpen azért cserélt ki a gondoskodása alá vett árvával, hogy Napóleon császárt kijátszhassa, aki csak hiszi, hogy egy osztrák főhercegnőt kap nőül, de voltaképpen csak egy közönséges magyar nemesleánynak jut a Tuilériák aranyos nyoszolyája.

– Törülni kell a pört, fölség, nem szabad tárgyalásra bocsátani.

– Azt akarja mondani, hogy megkegyelmezzek a merénylőnek?

– Azt. Mert ha sok kézen megy keresztül a pör, beleveszi magát a népbe. Már most is beszélnek, sugdossák.

– Hogyan? már sugdosnák?

– Úgy látszik, a vizsgálóbíró szája eljárt. Kémeim már meghozták a nép alsó rétegeiből a legendát, hogy a főhercegnő helyett egy közönséges nemesleányt kap a francia császár, hogy becsapjuk őt. És a nép nevetgél, hunyorítgat örömeiben. Mert szereti az uralkodó-családot és nagy fantáziája van. Öreg anyókák már emlékeznek is a kis főhercegnőre, az orrára, a homlokára, a szemekre, a kis lencsére az ajka alatt, szóval, hogy milyen volt gyermekkorában, s a róla festett kép teljesen megegyezik a Kovács kisasszony arcával. Ezer tanú van máris, hogy ő az igazi főhercegnő. Mert a népet izgatja, gyönyörködteti a rendkívüli.

– De hiszen ez borzasztó – szólt hüledezve a császár. – A hír a Napóleon fülébe is eljuthat.

– Biz az eljuthat.

– S még utoljára el is találja hinni felőlünk.

– Bizonyosan elhisz minden rosszat.

A császár tehát még aznap elrendelte a pör törlését és a Szepessy szabadonbocsátását, maga elé rendelve őt, s miután szögről-végről kikérdezte, miféle iratot mutatott neki Akli, felette nehéz szíve lett régi kedvencére.

– Erről én mit se tudtam.

A báró a hódoló tisztelet dacára se állhatta meg, hogy ne csikorgassa a fogait.

– Sajnálom, hogy meg nem öltem, és ha a kezembe kerül valaha az életben...

– Egy szót se! – mennydörögte a császár szigorúan. – Távozzék ön és javuljon meg, jó kereszténynek, valamint parancsolom, hogy hallgasson a dolog felől és ne mutakozzék Bécsben mindaddig, míg én külön meg nem engedem.

Akli most újra kegyvesztett lett, s őfelsége titkos benső örömet érzett, hogy okosan csinálta a faluajándékozást. Akli Miklósnénak adván azt, miután Akli Miklósné nincs a világon, a falu legalább megmarad a császár tulajdona. Kovács kisasszony apáca lesz, Akli pedig, ha meggyógyul, hadd körmölgjön a császári levéltárban a molyok és egerek közt.

Mind szépen volt ez elgondolva, de nem ért semmit. A pletykát nem lehetett többé elnyomni, sőt az még újabb tápot nyert a megkegyelmezés ténye által. Ohó! Tehát úgy vagyunk? A gyilkosnak megkegyelmezett a császár? Most már világos. Az egész eljegyzés, esküvő kicsinált dolog, szemfényvesztés Napóleon elámítására. Még az is előre el volt rendezve, hogy valaki lelője a vőlegényt, s ebből az ürügyből maradjon hajadon az »igazi« Mária Lujza. Hanem ez mégis nagy gonoszság. Emberi fejekben a királyoknak sem szabad játszani.

Széliében beszéltek, a külvárosi kávéházakban erre célzó kuplékat énekeltek a volkssängerek, a nép hangosan szidta a császárt és Metternichet, úgyhogy Metternich egy napon azzal a tanáccsal toppant be a császárhoz:

– Kovács kisasszonyt férjhez kell adni, fölség, de rögtön.

S így lőn aztán, hogy egy szép tavaszi délután Kolowrat karonfogva vezette be Akli szobájába, annak ágyához a zárdából gyorsan hazahozott Kovács Ilonát. Utánuk jött Szilvássyné és doktor Bergmeister János uram, pap is jött s ott nyomban az ő jelenlétükben összeadta őket s beírta az anyakönyvbe, melyet Fleck apó cipelt a hóna alatt.

Orgonaszó nem volt, se szent ének, hanem egy madár csiripelt az ablakpárkányon a szertartás alatt, és az olyan szép volt, hogy gyönyörűség volt hallani. De még ennél is nagyobb gyönyörűség volt az új menyecske első szava:

– Most hát már senki sem szakíthat el tőled, édes férjem.

Féliénken, aggodalmasan, várakozón nézett fel a hatalmas Kolowratra, aki mosolyogva biccentett a fejével.

A pletyka most már gyorsan elült, de sohase végképp. A nép lelke olyan, mint az itatósi papiros, amit egyszer beszívott, nehéz belőle kivenni. Még hosszú évek múltán is, mikor a francia ex-császárné gróf Neipperghez ment másodszer férjhez, a mésalliance fölött szörnyülködő bécsieket fitymálva hurrogatta le egy-egy beavatottabb:

– Ej, no! Ne legyetek hát birkák. Hiszen nem az igazi Mária Lujza. De hagyjuk ezt most, régi dolog ez, nem jó ezt feszegetni.

.oOo.